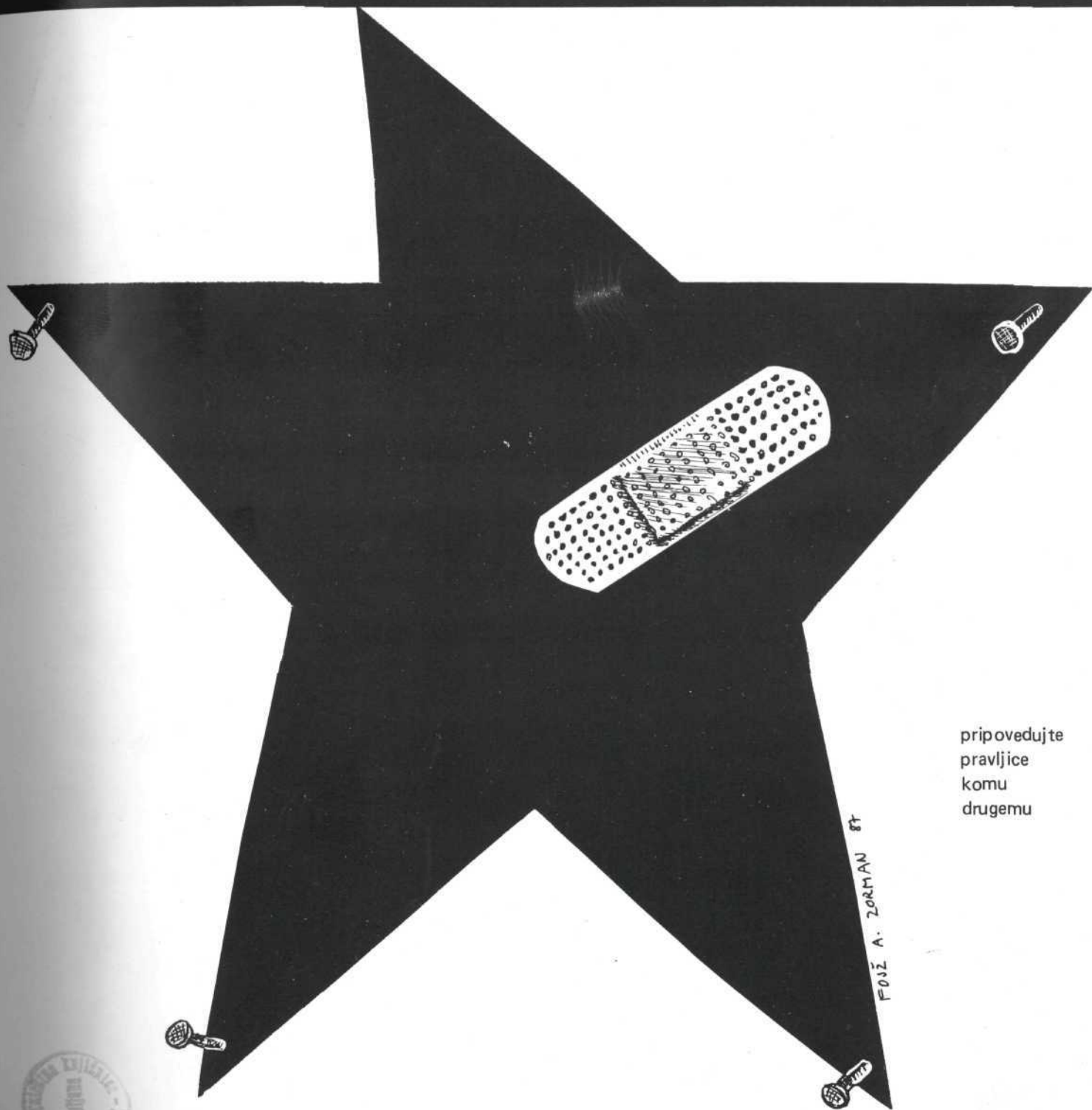

Letnik XXXVII / cena 450 din / št. 3.

TRIBUNA

študentski list

pripovedujte
pravljice
komu
drugemu

KOTIČEK 21. maj WMM smtt

NOVO!
TUDI ZA
ATEISTE!

ISLAMSKI KOTIČEK

-Pravoverni muslimani, mnogo
^orja se zgrinja na nas, toda
obupati ne smemo, kajti taka je
Alahova volja, Vedno se moramo
zavedati, da je le eden Alah, in
Muhammad je njegov prerok. Alah
je velik, ni ga večjega, kot je
Alah, in njegova volja naj nas
vodi v zemeljskem življenju, ki
naj bo takšno, da bo všečno Alahu.
Nikoli ne smemo obupati, kajti
Kur'an nas uči, da se vse dogaja
po Alahovi volji in Alahova volja
je, da je zlo kaznovano in dobro
nagrajeno. Pripraviti se raoramo
na Džihad, sveto vojno proti
vsemu, kar je krivoverno in
Alahu nevšečno. Že naš prerok

KRŠČANSKI KOTIČEK

Dragi verniki, zadnje čase
mного ljudi toži zaradi različnih
težav v posvetnem življenju, pri
tem pa pozabljajo na začasnost
svojega zemeljskega bivanja in
večnost bivanja v onstranstvu.
Le Bog, ki vse vidi in vse ve,
lahko odloči, kakšno bo večno
bivanje njegovih podložnikov,
ali bodo na vekov veke peklenške
muke trpeli za svoje zemeljske
grehe, ali se bodo v vicah
grehov očistili, ali pa večno
hebeško blaženost kot nagrado
za brezgrešno in Bogu všečno
življenje uživali. Le tisti, ki
se bodo tudi v trpljenju obrnili
k Bogu in jim bo življenje teklo

PARFTJSKI KOTIČM

Tovariši in tovarišice^ v
zadnjera času se pojavlja^Jo mnoge
težave, ki pa niso posledica
slabosti v sisteinu, empak.
nedoslednosti v njegovem
izvaooanjn. Zastaviti si moramb
Jasno opredeljene cilje in
dosledno delovati za njihovo
uresničitev. Pri tem moramD
imeti stalno pred očmi de^stvo,
da je treba ves čas »iediti
avantgardi delavskega razreda,
ki je edina sposobna voditi
boj za dokončno odpravo vseh
probleraov, ki izhajajo prav
iz pre raajhne vloge ZK v vseh
področjih družbenega življenja*

Kdor drugemu vejo žaga, ne bo imel kam sestiti

Navada pri nas je, da politiki vsake toliko časa javnostiv daljših intervjujih podajo interpretacijo političnega dogajanja. Ob tem kar se pove, je vselej enako pomembno tudi to, kdo od politikov pride do besede. Na podlagi slednjega je mogoče celo sklepati o njihovih spremembah v oblastnih vrhovih. v prostoru, kjer novice o tem, kaj se dogaja tam zgoraj izvirajo od bolj ali manj ključnih udeležencev najrazličnejših seji, na katerih se merijo in podirajo razmerja moči, in kjer se takšne novice ne smejo izrekati glasneje kot to dopuščajo kolokvij, je takšen pokazatelj izredno pomemben,

Podobno velja tudi za celoštranski intervjuv največjem slovenskem dnevniku Delu ob velikem državnem prazniku. V nasprotju s splošnim pričakovanjem, da bo ob tej priložnosti nagovoril slovenski narod eden od obeh uglebnih in priljubljenih slovenskih prvakov Milan Kučan ali Jože Smole ali pa, ker je v tem času izredno vroče vprašanje slovenskih delegatov v federaciji, eden izmed delegatov, nas je Presenetlji intervju z Marincem, Presenečenju ne botruje samo dejstvo, da Marinc trenutno ne opravlja vidnejše funkcije (je le eden izmed članov predsedstva SRS); se bolj

preseneča to, da se je oglasil nekdo, ki je bil pripadnik politične garniture iz Casa kompromitiranih sedemdesetih let, To je tistih let, v katerih se je nakopičilo več zgrešenih političnih dejanj, katerih posledice skušamo danes, ob visokih stroških, odpravljati. Morda bo kdo ugovarja), češ da se v družbi, tako kot v organizmu, vse uredi samo od sebe: če že ne moremo dovolj dinamično menjavati politikov v obstajni strukturi, pa so se zato politiki navadili clovlj dinamično menjati svoja stališča. V tem ugovoru pa je prezrto pomembno dejstvo) namreč, da je naš družbeni organizem že nekaj desetletij v hudem neredu, kar nedvomno priča o tem, da je nekaj narobe s homeostatičnim mehanizmom, ki eemur v izdatni meri prispevajo izjave, ki jih je za sobotno Delo dal A. Marinc, Bolj kot razgovor o "naravnosti" Marinceve vrnitve med plesalce prve vrste pa je pomembno vprašanje ali to pomeni tudi povratek politike tistih let v katerih se je politično oblikoval A. Marinc. Jasnega odgovora seveda ni, ga je pa mogoče razbrati. iz intervjuja, ki ga v tem tekstu ne povzemamo, saj je dovolj pokazati na vtis, ki ga ta pogovor pušča bralcu,

Presenetljiva je povernjevalnost besed prisotna skozi cel intervju. Ob tem,

da od Beograda ne pričakujemo več, kot razumevanja in strpnosti, Se vedno ne moremo glasno izeči stavka o samostojnosti slovenskega naroda in, pika!, brez nadaljnjih "a tudi..." in "pa tudi...". Tako A. Marinc v kontekstu intervjuja z L. Mojsovom na straneh istega dnevnika razmišlja prav značilno po nase, L. Mojsov tolče po vseh, ki so pripravljene takoj zavrniti sleherninov predlog ali ukrep, po vseh, ki predloge sprejemajo na nož. A. Marinc mu v odgovor ponudi, da bodo tudi slovenski politiki povečali svojo odgovornost za uveljavljanje skupnih interesov v federaciji. Noben poseben pogum ne bi smel biti potreben za to, da se stavku o samostojnosti in neprizivnosti interesov Slovenije ne pritakne vselej repek, ki tako zelo spremeni pomen prvotnih besed, ki se več. sprva pomensko pomeni stavku odvzame smisel. Zato na koncu ostane vtis, kot da je od slovenske politike ostalo samo še barantcinje, česa več in česa bomo imeli manj, vtis, da se mesetari okrog koncepta, ki naj jih zveza na klon i u pornemu plemenu Ilirov na severu države.

Prav značilno za slovenskega politika Marincevega tipa je, da o tem, kaj so skupni interesi, katerim je Slovenija zavezana hkrati ob njenih lastnih interesih ne

govori. Zdi se, kot da slovenska politika nima svoje koncepcije skupnih interesov. Ali pa, da se skupni interesi pokažejo sele ob preglasovanjih, in da so preglasovani predlogi tudi 2e skupni interes.

Če k temu dodamo še, da so pravzaprav večino tim. avtentično. slovenskih interesov bili prisiljeni slovenski politiki posvojiti, kojih je v glasnih mukah in silnih krikih rodila slovenska javnost, je slika slovenske politike z nekega zornega kota zaključena. Ugotovimo lahko, da slovenska politika samostojno ni artikulirala nikakršnih interesov - ne skupnih jugoslovanskih, ne slovenskih,

Morda je večja senzibilnost politike na besede javnosti že napredek. Vendar pa to vsekakor ni dovolj. Ob tolerantnejši policiji in prizaneslivejši cenzuri moramo od politike zahtevati še več - da zavzame samostojno profesionalno držo. Politik mora zato ne samo govoriti drugo, legitimnejšo resnico, kot je bila resnica, ki jo je govoril doslej, ampak mora tudi prevzeti svojo vlogo in funkcijo, ki jo je do sedaj moral opravljati javnost. Od politikov se danes pričakuje oblikovanje in uveljavljanje učinkovitih programov, ki bodo imeli visoko stopnjo legitimnosti, tj. podpore javnosti. Poznano je, da si javnost in politika podajata moč, da enkrat izgublja moč politika in jo pridobiva javnost ali pa, da nato velja spet obratno, kot je mogoče sklepati iz prispevkov v praznični prilbgi Dela, pa javnost tokrat pričakuje nekaj

drugega - pričakuje, da bosta močna oba partnerja, tako politika v vlogi legalnega in legitimnega akterja, kot tudi javnost v vlogi nadzornika in usmerjevalca politike.

Pri oblikovanju javnosti pa niso stisnjena iz zraka. Z zadnjim partijskim kongresom v Sloveniji se je vsaj delno izvršila socialistična načina zamenjave politične stranke na oblasti. Ni se zamenjala stranka, saj se to v enopartijskem sistemu težko zgodi, zamenjalo pa se je njeno vodstvo. s svojimi nastopi znotaj političnih institucij in v javnih medijih je M. Kučan omogočil, da so pričakovanja o močni politiki postala realna. Uveljavitev te linije pa seveda ni odvisna samo od pojava "karizmatičnega voditelja", ki si je uspel pridobiti ugled močnega iniciatorja prihodnje politike, ampak tudi od razmerja si med koalicijami znotaj politične stranke, ki ji pripada.

Če poslušamo odmeve govorice po kuloarjih, če si jih predstavimo s slikami za partijo tako značilne in učinkovite politične diferenciacije kot jo gledamo v Srbiji, če vemo, da je na Univerzi spet zaropotalo Debenjakovo kolesje komitijev za SLO, potem moramo z zaskrbljenostjo gledati na Marinčev intervju, kajti prav mogoče je, da je njegov nastop z znanimi prežvečenimi in preživelimi izreki znanilo nove dobe, obdobja, ki bo novo samo po sebi ne pa tudi po vsebini. Če povratek Marince na sceno najavlja tudi pov-

ratek celotna teatra, potem je to igra, ki jo 2e poznamo, igra ki smo jo kot narod 2e prerasli, in ki ne bo zlahka doživela reprize,

Za napovedi je se dosti prezgodaj. Je pa 2e skrajni čas za ugibanje o možnih razpletih. V kolikor je eden od možnih razpletov ta, da bodo Kučana poslali v Beograd, partijo v Sloveniji pa bo prevzel trsi Clovek, potem je gotovo eno: Slovenija ne bo izgubila mnogo le s tem, ko ji bo odvzet človek širokih nazorov in trdne demokratske linije, pač pa bo izgubila tudi del svoje politične teže in s tem samostojnosti v federaciji, v kateri si je specifično slovensko identiteto ustvarila prav v času Kučanov in Smoletov. Ali je mogoče. napovedovati zaton slovenske politike na Balkanskem polotoku je seveda vprašanje, na katerega se ni odgovora, Bolj retorično pa zveni vprašanje, kaj bo partija in njej prilične strukture, počela v 21. stoletju brez minimalne stopnje družbenega konsenzu in podpore, ki si jo je v času Kučana s težavo pridobila.

E. H.

DOLGOROČNI RAZVOJ VIŠOKEGA ŠOLSTVA -

- KRATKOROČNA FARSA IN REALNOST

• Gradivo sera pisal pod velikira časovnil pritiskom. V zelo kratkera Sasu sem moral pripraviti dokaj obsežen tekst, ki naj bi v obliki lovneg8 gradiva služil kot osnova za razpravo v delovni skupini. Gradivo zato niti z raoje strani ni dodelano. Hanjakjo mu ne le -kozmetične olupšave", temveč tudi natančnost in večja jasnost pti oblikovanju posameznih delov, zlasti pa pri oblikovanju stališč po skupinah..."

dr. Ilija Hrmak: Kamesto oredgovo
DRV3, Stališča in alter-ative
rar.voja

Kup gradiv, pripravli enih za Kr-;ko, vsak oošten študent bi se jih prestrašil. iejprej dobiš kot udsleženec posveta knjižico A5 formata, ho strani, o "Osnovnih stališčih in opredalitvah...", nato "Jelovno sradivo" (A5, 80 strani), in na koncu "Prvo poročilo", A5, 26o strani. To bi naj bila osnovna in nujna literatura. Se pravi: za vsakflga poštenega študenta še vsaj 5x toliko literature in časa za nolovico njegovega študija.

Ja, dolgoročni tazvojl

Sati se de, da bo projekt zastarel, še preden bomo prišli do dela.

Splošna stališča govorijo o --

- rezvoju univerze, ki je pogojen z razvojem družbe
 - nivoju univerze, njeni znanstvenosti
 - njeni nosilni funkciji v družbi
 - povezanosti izobraževnja z znanostjo,
- splošni smoter projekta ,a naj bi bil proučvanje raožnosti, oblik, ra^hanizraov...

V delo študentske skupine sem se vključil zadnji dan, debata, rojena iz žolča, pa je tresla dve uri in pol tretje. Pravijo, ia so do večine stališč prišli že dan pred tem, vendar se je še vedno govorilo o povsера globalnih stvarah, o ključnih izhodiščih razraišljajlija.

Psi lajajo, karavana stopa dalje. . . . v

Poslušal sem razfjlabljanja, kaj narediti s subvencijo študents.e prehrane, od x>d dobiti denar za te subvencije, sploh pa: subvancije ja ali ne, a grrero na cestn, sendvič sēm, sendvič tja, na dru.ji strani pa čepi vprašanje o ekonotnski u ravičenosti projekta in nje^ovih izvajalcev.

Govorilo se je o odnosih ve< -tudenti in prof-esorji, o pisrednem vne>ava-iju politike v projekt. ^ant^ve'o ss je zameno-ivo.v' .-cistv* projekta!

Večina -ie, w-i v t3. skuoini, oro-ekt ocenila nerativno.

Kolegi, ki ste sodelovali - ali vi, ki še boste. A ne bi bilo bolj sraiselno tisti dolgoročn^ spr-sr.eniti v krat^oročniv Skupaj smo usotavljali, da nivo študija že -iolgo ne zedošča dobrerau študentu. A potrebuje no lolgoročno študijo, da bomo to tudi znanstveno ugotovili?

A boro potera potrebovali še dolgoročno izvedbo, da s: bodo spotoma odpravljale napake? Študent je se mnogo hitre je staraio v ot tisti, ki službujejo znotraj projekta. Študent je potrebuje mo takojšnoe akcije, pa čeprav za začetek še tako majhne. Mogoče bomo s tera dobili ^aranci.jo za s^iselnost projekta.

S svojimi predlogi sera se počutil skoraj odvečnega. Res da moramo najpreo poznati osnovna izhodišča in načela za projekt, ampak predloge, ki bi jih sprejeli profesorji in študent je brez več.jih pomislev in bi resnično lahko premaknili situacijo, bi morali začeti upoštevati takoj.

Qo>azd I^evenšek

OKZKS

centralni komite
zveze komunistov slovenije
tomšičeva 5
61000 ljubljana

Številka/SI.

24.11.1987

datum:

Spoštovano uredništvo Tribune!

V skladu z Zakonom o javnem obveščanju vas prosim, da objavite moj odgovor na zapis Vide Bajc: "In vendar se vrti" v drugi številki Tribune, letnik 37, stran 3.

Tovariško vas pozdravljam!

1 priloga

Sonja Lokar
Sonja Lokar

ZEMLJA SE VRTI SAMA, ODNOSI PA SPREMINJAMO LJODJE

Seje habilitacijske komisije so javne. Prispevek Vide Bajc: IN VENDAR SE VRTI, je sporočilo z ene od sej habilitacijske komisije. Javnost ima pravico do objektivne, celovite in pravočasne informacije, poročevalka s take seje ima pravico do svojega mnenja o dogajanju na seji, s katere poroča, ljudje, ki smo vpleteni v javno sporočilo, imamo pravico, da se oglasimo, če menimo, da jc s sporočilom nekaj narobe.

Vsa ta dolgovozna uvodna pojasnila dajero zato, ker bom poskušala dokazati, da je prispevek Vide Bajčeve zgleden priraer javnega sporočila, ki ne prenese niti eleraentarnih strokovnih novinar-skih kriterijev za objavo, poleg vseca pa vsebuje tudi politična stališča, ki rae naravnost izzivajc k polemiki.

Pa pojdimo lepo po vrsti:

Zapis sporočilno ni zrel za objavo:

Najprej ni jasno, v katerih elementih je to sporočilo POROČILO o dogajanju na seji habilitacijske komisije, v katerih elementih je KOMENTAR o tej seji, v katerih elementih pa OBVESTILO študentoci o izvajanju programa dela Predsedstva UK ZSMS. Vse to troje je med seboj brezupno pomešano.

Da sporočilo tovarišice Bajčeve ni poročilo se vidi iz tega, da iz njega ni mogoče izvedeti nič povsem gotovega o tem, kaj se je dogajalo, kako je to potekalo, kdo vse iz. na kateri strani je pri tem sodeloval.

Ce sporočilo tovarišice Bajčeve ni poročilo, arapak komentar s seje habilitacijske komisije, je samo po sebi umevno, da se ne trudi na dolgo in široko pojasnjevati sestava komisije, njenih kompetenc, načina priprave njenih stališč in načina glasovanja o njih. Komentatorju tega res ni treba pojasnjevati, vendar raora vse te reči VEDETI do zadnjih podrobnosti in z nobeno besedo v komentarju ne sme v javnosti razširjati neresničnih vesti.

Neresnične so v tem sporočilu naslednje vesti, ali če vam je ljubše dejstva:

Habilitacijska komisija NE ODLOCA ampak "dajc; Svetu visokošolske temeljne ali delovne organizacije MNENJE o tem, ali so izpolnjena z zakonom določena merila za izvolitev oziroma ponovno izvolitev v naziv visokošolskega učitelja, znanstvenega delavca in sodelavca".

O tem kakšno MNENJE dati do predloga za izvolitev dr. Veljka Rusa v naziv rednega profesorja in magistre Spotnenke Hribar porovno v naziv strokovne sodelavke ni bilo "malo več razprave samo v političnem delu delegacije", kot je to napisala tovarišica Vida. Razprava je potekala tudi na seji habilitacijske komisije in habilitacijska komisija kot celota je izoblikovala v obeh primerih svoje mnenje.

Ta komisija je res sestavljena dvodomno. Eno polovico članov voli univerzitetni svet - iz vrst visokošolskih učiteljev, znanstvenih delavcev in sodelavcev ter študentov - drugo polovico pa na predlog RK SZDL Skupščina SRS - iz vrst družbenopolitičnih in drugih javnih delavcev. Komisija dela na sejah, mnenje je sprejeto, če ga potrди večina članov komisije posebej iz "skupščinske" in posebej iz "univerzitetne" polovice.

Tako je bilo tudi tokrat, le da je "skupščinska" polovica habilitacijske komisije predhodno sana oblikovala in argumentirala predlog onenja o obeh dveh zadevah. Izglasovali pa sta predlog soglasno in ločeno obe polovici habilitacijske komisije.

Iz sporočila tovarišice Bajčeve si ni mogoče ustvariti jasne predstave o tem: KAKO je na seji komisije potekalo argumentiranje tega mnenja niti za dr. Veljka Rusa niti za magistro Spomenko Hribarjevo. Ni namreč jasno povedano, da je "skupščinski" del habilitacijske komisije na seji poročal o DISKOSIJI, ki jo je v pripravi na sejo ločeno opravil s tem v zvezi In kjer so bila izoblikovana naslednja večinska stališča:

Glede dr. Veljka Rusa je ta del habilitacijske komisije predlagal, da ne glede na specifičnost njegovih strokovnih pogledov na nekatera ključna razvojna vprašanja socialističnega samoupravljanja, komisija da mnenje, da izpolnjuje z zakonom o usmerjenem izobraževanju določena merila za izvolitev v naziv redni profesor.

Glede magistre Spomenke Hribar je "Iskupščinski del" r.abilitacijske komisije predlagal, da komisija da mnenje, da izpolnjuje z zakonora določena merila za ponovno izvolitev v naziv strokovne sodelavke, da pa ob tem tudi jasno povc, kaj meri glicie tistih kandidatkinih stališč, o katerih so potekale polemike v javnosti. Komisija kot celota je soglasno ugotovila, da so bili ideološko politični nazori magistre Spomenke Hribar upravičeno in argumentirano javno zavrjeni, da pa to ne sme vplivati na njeno ponovno izvolitev v naziv, ki omogoča normalno opravljanje strokovnega poklicnega dela, ki je bilo s strani eminentnih regioloških strokovnjakov pozitivno ocenjeno.

Mnenja v komisiji, v nobenem od njenih delov, niti v komisiji v celoti, se torej niso kresala o tem ali so stališča magistre Spomenke Hribar "všečna političnemu vodstvu", ampak o tem ali je mogoče ob zakonodaji, ki jo imamo človeka z javno zavrnjenimi, politiki ZK nasprotujočimi idejnopolitičnim stališči, potrditi kot primerne kandidata za ponovno izvolitev v strokovni naziv.

Poglejmo še neresnična dejstva, ki so se avtorici sporočila s te seje zapisala o vlogi CK ZKS tako v habilitacijski komisiji nasploh kot prt oblikovanju mnenj v teh dveh konkretnih habilitacijskih postopkih.

Tovarišica Bajčeva v svojem tekstu posredno in naravnost trdi, da ima CK ZKS DELEGATA v habilitacijski komisiji in da je "skupščinski" del habilitacijske komisije za svoje delo odgovoren "politiki" in ne skupščini.

To preprosto ni res. Res je, da je Sonja Lokar članica CK ZKS in izvršna sekretarka P CK ZKS, pa tudi delegatka družbeno-političnega zbora. Res je, da jo je Skupščina SRS izvolila v habilitacijsko komisijo prav zato in ne iz kakšnega drugega razloga. Nikakor pa ni res, da sem na tej seji habilitacijske komisije zagovarjala IZREČNO IZOBLIKOVANA STALISKA KATEREGAKOLI ORGANA CK ZKS ALI CELO SAMEGA CK ZKS v teh dveh konkretnih habilitacijskih postopkih.

Stališča, za katera sem se na habilitacijski komisiji zavzemala, sem izoblikovala sama, na lastno odgovornost, ker ocenila, da to ni težko storiti, spričo zelo jasnih, v javnosti dobro znanih kongresnih in pokongresnih usmeritev. Stališča P CK ZKS izoblikovanih v zvezi s številko Nove revije in stališč izoblikovanih na našera imenovanem idejnem plenutnu.

Zanje sem se zavzemala kot enaka med enakimi in z njimi, vsaj upam, da je tako, nisem prodrla zato, ker sem članica CK ZKS in izvršna sekretarka P CK ZKS, ampak ker so vsi prisotni dobro čutili, nekateri pa to tudi javno in glasno povedali, da takšno stališče praktično pomeni ustvarjanje derakracije za tiste, ki znotraj zelo široko pojmovane socialistične paradigme, mislijo drugače, pri čemer za magistro Spomenko Hribar ni težko dokazati, da misli dostikrat celo povsja drugače - to pa je vsaj toliko demokracije kot jo je sposobna uveljaviti v praksi katerakoli slovlta, z veliko tradicijo opremljena meščanska demokracija (npr. v Zvezni republiki Nemčiji, kjer je članstvo v KP nezdružljivo z nekaterimi javnimi oz. državnimi službami ali npr., v ZDA, o čemer pričajo izjave B. Zupančiča v zadnjem Teleksu).

Nikjer ni zapisano, da se bodo s tem, kar sem dosegla in zavedam se, da sem vplivala na mnenje, sprejeto na habilitacijski komisiji, strinjali vsi delegati v Skupščini SRS, če bo o tem tam stekla razprava niti vsi moji tovariši v CK ZKS, saj gre za vprašanje interpretacije političnih stališč, ki je vedno lahko sporna.

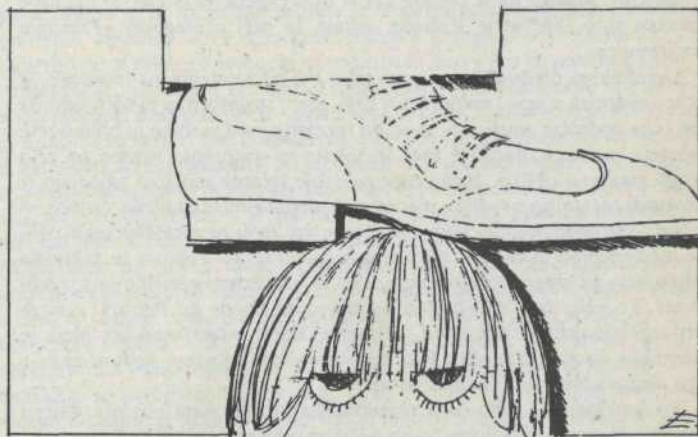
Tako sem ravnala po svoji vesti in komunističnem prepričanju in sem seveda pripravljena tudi sprejeti vse politične posledice. Nl kakor pa ne mislin mirno gledati, če poskuša kdorkoli moje javno delovanje S POTVARJANJEM DEJSTEV zlorabljeni za RAZPIHOVANJE ANTIKOMUNISTIČNEGA RAZPOLOZENJA med študenti in v javnosti in to pod izgovorom, da si je treba prizadevati za več demokracije na univerzi zlasti z bojem "za ukinitve tretje košarice pogojev za habilitacijo" in za vrnitev z univerze pregnanih "heretikov".

Gorje socializmu, v katerem sta samoupravna angažiranost in humanizem visokošolskih učiteljev in raziskovalcev razumljena kot omejevanje svobode in demokracije in ubogi "heretiki", če bi bila njihova usoda zares odvisna od takih zaveznikov, ki s šlrjenjem polresnic rušijo temeljne pogoje vsake demokracije: pravno državo in profesionalno brezhibno obveščanje javnosti.

P.S.: Horda pa bi univerzitetno, zlasti (mladlansko) študentsko javnost zanimali še stališča in argumenti, ki jih je o "apornem primeru" imela tovarišica Bajčeva. O tem je očitno pozabila zapisati kakšno vrstico!

V Ljubljani, 23.11.1987

Sonja Lokar
Sonja Lokar

Vidih odgovor Sonji Lokar bo objavljen v naslednji številki TRIBUNE. Lahko bi ga tiskali že danes, di pa se, da bi to dalo naši kolegici prednost, ki morda ni povsem korektna. Izdal pa bom, da se izdajateljski svet Tribune - časopisov družbeni organ upravljanja - ni strinjal z obtožbami tov. Lokarjeve: Nobeden od članov Sveta ni našel slabe besede za Vidin članek.

odg. urednik (v.d.)

O ncivdihu

Boštjan M. Zupančič

Dr. Boštjan M. Zupančič, rojen 1947. leta v Ljubljani, izredni profesor prava na Seton Hall University, New Jersey, ZDA. Klasično gimnazijo in pravno fakulteto je končal v Ljubljani, magistriral in doktoriral je na Harvardu. Poleg disertacije z naslovom »Criminal Law: The Conflict and the Rules« (New York, 1981) je v knjižni obliki objavil še očbenik »Criminal Law: Its Nature and Its Function« (New York, 1983). Poleg strokovnih razprav v naših in ameriških pravnih revijah je objavil tudi več poljudnih člankov in esejev. Predaval je na New York Law School, Iowa University, Fordham University in na pravni fakulteti Univerze v Atenah. Glavno področje njegovega delovanja sta kazensko materialno in procesno pravo, ukvarja pa se tudi s pravno filozofijo, psihologijo in družbeno teorijo.

/z knjige:

Ustvarjam,
lorej sem

Celje 1985

Iritektualna dejavnost kake družbe razpada v dva različna in v resnici prav ločena dela. Ker sta ta dva dela v izobraževalnem in miselnem procesu sploh funkcionalno (in samo funkcionalno) močno povezana, mnogim ne pride na misel, da bi ju tudi pojmovno ločevali. Brezrazločka medprodukcija in reprodukcija znanja pa vendar ne moremo smiselno razpravljati o posameznikovem navdihu kot ustvarjalnem motorju življenja družbe. Bertrand Russell, sicer neustavljivi privrženec anglosaksonske »zdrave pameti«, človek, ki je s Heglom v svoji zgodovini filozofije opravil na nekaj straneh, je kljub temu zapisal: »Če bi vedeli, od kod prihajajo navdahnjene ideje, bi bila znanost prozorna kakor mesečina.«

Vloga in naloga znanosti je zapisovati in razlagati Russellove »ideje« tistim, ki bi se sami od njih nikoli ne dokopali. Pojem razlaganja sploh temelji na pojmovni eksplikaciji; gre za *post festum* pojasnjevanje nečesa, kar se je ustvarjalnemu posamezniku posvetilo. Eno je stvar iz-umiti, drugo pa logično dokazati: deduktivni logični silogizem sploh ni opis ustvarjalnega miselnega procesa. Je zgolj poznejši dokaz za njegovo spojljivost z že sprejetimi mišljenjskimi modeli. Razlika med znanstvenikom in umetnikom, če vzamemo, da sta oba ustvarjalna, je predvsem v mediju, katerega vsak izmed njiju uporablja.

Znanstvenik uporablja visoko organizirane modele mišljenja. Zanje je poleg dognane («eksaktne») artikularnosti značilna velika mera silogistične miselne togosti.

Prostora za ustvarjalno intuicijo je tu malo, dokler ne pride do preskoka v nov model, kakor na primer pri prehodu iz evklidične v neevklidično geometrijo. Sem ter tja se pokaže kak štiriindvajsetletni Gödel, ki mu uspe dokazati tisto, kar se je Russellu svitalo že prej v njegovih »*Principia mathematica*«.

Umetnik pa po drugi strani prav tako živi od navdahnjene inovacije, le da je prostor za njegov navdih dosti širši, manj strukturiran in ujet. Seveda obstajajo področja umetnosti, ki so po razmerju med vsebino in obliko zelo podobna znanosti. Bachove fuge in tokate so na primer vezane na zelo strogo glasbeno obliko, poleg tega pa svoje izrazne moči ne zajemajo iz silovitosti začetnega navdih, marveč iz malodane matematičnih variacij na pogosto skromno prvotno melodijo. Tu ne gre zgolj za vprašanje razlikovanja med vsebino in obliko, saj v tem je ravno stvar. Pogosto je zahtevna oblika izziv za pregnantno vsebino, tako da razlikovanje med njima izgubi smisel. To velja tudi za klasično pesništvo od Ovida do Petrarke, pa za predimpresionistično slikarstvo.* Drugače kakor znanstvenikova ideja je umetnikov navdih pač toliko bolj neposredno metafizičen, kolikor globlje sega njegova življenjska radovednost.

Pri umetnosti je zato čista reprodukcija znanja manj pogosta. Njena človeška vloga ni toliko poučevati kolikor plemeniti. Najprej umetnika samega, potem tudi tiste, katerih se njegova umetnost dotakne. Znanost gradi strogo na izraženih idejah preteklih generacij; umetnost odkriva življenje - kakor po Goetheju vsaka nova generacija - vsakokrat *de novo et ab ovo*. Šolanje je v umetnosti zgolj vaja v spretnosti izraza: vsebino mora temu izrazu dati umetnik sam od sebe in sam iz sebe. Umetnosti se ne da naučiti, *poeta nascitur*, ne da pa se je metafizično ubožožanim niti razložiti.

* O razlogih za razpad forme pri Picassu je Karl Jung trdil, da so posledica notranjega razpada pri umetniku. K temu se bomo vrnili kasneje.

Umetnost, z drugo besedo, ni bergla čustveno skromnih. Umetnost je obrestnoobrestna renta metafizično bogatih.

Spričo tega pa delitev na dva ločena dela intelektualne dejavnosti - na rftzlagalni reproduktivni del in *pred\aga\mi* produktivni del - ni mogoča v umetnosti, čeprav je značilna za znanost. Pri slednji je velikanska večina dejavnosti, tako raziskovalne kakor razlagalno-pedagoške, čista reprodukcija idej, ki so prišle na misel drugim, prejšnjim generacijam. Da ta orjaški znanstveni stroj paradira kot ustvarjalno snovanje, še ne pomeni, da je cesar zares oblečen. Nekoč sem rektorja Harvarda, Dereka Boka, vprašal, zakaj je univerza fenomenu genija tako sovražna. Pri tem sem navedel nekaj znanih primerov, ko je univerzitetna srenja neutrudno napadala ljudi z resnično novimi idejami. Ob splošno znanem dejstvu, da je pristna genialnost posejana zelo poredko, je seveda Boku preostalo malo drugega, kakor da se utrujeno nasmehne ob takem vprašanju: vsaka množičnost in vsaka pretenzija na demokratičnost v takem okviru nujno vsebuje pritisk večine na manjšino. Večina pa je vedno večina povprečnosti. Seveda pa je zanimivo, da se tistih nekaj izvirnih posameznikov med seboj vedno najde in poveže. Celo v svetovnem merilu, spomnim se samo na slikarske in literarne skupine v Parizu. Izvirnost hitro postane izkaznica, ki podobnim jasno kaže na ustvarjalno enakost: // *takes one to recognize one*. Elitizem? Morda, toda potem je bil na primer Marxov krog izrazito elitističen in celo zelo napadalno razpoložen do ustvarjalnih diletantov. Da je določena mera povezovanja zmognih neogibna celo v sovjetskih razmerah, priča Solženicinov »*Teliček in hrast*«.

Imenitna bi bila sociološka študija, ki bi se lotila vprašanja, zakaj je povprečje izvirnim inovacijam tako sovražno, kar je res celo v danih intelektualnih okvirih, v katerih se dá revolucionarna trditev izrecno dokazati in empirično preskusiti. Toliko bolj izpostavljen je ustvarjalec na tistih področjih, kjer je za dokazovanje kake trditve na voljo zgolj deduktivna historična metoda. Prepričljivost tu privzema tržne značilnosti, ker postane neka trditev *communis opinio* na podlagi ponudbe in povpraševanja. V Freudovem pisanju na primer je malo izvirnega in še danes ni prav jasno, ali ni psihoanaliza velika potegavščina. Toda svoje ideje o podzavesti, katerih večina izvira pri nemških filozofih devetnajstega stoletja, je znal Freud odlično prodati. Znal jih je predstaviti kot nekaj neposredno uporabnega. Če je pri tem stvari nekoliko poenostavi! in celo zavozil, je to pač cena popularizacije.

V večini primerov pa ni tako. Predstava, da javnost komaj čaka svojega izvirnega ustvarjalca, ki da se mora pokazati na odru družbe ob splošnem aplavzu, jé povsem zgrešena. Zelo pogosto je kalček pohojen, še preden pogleda iz zemlje, tako da se niti sam nosilec ideje ne zaveda, da so mu vzeli še nerojenega otroka. Ob nekoliko grobem posploševanju bi rekli, da v evropském kulturnem prostoru temu botruje gerontokratična, na fevdalno spominjajoča avtoritarnost, medtem ko v Novem svetu prevladuje kolonialni pragmatizem z geslom: What difference does it make, if it does not make a difference.

V obeh primerih obstaja izrazit boj med tistimi, ki razlagajo, in tistimi, ki />rerflagajo. Ker so slednji v izraziti manjšini, se o tem boju v javnosti malo ve. Ker prerflaganci že po opredelitvi silijo v ustaljeni sistem s spremljanimi, te pa zahtevajo napor že pri dojanju, zlasti pa še pri uresničevanju, bosta odpor povprečnežev in inertnost družbenih struktur pobudo kaj zlahka zatrla. Dober Lakmusov test je tu *mera razkoraka med idejo in akcijo* v posamezni družbi. Večji ko je vpliv mentalno prožnih v kaki družbi,

bolj prilagodljiva bo ta družba in manjši bo zaostanek povratnega vpliva (feedback lag).

Odpor zoper inovacije in s tem povezana jalova konservativnost kake družbe bo povezan s strukturo družbene moči. Ta riba sicer ne smrdi samo pri glavi, bo pa najbrž držalo, kakor je to opisal že Maurice Duverger v svojem delu »De la Dictature«, da si avtoritarna družbena struktura sama koplje grob z uničevanjem intelektualnega potenciala svojega naroda.

II.

Po drugi strani pa je sama oblast s svojo fizično prisilo sploh mogoča zgolj s pozicij znanega. V pravu, ki oblišti daje njeno pojmovno strukturo in preglednost, je razmerje med pojmom in dejanskostjo obrnjena zrcalna slika tega razmerja v znanosti. Že stari pravni filozof von Ihering je govoril o sprejmenjeni pravni miselnosti, pri kateri je dejanskost odvisna spremenljivka pravnega pojma (ukaza, pogodbe itd.)- Pri znanosti in filozofiji je stvar obrnjena. Zato pravo in z njim oblast nujno izhajata iz večnih resnic (intelligible essences). Ne glede na to, kako resnične so.

Tisti, ki prisega na večne resnice, ne misli, temveč predpostavlja. Zato Platonov kralj filozof ne obstaja. Če je kralj, ne more filozofirati, ampak tñora ukazovati. Če je filozof, mu stvari ne morejo biti kar »jasne« in zato ne more ukazovati. V oblast se bodo novatili taki, ki jim je do moči, ne do premissljanja. In tudi, če so premissljali poprej, velja, da oblast kviri. Absolutna oblast kviri absolutno.

Moderne družbe s svojo tehniko in z zapletenostjo delitve dela postajajo vse bolj odvisne od izvorne ustvarjalnosti svojih članov. Nova tržišča, npr. računalniško, na katerih se oplaja kapital, so proizvod ustvarjalne domišljije posameznikov. Geografska ekspanzija kolonialnega imperializma ni več obetavna. Phhajamo v dobo intelektualnega kolonializma. Ta, čeprav manj oprijemljiv, ni nič manj resničen, če pomislimu, da samo ameriška računalniška podjetja (ropaj) Evropo in tretji svet vsako leto za najmanj deset tisoč nadarjenih mladih inženirjev. Uspeh kake družbe v prihajajočih desetletjih bo premo sorazmeren njeni zmožnosti, da ustvari razmere za izvorno kreativnost.

Za slednjo sta bistvena dva elementa. Prvi je pogoj *materialne svobode*, torej možnosti, ki jih ustvarja zadostna akumulacija raziskovalnega kapitala. Za ustvarjalno dejavnost je potreben denar, denar in še enkrat denar. Drugega pogoja ni mogoče ločiti od prvega. Do zadostne akumulacije sredstev prihaja namreč na dolgi rok le tedaj, če imajo ljudje *svobodo sproščati osebno iniciativo*. Ustvarjalnost je občutljiva sobna rastlinica. Družba ima lahko veliko pametnih ljudi. Če pa se ne počutijo svobodni v vsakem pogledu, nimajo možnosti zažveti kot celotno doživete osebnosti, bo ostala njihova inteligenca povsem aplikativne narave. Za ustvarjalnimi bo taka družba capljala v neki razdalji in se čudila tistemu, kar bi bila lahko ustvarila iz lastnih moči.

Marksistična teorija o odmiranju države ni iz trte zvita. Danes bi bil Marx prvi, ki bi z gospodarskega stališča trdil, da je odmiranje države gospodarska nujnost in ne zgolj ideološki luksus proletariata.

Ni mogoče na primer ločevati tehničnih ustvarjalnih možnosti in svobode od splošne strpnosti do razlik, ki obstajajo med ljudmi. Raven tolerantnosti v družbi določa premer prostora, v katerem vsakdo lahko postane to, kar v resnici je. *Ustvarjalen je lahko samo človek, ki je našel samega sebe*. Če družba ni strpna, bo za tako samopotrđitev potrebna prevelika mera pogumne poštenosti. Le malokateri jo bo z velikimi žrtvami dosegel. Preostali pa ne bodo živeli svojih življenj, temveč takšna, kakršna jim vsiljuje nasitna družbena zavest. Odtujeni bodo sami sebi, s tem pa tudi drugim in svetu sploh.

Navdih je lasten samo emancipiranemu posamezniku. Ustvarjalnost sloni na spontanosti in samoniklosti, ki ne more biti dana zgolj na poklicnem področju. Biti mora splošna življenjska lastnost. Kolikor bolj postaja jasno, da že prozaični gospodarski uspeh kake družbe terja izvorno in ustvarjalno reševanje problemov, toliko bolj postaja državno vmešavanje v organsko rast družbe zaviralen anahronizem. Toliko bolj je tudi jas a razlika med preprosto reprodukcijo in ustvarjanjem novega znanja.

Most med produkcijo starega znanja in produkcijo novih spoznanj in teorij je most sproščenega navdih. V kitajski knjigi sprememb, / *Ching*, se prvi heksagram imenuje *Ustvarjalnost*.« Povezan je s hrepenenjem in z ljubeznijo, s spoznavanjem rahlih, a pristnih notranjih vzgibov. Do te modrosti se je Zahod dokopal šele v sedemdesetih letih tega stoletja. Literarni kritik *Deleuze* in psihiater *Guattari* sta takrat pri založbi GallimardC izdala knjigo »*Antioedip - capitalisme et la schizoprenie*«. V tem delu sta razvila morda najbolj revolucibnarno psihološko teorijo, odkar je Freud zansal pojem Ojdipovega kompleksa. Slednji namreč predstavlja transmissij-ki J^o men, po katerem se splošno družbeno nasilje prenaša v družinsko >namiko, ki navsezadnje prav tako nasilno doseže, da se otrok identificira z očetom. Ta identifikacija je po eni strani cement za integracijo osebnosti, po d*** & strani pa je to tisti primarni proces pranja možgan, po vzorcu katerega ^J^o družuje pri človeku splošni strah pred oblastjo. Prav iz tega podožive-

tega strahu pred očetom pa tudi izvira pripravljenost ljudi, da se odpovedo - ne da bi se tega zavedali - svoji samodejnosti in svoji samoniklosti. Kolikor otrok doživlja sebe kot različico očeta in si ne more drzniti, da bi živel lastno življenje, toliko bo tudi kot odrasel človek dobesedno odtujen tistemu, kar bi lahko bil po svoji genski zasnovi. Patriarhalna avtoritarnost, ki sloni na falšni prevladi - skupnem imenovalcu cclotne družbe - v kali zamori avtentičnost človeka. Odtujen dovek pa ne bo ustvarjalen.

Če je po Freudu otrok oče človeštva, potem je družba oče otroku. Nestrpna družba, nestrpni starSi, nasilni učitelji, avtoritarna univerza, oblastni šefi - vse to v poslednji konsekvenci izvira iz nasilnosti države. Država je ne le monopol nasilja, ampak tudi njegov poslednji vir. S tem pa vir strahu odtujenosti in botra kilavi ustvarjalnosti.

III.

Znižanje ravni nasilja v družbi, bo imclo za posledico revolucionarno preobrazbo osebnosti. Znižanje paranoidnega nasilja v draŠini preprečuje edipalizacijo, t. j. suženjsko identifikacijo z očetom. Vprašanje je filozofsko obdelal že Hegel v svoji Fenomenologiji duha (glej npr. *Kojeve, Introduction à la lecture de Hegel*) in na katero se je nedvomno naslanjal tudi Marx v svojem dojemanju aienacije.

Ker na identifikaciji z očetom temeji stereotipna organizacija moderne osebnosti, je predhodnik nove osebnosti, kakršno opisuje Nietzsche v *Zarautstri*, osebnosti, ki ima oblast nad svojim hotenjem in je zmožna držati obljubo, razpadla kafkavska osebnost shizoidnega tipa. De-edipalizacija je kot psihološki proces notranjega poistenja s samim seboj najprej razpad osebnosti na prafaktorje, katere je puprej vezala malta Ojdipovega kompleksa. Ta pojav shizofrenizacije spremlja eksistencialistična »groza pred ničem«, ki je osrednja tema Sartrovega in Heideggerjevega pisanja. Iz tega razpada »zdravc pameti«, torej osebnosti, ki je plod podrejanja od zibelke do groba, osebnosti, ki ni nikoli zaživela lastnega življenja, se rojeva nov svet. Kafkovski, morda in za sedaj notranje razpršen in neusklajen kakor stroj, katerega zobniki se ne skladajo med seboj, vendar svet, ki ni nikarkršno presenečenje. Napovedali so ga, da, celo živeli so ga že predsokratski filozofi, od katerih genija živimo še danes. Poznal ga je Shakespeare in ga klinično opisal v svojih Sonetih, še zlasti v štiriindevetdesetem. Poznali so ga umetniki in literati vseh časov, preroško pa se je zanj zavzemal ravno Nietzsche v svojih delih.

Danes je takih ljudi veliko več. Iz razreda po sebi postajajo razred zase. Da je ta shizoideologija - destruktivna glasnica novca ustvarjalnega sveta - segla tudi v slovenski kulturni prostor, je mogoče prebrati pri piscih, kakor so Hribar, Kermauner itd. (Zato je prav zabavno, da nepoučeni Javoršek v svojem »Adamovem jabolku« Kermaunerju očita *dementia praecox* in splošni razpad osebnosti. S tem mu je napravil najlepši kompliment.) Ker fluidnosti miselnih sistemov ni mogoče deliti od osebnostne togosti, je opazovalcu eksistencialistično snovanje, npr. pri »Novi reviji«, tista jasa, na kateri se jasni povsem novo, razburljivo in vablivo obzorje prevrednotenja vseh vrednot. Pričetek graditve resnično novega sveta.

De-edipalizacija moderne osebnosti, katerega znanilec je njen shizoidni razpad, bo in je že statističen proces. Iz te dezintegracije bo v prihodnjih desetletjih vzniknila nova renesansa. Razpad starega poteka simultano z graditvijo nove zavesti o svetu, ki nas obkroža. Smo v fazi izrazite hegeljanske revolucije, v kateri se elementi starega - najprej na osebnostni in potem na interakcijski družbeni ravni - preigravajo v nove konstelacije in sestave.

Značilna za ta novi svet ljubezni, medsebojne komplementarne različnosti, avtentičnosti in pristnosti - bo predvsem višja raven svobode. Če Heglov *Selbsbewufitsein* danes ni mogoč, ker ljudje sploh še polno ne obstojč - saj to je bistvo odtujenosti - je pa za novo psihologijo značilna predvsem svoboda tudi v odnosu do samega sebe. Danes si večina še ne more predstavljati, da človek more nekega dne vstati čisto predrugačen in z zavestjo, da je prejojen v občutku resnice in svobode, ki sta pravzaprav eno in isto. V danem trenutku pa bo navdih - Maslov pravi temu »*peak experience*« - prebil ozke okvire norosti in bolečine. Ustvarjalnost, ki je poprej snovala v dušah pesnikov in filozofov, se bo razlila po vsej družbi. To dojemanje se prebija celo v okvirih, ki so poprej veljali za toge miselne modele. Danes se je zgolj z intenzivnostjo pojmovanja mogoče dokopati do protislovij, s katerimi je obremenjen vsak mehanični model mišljenja od matematike do prava. Še več, prava inspiracija danes dialektično teži k preprostem razkrinkavanju teh protislovij, ne da bi si še zastavljala vprašanje o »bistvu stvari«. Kartezijanski modeli ločevanja pojma od dejanskosti, splošnega od posamičnega in posebnega dobivajo vse bolj pomen orodja, s katerim je mogoče veliko storiti, ki pa ga sicer ne kaže jemati preveč zaresno. Mrak prosvetljskega racionalizma morda spodbudi k letu Miner- vino sovo modrosti.

Družba, ki bo to prej spoznala, ker se bo učila od svojih pesnikov, bo sprostila svojo ustvarjalnost in prva zakoračila v novi svet.

**ZADEVA: obrazložitev evidentacije dr. Veljka Rusa za predacdnika
RK SZDL Slovenije**

Veljko Ru se Je rodil 18. 12. 1929. V partizane Je ael a trinajstim leton - v NCB Je 3odelovala vaa družina. Po osvoboditvi Je opravljal več najodgovornejših funkcij, dokler se ni vpisal na Filozofsko fakulteto v Beogradu, kjer Je diplomiral, se potan preusoeril iz filozofije v sociolo«ijo ter tam doktoriral. Predaval Je na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo ljubljanske univerze, dokler ga niso 1971 od tam nagnali - pa ne samega. Gre za enega slavnih dogodkov t.i.mračnih 70. let. Sedaj je na dobri poti, da ga spet habilitirajo za rednega profesorja. Dr. Rus je znanstvenik mednarodnega ugleda, ki uživa tudi v slovenski javnosti vellko spoštovanje. V čau evidentacije še predava na Univerzi Južne Karoline v ZDA, vendar se bo sredi decembra , torej še pred volitvami novega predsedstva RK SZDL, vrnil v Ljubljano.

Njegovo predsednikovanje zvezi slovenskega delovnega ljudstva - prepričani saa, da bi bil sijajen predsednik - bi bilo - tako ae nan zdi - dokaz, da si lepšega ne bi mogli želeti - da je ta organizacija dozorela, da Je sposobna spoštovati tudi tiste, ki niso pozabli avojih mLSli in svoje integritete celo tedaj, ko ta močnim ni bila povšeei. Ta izvolitev bi bila tudi dokaz zaupanja SZDL slovenskim intelektualcem. Vemo, da Je obilo razlogov - bolj ali manj dobrih - da do nje ne bi prišlo, pa vendar kot predstavniki ljubljanskih študentov, bodočih slovenskih intelektualcev, pozivamo tiste, ki bodo odločali in tiste, ki bodo volili, naj tega predloga ne zavržejo zlahka in brez pretehtane misli. Politika je preveč resna stvar, da bi Jo lahko preveč prepustili poklicnim politikom. V vodstvu SZDL bi študentje - in ne le mi - radi videli pokončne, neodvisne, modre ljudi, ki zna Jo poslušati in ki umejo najti tudi pravo raisel in pravo beacdo.

sekretarka predsedstva
UK ZSMS Ljubljana

Vida Bajc
[Signature]

Zvezasodallstične mladine Slovenije
UNIVERZITETNA KONFERENCA
Kerenikova 4, 61000 Ljubljana

Datum: 27.11.1987
Na5 znak: 0583-VB-SR

REPUBLISKA KONFERENCA SZDL SLOVENIJE
Kadrovska komisija
Komenskega 7, 61000 Ljubljana

ZAOEVA: evidentiranje kandidata za podpredsednika RK SZOL

Predsedstvo UK ZSMS Je na svoji zadnji seji evldentiralo za člana P RK SZDL tudi akademika Andreja O. Zupančiča in novinarito Alenko Puhar. Dr. Zupančič in Puharjeva ne želita kandidirati, sta pa predlagala, naj predsedstvo UK ZSMS evidentira Matevža Krivica (kl je že evidentiran za člana P RK SZDL) Se za podpredsednika RK SZDL. Andre) O. ZupanCic je dejal, da ga je pripravljen evidentirati tudi on sam, če lahko to storilo tudi posamezniki in ne le organizacije - In je predlagal članom predsedstva, naj se mu v tem pridružijo. 2al je ta predlog prišel prepozno, da bi lahko sklicali sejo predsedstva in tov. Krivica dostojro evidentirali, predpraznični čas pa nam je zaradi nedosegljivosti dveh članov predsedstva onemogočil korespondenčno sejo. Matevža Krivica tako za podpredsednika SZDL evidentira skupina posameznikov, med njimi Je večina članov P UK ZSMS Ljubljana, predsedstv pa bo kandidaturo podprlo na naslednji seji.

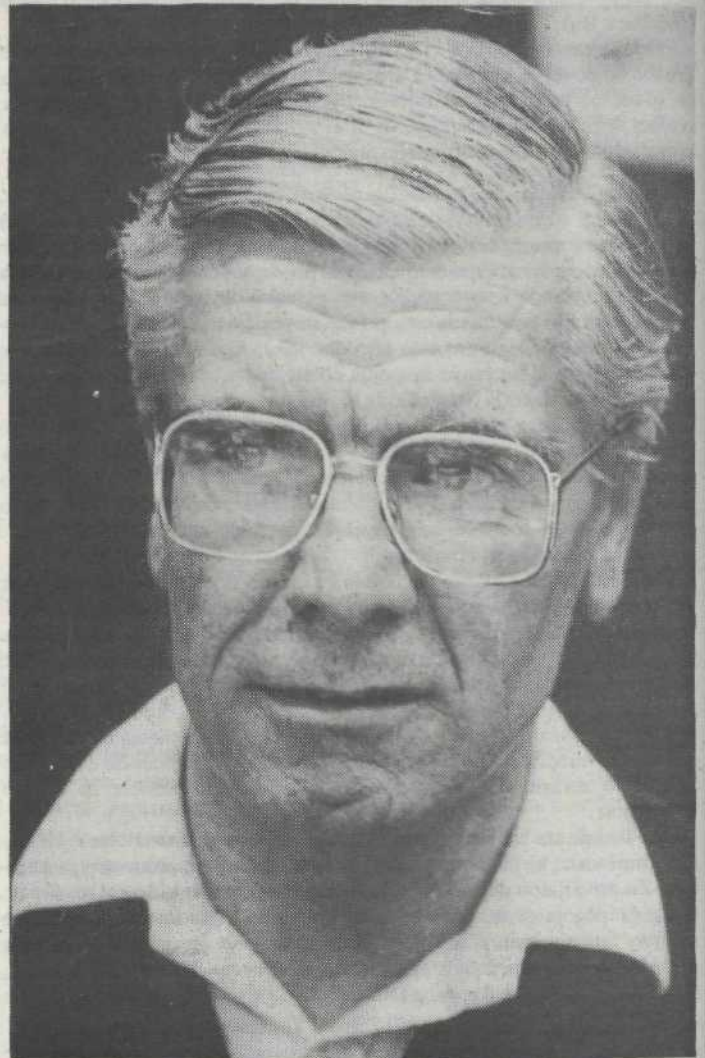
Menimo, da Je kandidat preveč znan in spoštovan, da bi nam ga bilo treba predstavljati ali zagovarjati. Krivic je v Sloveniji skoraj simbol za poštenega, korektnega, vestnega človeka, borca za pravičnost in demokratični socializem. Kaj naj Se rečemo?

sekretarka P UK ZSMS

Vida Bajc

[Signature]

ZADEVA: Obrazložitev evidentiranja ANOREJA RUSA za neprofesionalnega člana pri predsedstvu Republiške konference SZDL

Rus Andrej, roj. 13.8.1962 v Ljubljani, je fesenl 1987 diplomiral iz sociologije na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo pri Univerzi Edvarda Kėrdelja v Ljubljani.

Ves čas Stodija se Je odllokoval kot dinamičen človek, vpet v dogajanja v naši družbi. Vselej je podpral skupne in posameznike, kl so se trudili za preseganje nepravilnosti v našem sistemu ter z njimi deloval za demokratizacijo političnih odnosov.

Njegovo delovanje nikakor ni bilo zgolj verbalno. To se Je kazalo v javni, odkriti udeležbi v bojkotu študentskih stanarin, preko katerega so se reševala vprašanja študentskega standarda. Kasneje je prevzel funkcijo člana predsedstva Univerzitetne konference ZSMS Ljubljana in rresto glavnega urednika Tribune, kjer je obe funkciji obeležil s svojimi izvirnimi prispevki.

Kot njegovi večletni kolegi in sodelavci menimo, da je Rus Andrej eden tistih izjemnih ljudi, ki jih SZOL s svojimi ambicioznimi usmeritvami potrebuje.

Sekretarka Univerzitetne konference

UK ZSMS

Vida Bajc

[Signature]

VENO TAUFER, rojen 19.2.1933, stanuje v Ljubljani, Ilirska, je po poklicu pisatelj. Diplomiral je 1960 leta na Filozofski fakulteti - Oddelek za primerjalno književnost in literarno teorijo na Ljubljanski univerzi.

BIBUOGRAFIJA-

Veno Taufer je avtor enajstih pesniških zbirk ("Svjetne zvezde", samozaložba, 1958, "Yodenjaki", 1966), "Truhelj's eseje" - gledaliških splov, pesniške igre v verzih, več knjig za otroke. Je sourednik in soprevajalec antologije sodobne slovenske literature (festnajst avtorjev), objavljene v angleščini v Londonu 1970. Prav tako je soprevajalec v angleščino pri več slovenskih in jugoslovanskih literarnih antologijah, objavljenih v Angliji (Penguin 1971) in v ZDA. Veno Taufer je prevajalec približno stiri desetih knjižnih enot prevodov, predvsem poezije, iz angleščine, makedonščine, srbohrvaščine, ruščine in francoščine. Za svoje delo je prejel številne nagrade in sluce:

- a/ za izvirno delo: nagrada Prežernovega sklada leta 1974, nagrada "Branko Miljkovič" za najboljšo knjigo pesmi v srbohrvaščini za leto 1985 (za zbirko "Godec pred pekrom", ki jo je prevedla M. Mitrovič za beograjsko založbo prosveta), nagrada "Simona Jenka" za najboljšo pesniško knjigo zadnjih dveh let (1987),
- b/ za prevajalsko delo: "Zlato pero", ki je makedonska nagrada za prevajalsko delo (1975), "Sovretova nagrada" (1975).

DRUGOBENOPOLITICNO DELO IN SLUŽBOVANJA

Začel je objavljati leta 1953, najprej literarne, gledališke in fitmske kritike, nato tudi poezijo in literarne prevode, zlasti v revijah Beseda, revija 57, Perspektive, Problemi, Nova revija. Bil je urednik (Literature) Revije 57 do ukinitve, v letih 1961-63 je vodil Oder 57, bil je član uredniškega odbora Perspektiv, član Sveta sodelavcev Nove revije. 611 je član OSP, PEN, Mednarodne zveze gledaliških kritikov, SZDL. V 60-ih letih je bil član upravnega odbora OSP in njegove komisije za stike s tujino, od 1984 je bil tajnik in član upravnega odbora OSP, predsednik Komisije OSP za zadržito mišljenja in pisanja, sekretar Urije DSP za mednarodno pisateljsko nagrado Vilenica. V letih 1960-61 je služboval na Radiu Ljubljana kot napovedovalec, od spomladi 1961 do jeseni 1966 je deloval v svobodnem poklicu, od 1966 do 1969 je služboval kot prevajalec in napovedovalec na BBC v Londonu, od novembra 1969 je v službi v kulturni in literarni redakciji Radia Ljubljana kot novinar. Leta 1964 je bil tri mesece kot štipendist Prešernovega sklada na izzkovnem in literarnem študiju v Makedoniji, leta 1972 je bil kot štipendist francoske vlade na gledališkem študijskem bivanju v Franciji, leta 1982 kot gostujoči profesor v okviru Folbrightove fundacije en semester predaval na univerzi Maryland v ZDA o literarnem prevajanju.

Predsedstvo Univerzitetne konference ZSMS meni, da je njegovo vsestransko delovanje veliki prispevek k razvoju naše družbe in da bi njegovo delo prav gotovo veliko prispevalo tudi k vsestranskemu delovanju naše frontne organizacije in njenih usmeritev.

ZAKAZVA: obrazložitev evidentacije pri U-I-J-i TOHHTA PIRSAKA za člana predsedstva RK SZDL Slovenije

Rodil se je 2. Januarja 1917 v Ločkah v rhu v Slovenskih goricah. Hodil v osnovne šole na Stari gori, pri Tomažu, v Juršincih, v Desterniku in v Vidnu ob Ščavnici, potem v ekonomsko arednjo šolo v Hurski Soboti. Studiral in diplomiral na oddelku za priroerjalno književnost in literarno teorijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani in na oddelku za gledališko in radijsko režijo na AGRFT v Ljubljani. V letih 1973/74 svobodni umetnik, potem vojak, od 1976 do poletja 1978 zaposlen v Krameni teatru 55 v Sarajevu, nato leto in pol svobodni umetnik, končno od 1.1.1980 zaposlen na AGRFT v Ujubljani, sprva kot asistent za gledališko režijo, sedaj predavatelj teorije gledališča.

Tone Peršak deluje kot pisatelj in publicist in je od leta 1978 izdal 50p proznih knjig (Novelete, Prehod, Sledi, Vrh, Ljubljanske novele, tik pred izidom je roman Smer Haraburg - Altona), izvedenih je bilo sedem njegovih radijskih iger in dve TV igri (Odmor in PodnaJeoniki), izdal pa je tudi dve knjigi publicistike (Pogovori z režiserji in Med stvarnostjo in domišljijo).

Vse od študentskih let, ko je sodeloval v t.i. študentsketn gibanju in predsedoval dooski skupnosti v Akademskem kolegiju, se vika tudi v razne saroupravne in družbeno politične organe oziroma skupnosti (raed drugim je bil član univerzitetnega sveta ljubljanske univerze, član Sveta za kulturo pri RK SZOL, član predsedstva ZKOS, član odbora za skladen razvoj pri KSS v dveh mandatnih obdobjih član upravnega odbora DSP, predsednik komisije za spremljanje ustavnih sprememb pri DSP - v tej vlogi je sodeloval tudi s predsedstvom UK ZSMS, pred kratkim je bil izvoljen za člana uslovno koraisije Skupščine SRS). Ze vrsto let je član urctiniškega odbora revije Sodobitost in od uat.ntwvit.v0 a-m glavni utvJnik pevije Hiskc.

Tone Peršak ni član Zveze komunistov, menimo pa, da je mož, kakršne bi želeli videti v vodstvu slovenske SZDL. Njegova Izvolitev bi potrdila odprtost SZDL za kritična mnenja in pobude, ki niao požegnane z vrha.

sekretarka predsedstva
Univerzitetne konference
ZSMS Ljubljana

Vida Bajc
[Handwritten signature]

REPUBLIKA KOMITETNA SZDL

Kadrovska komisija
Komenskega 7, 61000 Ljubljana

N

ZAOEVA: Evidentiranje kandidatov za predsedstvo RK SZDL

Obveščamo vas, da je predsedstvo Univerzitetne konference ZSMS Ljubljana na dne 11. 6. Izredni seji, dne 23.11.1987 sklenilo, da za (unkcl)e v Predsedstvu Republiške konference SZOU evidentira:

- predsednika RK SZOL:
 - Veljko RUS
- neprofesionalne člane predsedstva RK SZDL:
 - Gorut Repanšek
 - Andrej Rus
 - Božidar Novak
 - Fran Lesjak
 - Branko Svetličič
 - Mojca Drfar-Murfo
 - Veno Taufer
 - Alojz O. Zupančič
 - Ogorič Kovač
 - Alenka Pušar
 - Peter Pregelj

- za predsednika Koordinacijskega odbora u stanovanjsko gradnjo pri RK SZDL: Jasmina Drlanec

- za člana koordinacijskega odbora za stanovanjsko gradnjo pri RK SZOL: Branko Svetličič

Na skupni seji (Vedstva UK ZSMS Ljubljana in predsedstva Univerzitetne konference ZSMS Maribor, dne 25.11.1987, je bil za neprofesionalnega člana predsedstva Republiške konference SZDL evidentiran ie Tone Petiak.

sekretarka predsedstva
Univerzitetne konference ZSMS
Ljubljana
Vida Bajc
[Handwritten signature]

OBJAVLJENO PISMO

Slovenci, ki iz političnih razlogov živijo v tujini, in njihova razmišljanja so prav gotovo ena od trdoživih tabu tem. Za nas so to eksotične živali. Predstavljamo si jih - kadar sploh pomislimo nanje - ali kot topoumne pasjeglavce ali pa kot zbirko bolj slabo obveščenih starih gospodov, za katere se je čas ustavil nekaj desetletij tega. Zadnje leto je sicer zarezalo v to sliko - sedaj je, kaže, že dovoljeno natisniti mnenje, da ga je tudi ljudska oblast kdaj srala - tako kot ga serjejo morda vse oblasti tega sveta, posvetna in cerkvene - da se je v desetletjih naše svobode streljalo, zapiralo in šikaniralo tudi nedolžne ljudi, oziroma ljudi, katerih krivda ni imela pametnega sorazmerja s kaznijo, ki so jo morali pretrpeti.

Od tega spoznanja pa je le korak do dobrovoljne ugotovitve, da ni nujno, da je tisti, ki se izmuzne očetovski roki, ki tepe v imenu ljudstva, lopov, čeprav je prav mogoče, da vseeno je. Če k temu pridjamo še vero, da imajo ljudje pravico, da povedo svoje, kadar ni ravno očitno, da lažejo - in da imamo tudi mi, ki smo kasneje prišli na svet, pravico, da slišimo veliko zvonov in se sami odločimo, kaj si mislimo o njih - smo že na nevarnih tleh. To potrjuje alergični odziv *powers that be* ob poskusu tiskanja pisma nekoga Žebota (99 % naše generacije je tedaj prvič slišalo zanj) v poletni Mladini (povzetek pisma najdete v Delu, 5.9—s.R., na vso zadevo meče zanimivo luč pismo v *Nash razgledih*, 25.9.87/str. S12)

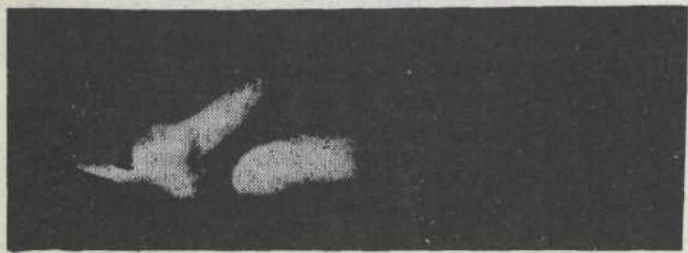
ko je Mladina morala samo zato še tretjič v tiskamo in naj bi, če prav razumemo zabite izjave v Delu (26.9.) in Teleksu račun verjetno plačala SZDL Slovenije - šlo naj bi za 600 starih milijonov.

Z drugimi besedami: ko iz londonske akademske revije *The South Slav Journal* s konca lanskega leta orevajamo pismo Ljuba Sirca, verjetno žgečkamo nekoga globoko v želodcu oblasti spečega hudiča. Pa vendar. Avtorjeva mnenja so zanimiva in marsikdaj preverljiva. Zdi se, da ima včasih prav, včasih se morda moti.

Novi, presenetljivi in dvoma vredni se nam zdita dve trditvi iz pisma: (a) da naj bi do ubijanja političnih nasprotnikov **KPS** pod obtožbo narodne izdaje prišlo že poleti 1941; (b) da naj bi OF decembra 1941 oznanila, da bo likvidirala vsakogar, ki se bo boril proti okupatorjem zunaj nje.

Prvo trditev je skoraj nemogoče preveriti in menimo tudi, da ni pravilna.

Ljubo Sirc je bil rojen v Kranju 1920. 1943 je diplomiral na ljubljanski univerzi (pravo in ekonomija). 1960 je doktoriral v Svici (Friburg). Predaval je mednarodno ekonomijo na univerzah v Daki (Bengalija) St. Andrew (V. Britanija) in v Glasgowu.

Dear Editor,

Pismo, ki komentira moje spomine, objavljene v *South Slav Journal*, jesen/zima 1985, me je spodbodlo, da napišem ta dolgi, splošni odgovor. Upam, da ga boste lahko tiskali.

Dr. Peter Urbanc (v Kanadi živeči tajnik Slovenskega nacionalnega komiteja, op. ur.) je neupogljiv. Neutrudno napada vse, ki se - kot jaz - ne strinjajo z njim, da je bila v letih 1941-1945 edina pametna politika, da si pozabil, da so Jugoslavijo okupirali nacisti, Nemci. Pravi, da sem naiven - to me ne moti, a stvar je preveč resna, da bi mu pustil zadnjo besedo.

Dovolil si bom, da ponovim, da so bili nemški nacisti nevarni in da so imeli v načrtu, da izbrišejo slovensko ljudstvo. Na to svarilo bi dr. Urbanc najbrž odgovoril, da nas Nemci ne bi napadli, če ne bi bilo puča 27. marca. Kako pa to ve? Nemci so nosili v sebi svoje staro sovraštvo do nas - sovraštvo, ki tu in tam, posebno v Avstriji, še diha - tako da težko verjamem, da bi nas pustili v miru, še posebno če bi, Bog ne daj, v vojni zmagali. Dr. Urbanc bo morda rekel, da niso mogli zmagati, saj so bile tukaj Združene države in Britanija. Mogoče, mogoče, ampak če bi se vsakdo odločil, da se naj drugi borijo zanj, bi se svet težko rešil Hitlerja. (...) Resnično dvomim, da bi bili mi lahkajako srečni kot Švicarji ali Švedi, stara nevtralna naroda, ali Turki, Španci, Portugalci z roba, dogodkov. Še za Švede in Švicarje ne vemo, kako bi se jim godilo, če bi Hitler zmagal, mi Slovenci pa smo zapirali nemško pot k Sredozemlju.

Če nam je bilo to vseč ali ne, tedaj smo bili v vojni z nacistično Nemčijo, Nemci so okupirali pol Slovenije, takoj so prepovedali rabo našega jezika in začeli izseljevati naše ljudi v Srbijo in potem na Hrvaško. Moja družina je morala pobegniti na ozemlje

pod italijansko okupacijo in vso našo lastnino, ne le tovarno (dr. Urbanc poudarja, da smo bili za slovenske razmere bogati), tudi stanovanje so po ukazu Reichkomisarja zasegli za krepitev nemške države.

Naj mi dr. Urbanc oprost, a ni mi bilo vseč ne to, kar so Nemci storili z nami kot narodom in Jugoslavijo kot državo, ne to, kar so prizadeli meni in mojim. Nemci so rekli: »Slovenec ne sme imeti podjetja v obmejnem pasu.« Komaj sem čakal, da storim kaj proti njim.

Ce zanemarim ta subjektivni pogled, bo še vedno ostalo staro pravilo politične moralnosti, da se človek ne pridruži tujemu sovražniku, pa naj je bil z domačim režimom v kakršnih koli že odnosih. To še toliko bolj velja za tujega sovražnika Hitlerjeve sorte. To pravilo in moje subjektivne izkušnje so me zavarovale pred vsako skušnjo kolaborantstva z nacisti, ki niso bili samo tuj sovražnik, temveč tudi barbarji in morilci.

To je *prima facie* razlog proti kolobariranju z Nemci v Sloveniji. A potem so se začeli dogodki med Slovenci samimi. Komunisti so najprej organizirali Antiimperialistično fronto, ko pa je Hitler naskočil očetnjava proletariata pa Osvobodilno fronto. Poleti 1941 so začeli z ubijanjem političnih nasprotnikov pod pretvezo, da so kolaboranti. V drugi polovici 1941 in prvi polovici 1942 so tako pobili nekaj tisočev slovenskih ljudi, moških in žensk. Da je bilo še huje, so decembra 1941 uzakonili to ubijanje z izjavo, da je Osvobodilna fronta prevzela suverenost nad slovenskim ljudstvom in da bo vsakdo, ki bi se boril z okupatorjem izven OF, likvidiran. Ta korak je uničil moralne korenine Osvobodilne fronte, kolikor jih je sploh imela, saj je bila očitno od začetka zamišljena kot instrument za prevzem oblasti po nalogu Kominterne.

Naša skupina v OF, vodil jo je Nagode, je s pismom protestirala in zahtevala pojasnilo, kaj vse to pomeni. Za kazen so nas kot skupino vrgli iz Fronte, povečali pa so nam, da lahko ostanemo v OF kot posamezniki. Ženska skupina, ki jo je vodila Angela Vode, je bila tudi izključena. Nihče ni rekel besede čez to, ne Kocbek, ne Vidmar, ne Marušič, ne sokoli. Morali so se zavedati politične nemoralnosti stališča OF, zakaj so molčali? Zdi se mi, da so komunisti zelo spretno blažili posebno Kocbekove vbojdljave vesti z igranjem na slovensko suverenost, tako da je Kocbek najbrž sprejel grožnje z likvidacijo z mislijo na motto »moja dežela, v dobrem in slabem«. A to je bil začetek njegovega lastnega padca. Dolej so si komunisti seveda že spletli mrežo čez vso Jugoslavijo in so postajali vse bolj gospodarji položaja, nihče drug pa ni poskušal gledati stvari širše.

Naj vprašam Dr. Urbanca, ali misli, da sva bila naša skupina in jaz sam naivna, ker nismo molčali ob tem zloslutnem dodatku k programu OF. Morda je čudno, da komunisti niso ubili nikogar od nas, tedaj je bilo življenje tako poceni.

Napori komunistov, da bi prepričali ljudem boj proti nacistom in fašistom le potrjujejo, da je bil boj proti zunanjemu sovražniku edina pot naprej, tudi edina pot naprej v »tekmi« s komunisti. Polkovnik Vauhnik je obiskal Nagode in mu povedal, da je kolaboracija nujna, da je le tako mogoče dobiti orožje od sovražnika in se pripraviti na zavezniško izkrcanje. Major Novak, Mihailovičev komandant v Sloveniji je govoril podobno. Prepričani smo bili, da vodi takšna politika v gotov poraz, a kaj smo mogli? Poleti 1942 je nekaj Slovencev sprejelo orožje od Italijanov, da bi se borili proti komunizmu.

Verjel sem, da je ta politika pogubna. V dogovoru s svojo skupino semse namenil, da pobegnem v Švico, da bi pleđiral proti kolaboraciji in razknil komunistične mahinacije, ki bi jih morali obrzdati drugi ljudje, ki bi se organizirali in se borili proti nacistom in fašistom. Mar misli dr. Urbanc, da je bilo to prepričanje naivno? Če tako meni, bo to verjetno zato, ker se mu zdi, da

je bilo naivno pričakovati, da se bo kdor koli razen komunistov postavil po robu nacistom. *Ko bi le kdo poskušal!*

Globoko sem bil vznemirljen, ko se je izkazalo, da imajo Novaki vojaki neko vrsto prijateljskih odnosov z Italijani in da drugi ljudje sodelujejo z italijansko policijsko. Ko gledamo nazaj, lahko razumemo, da je obnašanje komunistov spodbudilo nekatere Slovence k misli, da lahko pri takšnih domačih nasprotnikih človek pozabi na staro pravilo, da ne smeš sodelovati z zunanjim sovražnikom. A tudi če si spremenil svoje moralne standarde (jaz jih nisem in jih tudi ne bi mogel), je ostalo vprašanje taktike, vprašanje, kam te tvoja dejanja v resnici vodijo. Sedaj vemo, da so se komunisti radosili (glej dušan Prijavec, *Nova revija* 45, str. 34), ko se je krepila t.i. bela garda. Jasno jim je bilo, da imajo svojega glavnega nasprotnika, Slovensko ljudsko stranko, v tistem kotu, kjer so jo želeli

imeti

Ko sem jeseni 1943 končno izplaval v Svici in potem poležaval v bolnici zaradi zlomljene noge, mi je vse to postalo več kot jasno - fe Iz branja Svčarskih časopisov. Zsvitalo se mf je, da so si z bojem v oieh prevladujočega zahodnega Javnega rnenja komunisti izmlili svoj predtem dvomljim obraz in da so jih sedaj vsi popolnoma sprejemali kot zaveznike. V Jugoslaviji Jim Je uspelo, da so odrinili Mihailoviča vstran in mu navesili dvom kolaboracije. Nihče nt vedel, kaj so komunisti v resnici počeli, pa tudi mar ni bilo nikomur. Grozno je bilo. Dr. Urbanc lahko sedaj govori, da je bilo vse to zmotna in da bi zahodni zavezniki morali razumeti situacijo, oz. da bi jih mi morali prepričati, kaj se v resnici dogaja. A za nas so bili ti pogledi Zahoda zunanje dejstvo, ki ga nismo. mogli spremiti, ki srrio ga morali preprosto vzeti v račua Kaj Je v tem naivnega?

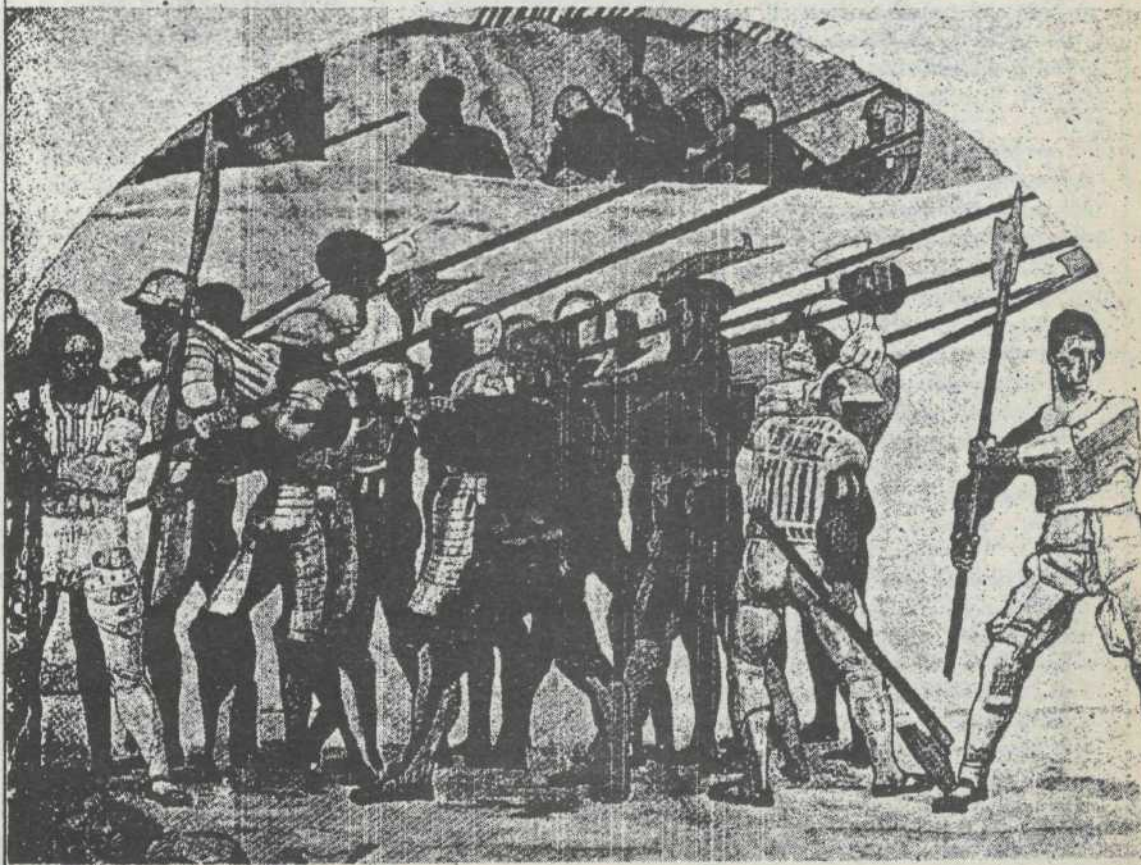
Najhuje je bilo - po časopisih sodeč - rla je slovenskim domobrancem in mnogim mojim prijateljem, ki so služili v teh četah, grozila nevarnost, da bodo izročeni komunlstrom, če padejo v roke zahodnih zaveznikov. Kljub vsem zunanjim znakom, da domobranci sodelujejo z Nemci - nosili so nemške uniforme, preskrbovali so jih Nemci, imeli so nemške zvezne oficirje - pa vendar večina od njih Nemcev ni marala, le komunisti so jih zmanevirali v ta strašni položaj. Začel sem pošiljati svarila v Ljubljano po vseh poteh, ki sem jih lahko našel. Ni t)llo lahko, kajti premnogo Jugoslovanov in Slovencev, ki bi mi lahko pomagali, je je vedho verjelo, da je vse lepo in prav.

• iSJS'! V

OP. 'A, G.

Pa ni bilo nobene potrebe, da bi metal slamo v veter in ugibal o položaju, v'e je bilo jasno izpisano v govorih, rzjavah, časopisnih člankih. Se vedno mi ni jasno, kaj so domobranski politiki mislili, da počno. Morali so imeti nekakšno zvezo z Londonom in Vatikanom. So res tam sedeli kakšni ljudje, ki so jim govorili, da je njihova politika dobra? Zakaj bi se Kuhar in Snoj v Londonu tako vznemirjala, se bala najhujšega, če bi bil tam kak znak, da zahodni zavezniki

Stališča in ocene g. Sirca so njegova stališča, njegove ocene. Nikomur ne predlagamo, da jih posvoji. Nekatera so zmotna, nekatera pravilna, o nekaterih nimamo mnenja. Nekatera so zmotna, nekatera pravilna, o nekaterih nimamo mnenja. Nekatera so preverljiva, nekatera niso. A naj si mislimo o njih karkoli že, obstajajo. Pismo, ki ga objavljamo, je del pogledov na našo preteklost in menimo, da bi bili revnejši, če tega pogleda ne bi poznali.

odobravajo početje domobrancev? Se več, polkovnik Vauhnik je prispel v Svico, boida zato, da bi ponudil Zahodu podporo domobrancev in nekaterih drugih čet, ponudba, ki je bila bojda brez pogovorov zavrnjena. Je Vairfinik sporočil Ljilcljani o tem diplomatskem porazu? Sem bil naiven, ko sem ducsal ljudi posvariU, kaj jih čaka?

Morda so imeli domobranci voditelji stike z zarotniškimi elementi v nemški armadi, ki so verjeli, da se bodo na koncu koncev zahodni zavezniki povezali z nemško vojsko (ko se bo ta znebila Hitlerja) in se spopadli s komunisti. Iz Svice se je zdelo karkoli takšnega hudo neverjetno, pa na) bi si mnogi od nas Se tako želeli. In kakšen bi bil rezultat takšnega obrata za nas Slovence? Neue Zürcher Zeitung 6.2.1986 ocenjuje knjigo o nemški podpori nacizmu in poroča o mnenju znanstvenega srečanja v Berlinu, da nemški zarotniki niso imeli alternative Hitlerjevi zunanji politiki, da so se le hoteli znebiti Hitlerja, upajoč, da jim bo potem dovoljeno, da ohranijo sadove njegove vladavine.

Položaj je bil grozen (kako grozen, lahko vidimo iz Dnevnika Izidorja Cankarja - ljudje zuna) niso imeli pojma, kaj se dogaja). Človek se je čutil dolžnega, da poskuša pomagati, rešuje, kar bi se rešiti še dalo. Lahko bi seveda ostal v Svici, a očitno nisem narejen iz takšnega ostajajočega testa (tudi mnogi drugi niso bili); in tako sem se odločil, da grem v Francijo in naprej, naj bo kar hoče. To je bilo morda res ekstremno naivno, vsaj francoski kolaboratorji, s katerimi sem bil zaprt v Anceyju, so tako menili.

Ostalo je še upanje, da bodo zahodni zavezniki, malo iz lastnih egoističnih interesov in malo zaradi demokracije, človeških pravic in podobnega, skušali obrzdati komuniste. Dogovor Tito-Subašič se je zdel korak v tej smeri. A seveda nobena ameriška ali britanska podpora demokratom ni mogla doseči ničesar, če ni bilo nobenega demokrata naokoli in če ni nihče storil ničesar.

Tudi to je bil razlog, da sem se v Franciji pridružil partizanom - kljub svojim hudim izkušnjam s komunisti. Drugi razlog je bil, da ni bilo nikogar drugega, ki bi se mu lahko pridružil. Super pametna politika protikomunistične opozicije v Jugoslaviji je dotlej že izločila vsako drugo možnost Neumnost starih politikov v londonski vladi - Krek je bil med njimi izjema - nacionalistični prepirl in uboj med seboj, oklevanje pred bojem z zunanjim sovražnikom, komunistična propaganda in komunistični agenti med zavezniki - vse to je skupaj zapahnilo vsak drugi izhod. Pojav domobrancev v Sloveniji je nekomuniste v Jugoslaviji postavil v oči Zahoda v Se slabšo luč. Ne smemo pozabiti, da so nosilci domobrancev vse zunanje znake kolaboranstva z Nemci - tudi da po šestih letih vojne s Hitlerjem ne britansko ne ameriško javno mnenje nista bila razpoložena za iskanje izgovorov.

Ko sem 1944 prišel iz Francije v Italijo, me je opogumilo veliko boljše - razumevanje komunističnih partizanov pri tamkajšnjih zavezniških oficirjih. Potrudil sem se, da razširim to znanje s pomočjo svojih vpogledov in izkušenj. Ni dvoma, da je bilo v očeh dr. Urbanca vse to zelo naivno - komunisti bi me lahko ubili, kot so mnogi drugi in včasih me je bilo strah, a bolj sem se bal za očeta v Ljubljani kot zase.

V svoji naivnosti sem 9. maja 1945 končno prišel v Ljubljano. Kmalu smo zvedeli, da so se domobranci skušali zateči k Britancem, pa so jih ti predali komunistom. V svoji naivnosti sem leto prej svaril, da se bo to zgodilo. Dr. Urbanc pravi, da so se domobranci borili za britansko zmago. Zato tedaj - posebno po odkritju, kako so nacisti v koncentracijskih taboriščih pomorili milijone ljudi - Britanci niso najbolje razumeli, kako se je lahko nekdo boril zanje na ta način, da je sodeloval s Hitlerjem.

Ko se je razvedelo, da je slovenska tajna policija hladnokrvno pomorila kakšnih 12.000 domobrantskih ujetnikov, sem bil globoko prizadet, globoko ogorčen. Britanci ne bi smeli dovoliti, da jih je nadzem, tako obsedel, morali bi vsaj malo razumeti komunistično nevarnost. Pa niso - prav narobe, po šestih letih vojne so globoko upali, da bo mogoče živeti z ramo ob rami s komunistom. To upanje je šlo tako daleč, da so oboji, Američani in Britanci 1945-46 demobilizirali in da so Američani odšli domov.

Umor dvanajst tisočih je bil grozen zločin, kdorkoli so že bili. Pa sem vedel, da so večino od njih prisilili v domobranstvo in formalno sodelovanje s Hitlerjem

komunisti in njihovo divjaštvo v 1941-42 in kasneje. Kot sedaj pravita Spomenka Hribar in Milan Aplan - borili so se s stalnim komunistom, edinim komunistom, ki so ga poznali.

O voditeljih, ki so jih zavlekli v to past, pa nisem tako prepričan. Spet ne dvomim, da so mnogi med njimi, posebno prvaki Slovenske ljudske stranke, pošteno verjeli, da je pot, ki so po njej šli, najboljša mogoča. Ostane jim očiitek, da bi morali bolje vedeti, kaj se dogaja v zunanjem svetu.

Ko pa pridem do Leona Rupnika in kroga ljudi okoli njega, je sodba žal ostrejša. Avstralski novinar je nekoč prišel, da bi govoril z menoj o politiki ljudi v Ljubljani v 1944-45. Poskušal sem mu pojasniti, kako so večino teh ljudi potisnili v nemške roke komunisti, pa me je vprašal: Kaj naj si mislim o članku, ki se je pojavil v Ljubljani pod naslovom "Kralj in mreži judovskih in frimasonskih pajkov"? Resnično, kaj naj si človek o tem misli? Očitno so nekateri ljudje verjeli v mnoge od nacističnih norosti in kolaborantne čiste zares. Nekoč bo treba presejati tudi to.

Morda so bili takšni ljudje tudi odgovorni za mučenja pred in med okupacijo v domobrantskih častih. Naj so bile te mnoge ali redke, očitno je, da so bili ljudje, kot sta bila dr. Grasselli ali dr. Neuberger ubiti, čeprav sploh niso bili komunisti, le potisnjeni Slovenci, ki so se poskušali po svojih najboljših močeh boriti z nemško okupacijo. Ta motiv dr. Urbanca ves čas pozabljata.

Niti najmanj se ne strinjam z dr. Urbancom, ko pravi, da so mučenja - in okupacija bila značilna za levičarske revolucije. Značilna so tudi za revolucije z desnice, kot sta bili nacistična in ustaška. Nacisti so mučili in morili v Begunjah, če omenim le en kraj v Sloveniji. Zato tako težko razumem, kako je lahko kdorkoli šel z njimi, pa čeprav naj bi bila to le pretveza.

Dr. Urbanc me lahko mirno vpraša, kakšna bi bila po mojerm najboljša politika med vojno. V svoji naivnosti verjamem, da bi obstajala poštena možnost, da bi prepričali Titu prevzem oblasti, če bi se našel voditelj s pogumom in domišljijo. Mihailovič bi lahko igral to vlogo, če bi mu uspelo obvladati protihruške in protimuslimanske reakcije velikega dela svojih ljudi po porazu 1941 in ustaških pokolih, če bi vtrajal s sistematičnimi vojaškimi operacijami proti Nemcem, namesto da je včasih samo čakal v hribih. Med vojno bi to stalo več človeških življenj, morda pa bi prepričala komunistom prevzem oblasti in pokol po vojni. Ta masaker ni pokrila le hrvaških in slovenskih domobrancev, temveč tudi štirideset do petdeset tisoč četnikov v okolici Sarajeva. Vendar - še v najboljših pogojih bi bila to huda naloga, zaradi sovraštva, ki ga je tako lahko zasejati med Jugoslovani, pa tudi zato, ker so tedaj mnogi, celo nasprotniki komunistov, še verjeli ali vsaj napol verjeli, da imajo komunisti nekakšno čudežno rešitev za vse težave. Sele sedaj se ta morata vera pričlenja razblinjati.

Poduk za danes?

Najprej, ne obnašajmo se, kot da nismo bili vsi na ta, oni način premagani. Celo komunisti so bili premagani - sami od sebe, oz. od svoje ideologije, ki zavira razvoj in je pod znanstvenim očesom čista neumnost.

Ne zmerjajmo eden drugega za naivci, raje se potrudimo, da bi kaj bolje razumeli, kaj se je tedaj dogajalo in kaj je vodilo posameznike. In če kdo skuša razumeti od njegovega drugačno obnašanje drugega človeka, ne predpostavljajmo tedaj, da s tem nekako priznava svojo lastno krivdo. Seveda me je groza ob pokolu domobrancev in skušam razumeti, kaj jih je privedlo, da so končali tam, kjer so, a to ne pomeni, da obžalujem, da nisem bil eden izmed njih, posebno ker bo s komunistom z ramo ob rami z nacisti se vedno ne vzbujajo navdušenja v meni. Menim, da to velja tudi za Spomenko Hribar in druge pisce o grozoti te likvidacije.

In končno, če je komu to všeč ali ne, rešitev za probleme Jugoslavije se lahko najde na jugoslovanskem nivoju. Ni rešitve za hrvaške probleme, dokler sovražijo Srbe, ne za srbske, dokler sovražijo Hrvate in bosanske Muslimane, in končno ni rešitve za slovenske probleme, dokler Slovenci sovražijo vse ostale.

Ljubo Srč
Glasgow
22. April, 1986

NEAL ASCHERSON

ZAKAJ JE SEŽIGANJE LJUDI VEDNO SVINJARIJA?

»Rehabilitacija« mrtvih: ta ritual je posebnost časov, ki v njih živimo. Le v Orwellovem stoletju se lahko kaj takega dogaja.

Četa dostojanstvenikov, drhtečih od občutka svoje velikodušnosti, prikorka k nekemu zavrženemu grobu in pravi: »Oprosti, da smo te usmrtili! Bil je le nesporazum. Sedaj vidimo, da si imel po svoje tudi prav. odpuščamo ti. Da, tudi sebi smo odpustili. Na te rože. Glej, to cesto bomo imenovali po tebi. Bil si mrtev nihče; sedaj si mrtev nekdo. Čestitamo!«

Komunistične stranke, vsaj tiste na oblasti, slove po rehabilitiranju. Hruščov se je potrudil za nekatere - le nekatere - od Stalinovih žrtev med stariimi boljševiki. Čehoslovaška komunistična partija je rehabilitirala mrteve in žive mrlične Slanskyjevih sojenj. Na Madžarskem so odpustili grehe pepelu Lazsla Rajka. Kitajci so po koncu Kulturne revolucije in padcu Tolpe štirih rehabilitirali mrlične v tisočih.

Ne govorim o dogodkih Po revoluciji, ko možje in zene izkopljejo in počastijo svoje v boju padle tovariše. Zanimajo me trenutki ko se morilci ali njihovi dediči poklonijo spominu umrjenih. Ta igra ma seveda svoja pravila.

Mrtvi podpišejo izjavo lojalnosti živim. Vselej se pokaže, da so branili prav tiste principe, v katere verjame sedanji režim. A branili so jih v napačnem času - kot pravijo Čehi, »v kompleksnih, izjemnih pogojih...«

Sistem, ki rehabilitira na ta način, mora biti zaprt sistem, korporacija, ki ima v preteklosti, sedanjosti in prihodnosti v bistvu vselej prav, le njeni posamični člani ali vladajoče figure so morda kdaj zatavali. Pokojni Arthur Koestler je rad govoril, da pozna svet tri zaprte sisteme, ki so sposobni pod svojimi pogoji opraviti z vsako kritiko: komunizem, Freudovo šolo in katoliško cerkev.

O komunistih sert že govoril, freudovci - kolikor mi je znano - niso nikoli pošiljali svojih disidentov v taborišča smrti in tudi sežigali jih niso pri živem telesu. Ostane nam še katoliška cerkev.

O teh rečeh sem začel razmišljati, ko se je v začetku 1986 pojavil poskusni balonček, droben, a veliko bolj opazen od Halleyevega kometa. Dvignil se je iz starega mesta Krakova na Poljskem, kot članek na prvi strani katoliškega tedni-

ka, znanega po svojih zvezah s sedanjim papežem, ki je bil dolga leta tamkajšnji kardinal - in članek je zahteval - razgreto in nepotrpežljivo - rehabilitacijo Jana Husa.

Božje ljudstvo

Jan Hus, največji od reformatorjev pred reformacijo, je bil Čeh. Rodil se je 1372 in večino življenja je prebil kot akademik na praški univerzi. To je bil čas, ko so se Čehi že pritoževali nad korupcijo svoje cerkve in prodorom Nemcev v ekonomskem in intelektualnem življenju. Hus je bil hkrati učenjak, ki je poživil češčino in ji dal novo črkovanje, patriot in družbeni reformator, ki je potoval po deželi in vlival narodu duha.

A najprej je bil pridigar. Poslušal je misli angleškega Johna Wycliffa in pričel je govoriti, da Cerkev ni le hierarhija, temveč »ljudstvo božje«, skupnost vseh, ki bodo zveličani. Kristus je videl kot voditelj Cerkve in papež mu je bil le njegov namestnik. Zakramente je gledal po starem, rekel pa je, da jih ne more podeliti duhovnik, ki živi v smrtnem grehu. Zavzemal se je za vrnitev k evangelijem, za Cerkev, ki bi opustila posvetno bogastvo in postala cerkev vseh ljudi, tudi cerkev revnih. Verjel je, da je Jezus posvetil obhajilo na oba načina - ne le kruh njegovega telesa temveč tudi vino njegove krvi.

Umril je kot žrtev zrežiranega sojenja, ki v zlobi ne zaostaja za nobenim v Stalinovi Sovjetski zvezi.

Poklicali so ga, naj se zagovarja pred koncilom v Constanci in mu poslali papir z obljubo varne vrnitve. Ko je prišel, so ta list raztrgali z obrazložitvijo, da »dogovoh s heretiki ne veljajo«. Potem so ga zaprli, mu naprtli na glavo listo herezij, ki jih hi nikoli izrekel in ga, ko se ni hotel odpovedati prepričanjem, ki jih ni nikoli imel, 6. julija 1415 sežgali na grmadi. Dve leti kasneje je njegov prijatelj Jerome iz Prage umri v ognju, ker je zavrnil podpis izjave, da je bilo sojenje Husu pravično.

Večina katolikov se sedaj strinja, da je bila ta obsodba sramota in zločin. Toda zgodovinar Stefan Swiezawski je šel v tedniku *Tygodnik Powszechny* dlje. Pozval je papeža, naj izniči sojenje v Constanci. Zahteval je tudi rehabilitacijo Husa kot krščanskega misleca, »očiščenje tega velikega mučenika krivičnih obročb, ki so padle nanj«. Trdi, da Jan Hus sploh ni bil heretik. Prav narobe. Izrekel je le ideje **Drugega vatikanskega koncila** (1926-65) dobrih 500 let preden je ta mogočni zbor privedel duha, življenje in delo Cerkve v korak z modernim svetom.

Odpadniki

To je klasična zahteva po rehabilitaciji. Gospoda Swiezawskega mika ideja, da je »prava linija« Cerkev neprelomljena in čista. Po novem naj bi tekla čez Jana Husa in odvrгла njegove morilce kot »odpadnike«, ki so v

(kdneč na strant 15)

ABSURDNO ŽIVLJENJE - ABSURDNA SMRT?

Smrt v senci drugega primera

»Istina o smrti Ernesta Brajdera ko/ije bio priveden na informativno saslušanje zapravo Je priča ojednom promašenom životu i stoga vrlo kratka; Brajderje doista umro, ali ne u zatvoru kako se neki hrane fantazijama, već na travnjaku ispred svoje kuće u Ulici Brigade brače Radič 4 u zagrebačkom naselju Trnsko.«

(Borde Ličina)

Smrt Ernesta Brajdera do danas ni razjasnjena. Njegov primer je potekal v senci »pomembnejšega« sojenja Dobroslavu Paragi, kjer naj bi Brajder nastopil kot pričar. Vendar niti to ni povsem zanesljivo.

Brajder se je rodil 1949. leta, umrl pa **27. 11. 1980** v skrivnostnih okoliščinah. Bil je židovskega porekla in je bil v času smrti brez staršev, ki so že davno umrli. Gimnazijo je obiskoval v Zagrebu, nakar se je vpisal na ekonomsko fakulteto, vendar ni doštudiral. Skoraj 9 let je bil zaposlen v uredništvu časopisa »Čovjek i svemir«. Delovno razmerje je prekinil, ko je zvedel, da je neozdravljivo bolan. V bolnici je namreč zvedel, da ima **raka na pljučih**, zato je samovoljno zapustil bolnico, ker ni hotel biti objekt onkoloških raziskav.

Brajder je bil torej na smrt obsojen človek. Vendar je smrt, ki bi jo pričakovali, povsem drugačna od tiste, ki jo je res doživel. Dne **24. 11. 1980** so ga aretirali. Privedli so ga v stavbo zagrebške policije. Od tega trenutka se izgubi vsaka sled za njim.

Obvestilo o njegovi smrti se je skromno pojavila v časopisih pod rubriko »umrli«, tako so njegovi prijatelji tudi izvedeli, da je mrtev.

Njegovega brata Antonia Brajdera so po telefonu poklicali delavci UJV v ZRN in mu sporočili, naj pride na bratov pogreb. Povedali so mu, da se je Ernest zastropil ih da so ga našli, ko so v njegovo stanovanje vdrlji zaradi poziva. Njegovo telo je prišlo na Sodno medicino zaradi obdukcije, vendar brat trupla **ni rrtogel** videti. Delavci na Sodni medicini so

mu ustno povedali, da se je njegov brat zastropil, **da na telesu niso našli nobenih sledov bolezni (?). Antonio je odšel na Mirogoj, vendar brata ni mogel videti niti v pogrebem zavodu - razložili so mu, da po obdukciji krst ne odpirajo.**

Brat ni zahteval, da se primer njegovega brata razjasni do konca. Ena izmed verzij, zakaj tega ni storil, pravi, da so mu grozili, zato ni pooblastil svojega pravnega zastopnika.

Primer Ernesta Brajdera se je tako pozabil, kajti omenjen je bil zgolj v kontekstu »primera Paraga«.

Vsi načini smrti

»Obdukcija na Zavodu za sudsku medicinu i kriminalistiku izvršio je dr. Josip Škavič. Uzrok smrti je malokrvanost usred razdora aorte. Nikakvih tragova na tijelu. Bio je trijezan.« (Rezultati obdukcije z dne 28. 11. 1980)

Na istem mestu, kot najdemo mnenje sodne medicine, najdemo tudi zapisnik Postaje prve pomoči z dne 27. 11. 1980. Ekipa prve pomoči trdi, da je bil Brajder še živ, ko je prispela na travnik pred stavbo, v kateri živi. Povedal naj bi jim, **da ga boli in da težko diha.**

In kaj naj bi Brajder počel zastropjen na travniku pred hišo? V službeni verziji dogodka smrti, se Brajder nenadoma ne zastropi, **pač pa skoči skozi okno stavbe**, v kateri je živel. Lahko bi rekli, da je bilo njegovo telo razmesarjeno in da ga zato niso pokazali bratu ter da so zaradi obzirnosti do njega govorili, da je zastropljen.

Vendar ne. Po uradni verziji je Ernest Brajder skočil skozi okno, uradna verzija avtopsijske pa trdi, da na telesu niso bili najdeni nobeni sledovi nasilja. Priče so ga videle na travniku pred hišo, kjer je pokojnik ležal in kjer naj bi mu **iz ust tekla kri**. Naj omenimo le to, da naj bi Brajder skočil iz **petega nadstropja**. Verzija, da na telesu ni bilo nobenih sledov nasilja, je torej zlagana in podtaknjena.

Ce izpustimo preprosto dejstvo, namreč da je praksa stoptopkov v primerih suicida

drugačna, še posebno če gre za človeka, ki naj bi nastopil kot pričar na tako pomembnem sojenju, kot je bilo tisto proti Paragi, nam ni jasno, kaj se je v resnici zgodilo. Nihče tega ne ve, tisti pa, ki so bili zraven, so nedostopni javnosti. Vsa ta dejstva nam namigujejo, da je Brajder umrl pomotoma.

Obdukcijsko poročilo, ki je bilo uporabljeno y primeru Ernesta Brajdera, je bilo v našem desetletju že dostikrat uporabljeno. Zanimivo je, da praviloma v primerih, ki jih niso nikoli do kraja razčistili. Identičen primer zdravniškega poročila najdemo tudi v uradni verziji smrti **Branislava Lukoviča**, za katerega ni bilo povsem jasno, kako je umrl y centru Titove Mitrovice. Tudi zanj se ni natančno vedelo, zakaj je z avtobusne postaje odšel do zelenjavne tržnice in kdo sta bili dve osebi, ki naj bi ga pretepli in vrgli na cestišče. Izjave dveh mladoletnikov in voznika, ki je Lukiča podrl, so se med seboj **močno razlikovale.**

Ravno tako so se razlikovale med seboj verzije o smrti. Se več, v Brajderjevem primeru se močno razlikuje tudi verzija o dogodkih, ki naj bi se dogajali od trenutka, ko so ga aretirali, do trenutka, ko naj bi skočil skozi okno. Ernesta Brajdera naj bi soočili z zaprtim Parago **24. 11. 1980** zjutraj. Paraga trdi, da ga je res videl. Brajder naj bi imel zvezane roke in naj bi bil videti »posve utučen«.

Kljub temu, da naj bi bil pričar, ni **evidentiran v spisih sodnega zapora** v Petrinjski 12, niti v spisih zapora na Petrinjski 18. Iz evidence & najverjetneje izbrisan zaradi uradne verzije, da naj bi bil priveden samo na informativno zaslišanje, nato pa izpuščen domov.

Za njegovo smrt so prijatelji zvedeli šele **2. 12. 1980** iz vesti pod rubriko »umrli«. Posebnega obvestila o datumu pogreba in smrti tisk ni objavil.

Uradna verzija o samomoru Ernesta Brajdera je prišla v javnost naslednjega dne na dan pogreba. Na pogrebu so bili med ostalimi prisotni tudi agenti Službe državne varnosti, ki so prvi sporočili, da se je sam ubil.

Zanimivo pa je še nekaj. Stanovanje pokojnega Brajdera je bilo zapečateno **24. 11. 1980**, ko sp ga odpeljali na zaslišanje. Stanovanje naj bi bilo odpečateno marca naslednje leto. Ne ve se natančno, kako je Brajderju na nad vse skrivnosten način uspelo skočiti s petega nadstropja in ostati nepoškodovan, niti kako je prišel v svoje stanovanje skozi - neodpečatena vrata, kjer naj bi bil nekaj minut pred smrtjo y pidžami. Sodni organi so y prisotnosti brata ing. Antonia Brajdera, pravnega zastopnika odvetnika Arka, odvetnika Smiljana Paraga in Domagoja Paraga odpečatili stanovanje. čudno.

Na stolčku oz. mizici poleg postetje so v pokojnikovem

stanovanju naši Sportske novosti za 24., 25. in 26. 11., čeprav se Brajder sploh ni zanimal za šport. Časopisi naj bi bili dokaz, da je bil res izpuščen domov in da je tam veselo prebiral novice. Vendar so tisti, ki so časopis podtaknili, pozabili na malo podrobnost. Jutranja izdaja časopisa SN z dne 24. 11., ki je Brajder nikakor ni mogel kupiti, ker je bil osem ur pred izidom aretiran. Druga dva časopisa, ki so ju naši, Start z datumom 26. 11. in Studio z dne 22. 11. 1980, bi lahko ustrezala dejanskemu dogodku.

Na zidu poleg vzglavja Brajderjeve postelje je z velikimi tiskanimi črkami rjave barve pisalo **HRVATSKA**. Tega napisa ni dotle njihče opazil, ker ga do njegove aretacije sploh ni bilo. Brajder ni namreč ne na tem ne na katerem drugem mestu v svojem stanovanju čakal po steni.

Napaka?

Prvo vprašanje je, zakaj sta obstajali dve verziji o vzroku njegove smrti. Ko bi se Brajder zastrupil, bi bilo moč opaziti na njegovem telesu najverjetneje tudi sledove lisic, ki jih je imel na rokah na dan aretacije. Druga možnost je takšna, da je Brajder **umrl, ker mu v zaporu ni nihče nudil zdravstvene pomoči**. Znano je, da je bil Brajder odpuščen iz bolnice zaradi **hipoplastičnosti levega** pljučnega krila. Trpel je strašanske bolečine, ki jih je preprečeval s pomočjo močnih analgetikov, npr. **Valorana**. Prav lahko bi umrl zaradi pomanjkanja zdravl in ustrežne nege v zaporu.

Verzija, da je človek skočil z več kot 20 metrov višine in ostal nepoškodovan, nam kaže, da so na tak način **skušali** prikriti poškodbe, ki bi bile lahko posledice predhodnih majtretiranj v zaporu.

Ce res ni bilo nobenih sledi na telesu Ernesta Brajderja, še vedno obstaja dvom, kajti nihče ni mogel videti njegovega trupla (mislimo na družino in prijatelje).

In če je že res, da je Brajderjevo telo pristalo na travniku brez znakov nasilja na sebi, to tudi ne pomeni, da je odšel prostovoljno v smrt. Ker ni prič (zato samomor), nihče ne more dokazati, da je bil lahko ustrahovan aji pa celo nagnan k skoku skozi okno spalnice.

Omenimo haj še eno zanimivost. Nekaterim ljudem, ki so pokojnika poznali, so zagrozili, da bodo končali tako kot on, tako so **grozili Dobroslavu Paragi** in ga prisilili, da je podpisal izjavo, da Ernesta Brajderja ni videl v prostorih zapora in da z njim ni bil soočen. Dvomi o resničnosti samomora so pod takimi pogoji povsem opravičeni.

Oorde Ličina, ki je pred leti v Vjesniku objavil nad vse vehementno apologetski članek o sojenju Dobroslavu Paragi, je vse akterje, ki so v tej zadevi bili prizadeti na tak ali drugačen način, označil za ljudi, ki so bili povezani s fašistično emigracijo v tujini. Zato ni napis Hrvatska nič presenetljivega. Edino, kar je zapustil Brajder, je bilo sporočilo: »Zvučnici Tonay i gramofon Lenco lastništvo su Paraga Domagoja. Ernest Brajder.« Sporočilo zveni kot oporoka.

Kaj se mu je torej zgodilo? Je bila njegova smrt posledica pritiska na težkega bojnika, torej napaka? Nikakor ne pozabimo, da je bil Brajder namenjen za pričo na procesu, ki je zaradi prizadevanj za resnico končal s štirimi leti na Golem otoku.

JANEZ KNAP

p. s. Vsi podatki o primeru Brajder so vzeti iz uradnih verzij, in sicer: Otpusno pismo iz Kliničke bolnice »Dr. Mladen Stojanovič« in dopisa SUP-a SDS-št. 238/5 z dne 15. 12. 1980. Uporabljeni so tudi članki iz posameznih števil Vjesnika, Borbe in Poročilo Amnesty International. Natančnejši podatki so na voljo v uredništvu Tribune.

NEAL ASCHERSON

nekem trenutku zgbdbvine pač vodili Cerkev.

Bo Hus rehabilitiran, njegovo sojenje razveljavljeno, kot je Cerkev razveljavila proces proti Jeanne D'Arc, da so jo 1925 lahko naredili za svetnico? Vprašanje je, čigava roka drži vrvico tega balončka. Morda je to široka roka Karola Wojtyła, papeža Janeza Pavla II. Poteza bi bila v njegovem stilu in za njegove cilje. Včasih mu očitajo, da mu manjka navdušenja za ekumenske probleme, za premoščanje razpok med verami. Tukaj bi lahko to zavrnil, pa še na področju, ki ga najbolj zanima: v vzhodni Evropi. Poteza bi spekla čehoslovaški režim, ki trdi duši katoliško cerkev in se stalno izgovarja, da so bili Hus in hisiti »napredno«, patriotsko češko gibanje, katolicizem pa prbnemški, prohabsburški in sovražen češki neodvisnosti. Če bi Vatikan sedaj pritisnil Husa na svoje prsi, bi se ta argument sesul. Ljudstvo ima Jana Husa še vedno rado in zlitje te tradicije s katolicizmom bi češko cerkev približalo statusu »cerkve naroda«, ki ga uživa cerkev na Poljskem.

Debra politika, morda. A slaba zgodovina. Mojster Jan Hus je bil pogumen, duhpvit, a predvsem neodvisen mož; ga morajo sedaj res ukrojiti v navadnega predhodnika moderne cerkvene linije? Nekdo v Varikanu mi je rekel: »naj povedo resnico o njem, vsekakor - toda moža iz petnajstega stoletja ne moreš postaviti v kontekst dvajsetega.« A v vzhodni Evropi so zgodovino vedno pretapljali, da vlijejo moderno strelivo, in sedanji papež - Poljak - ni vzvišen nad to skušnjavo.

Ne bi bil rad hudoben do učenega in dobro hotčega gospoda Swiezwskiego iz Krakova. A morda je spregledal resnično vprašanje. Veliki pridigar iz praške betlehemske kapele ne potrebuje odpuščanja od nikogar (in pred smrtjo je odpustil svojim sodnikom). Ni tako pomembno, da se sedaj prizna, da je imel Hus »prav«. Neskončno pomembneje je reči, da je vselej, vsepovsod, napačno ubijati ljudi za njihove misli - celo še nimajo prav.

p.: S. R.

Nekaj filozofije je potrebno vsem razen najbolj neumnih, in brez znanja bo to skoraj gotovo trapasta filozofija. Zavoljo tega se človeštvo vselej deli v sprte skupine fanatikov, in vsaka od teh je prepričana, da je njena lastna sorta neumnosti sveta resnica. Ariji in katoliki, križarji in muslimani, protestanti in papeški, komunisti in fašisti so izpolnili dobršen del zadnjih 1600 let z jalovim bojem, ko bi že konec filozofije lahko pokazal obema stranema, da nobena nima nikakršnih razlogov, da bi lahko verjela, da

im a p r a v .

Bertrand Russell

Toda pravi zmaji so vedno tihi in brez oblike in najgloblji pogum, ki ga človek lahko ima je takšen, ki ga bo podprl proti napadu senc.
E. Pangborn, A Mirror for Observers

POROČILO O POTEKU RAZPRAVE
V 4. DELOVNI SKUPINI

Razprave na 4., »študentski« delovni skupini se je udeležilo približno 40 ljudi, med njimi pa so prevladovali študenti. Med skoraj 4 ure trajajočo diskusijo so se vanjo s svojimi stališči, mnenji, predlogi in referati vključevali jskoraj vsi prisotni. Delo skupine je vodil dr. Peter Umek, ki je za razpravo predložil 4 teme: *obravnava opredelilve študenta, študentovega življenja in študija ter vprašanje dela v letu 1988.* Z obrazložitvijo, da mora biti projekt DRVŠ tudi študentski in da Projekt sam s svojimi usmeritvami intervenira tudi v položaj in vlogo študenta na univerzi, je student ljubljanske Univerze predlagal, da delovna skupina obravnava odnos študentov do Projekta, njihovo sodelovanje v Projektu ter predloge študentov za nadgrajevanje Projekta. Delovna skupina je ta predlog sprejela.

V razpravi, ki je sledila uvodnim formalnostim, se je najprej oblikovalo vprašanje vloge študenta kot subjekta v študijskem procesu. Razpravljalci, med katerimi so v tem delu razprave prevladovali profesorji in študenti mariborske univerze, so ugotavljali, da o študentu kot subjektu študijskega procesa ne moremo govoriti, da je študent često žrtev učiteljeve samovolje. Dr. Maca Jogan se je zavzemala za spoštovanje osebnosti študenta in za krepitev stikov med študenti in učitelji izven predavalnice, študent Milan Sajko pa je poudaril neustrezen odnos učiteljev do študentov, ki se v najbolj izostrenih oblikah kaže pri opravljanju izpitnih obveznosti.

Z opozorilom, da je potrebno spregovoriti o vzrokih študentove nesubjektivnosti in z napotkom, da naj se ti vzroki iščejo v položaju univerze v družbi, v odnosu med univerzo in politično sfero družbe v primerjalni analizi s položajem učiteljev na univerzi, se je razprava poglobila in ob vse pogostejših kritičnih in polemičnih tonih prevešala v svoj drugi del. dilemo, ali naj udeleženci razpravljajo zgolj o neposrednih, študentovskih problemih ali pa naj to razpravo umestijo v širši kontekst splošno univerzitetnih vprašanj je sklenil konsenz študentov, da se razprava preusmeri v obravnavo projekta DRVŠ.

V razpravi je bilo rečeno, da gre za dolgotrajen, ahistoričen projekt, ki »prideluje stališča, privilegirani predmet političnega diskurza.« Sredstva za Projekt se morajo uporabiti za znanstveno-raziskovalno nalogo, ne pa za pisanje političnih receptov. Da se v projektu mešajo elementi politike, ideologije in znanstveno-raziskovalnega dela, SP ugotavljali mnogi razpravljalci. Projekta DRVŠ ne glede na posamezne kvalitetne prispevke v njem ni mogoče ocenjevati s superlativi. Projekt je pojmovno nedosleden (še zlasti pri tematiziranju razlike med visokim šolstvom in univerzo), preobsežen, tabuizira nekatere probleme na univerzi (pri tem so bili omenjeni nekoilegalni odnosi med učitelji, slaba kadrovska politika, ki

se vodi tudi pod vplivom ideoloških predhodkov, predhodkov, nesposobnost posameznih vodstev VDO, da zagotovijo kvaliteten potek študijskega procesa, beg študentov, mladih diplomantov in učiteljev in tujino, itd.). Postavljen je bil dvpm v obstoj univerze in študentov. Razlogov za to, da se študenti ne vključujejo v Projekt je več, zlasti pa je bilo poudarjeno, da študijski proces ne usposablja za znanstvenp-raziskovalno delo. Na univerzi naj tako ne bi posedali študenti, ampak učenci.

Mirjam Milharčič-Hladnik, Bojan Baskar, Roman Lavtar, Raško Močnik, Mavricio Olenik in Marjan Šetinc, so v svojih pisnih prispevkih negativno ocenili Projekt. Njihova stališča je potrdila razprava.

V zvezi z organizacijo in izvedbo Projekta smo slišali kar nekaj predlogov. Projekt bi bilo potrebno reformirati, ga usredotočiti na znanstveno-raziskovalne, kratkoročne in aplikativne raziskave. V organizacijski in izvedbeni strukturi Projekta bi se CRU moral otresti administrativno-tehničnih opravil pri Projektu, se

kadrovske okrepiti in prevzeti glavono strokovnega dela. Projekt DRVŠ danes ni univerzitetni projekt za univerzo. Če univerza teži k avtonomiji, če se želi postaviti kot »znanstvena univerza«, se mora okrepiti njen vpliv na Projekt. V včasih bučni in ostrji razpravi je bilo mogoče slišati tudi zahtevo, naj se zamenja vodstvo Projekta, podano pa je bilo tudi mnenje, da ob zdajšnji organizacijski strukturi vodja Projekta ni potreben in da bi ga lahko zamenjalo kordinacijsko telo vodij resornih skupin.

Četrtek sestanek naše delovne skupine je bil zelo polemičen. Polemičnost razprave je iniciirala ugotovitev, da so bili mariborski študenti do nedavnega neinformirani o poteku dela na projektu in celo o obstoju samega Projekta. Nekateri sodelavci Projekta so ugovarjali nekaterim kritičnim pripombam na račun Projekta, še zlasti ugotovitvam, da Projekt ni znanstven, da tabuizira določena vprašanja, da nekateri avtorji niso formirali refleksivno kritične pozicije do navezave Projekt - univerza, itd. (M. L.)

MUSTANG

1

Sovražim velika mesta. Težko prideš iz njih. Najboljše je, če te kdo potegne do avtoceste, do prve črpalke ali postajališča tovornjakov. V San Franciscu nisem poznal nikogar, zato sem se hotel z avtobusom odpeljati nekam proti Nevadi. V Reno.

Na postaji mi je prijazen starejši možakar z bradico povedal, da imajo dve ceni za avtobuse za Nevado. Eno-smerna je skoraj dvakrat dražja od povratne. Poleg tega dobiš zraven povratne karte še kupone za dva sen-

peval. Ni mi jasno, čemu se je potem vozil z avtobusom.

V Harrah's sem celo noč počasi igral ruleto in bil na koncu 20 \$ v minusu (vmes sem zbral tudi 80 \$ plusa!). Proti jutru sem odšel štopat. Reno je majhno mesto in že po 20 minutah sem bil na avtocesti. Čez čas mi je ustavil VW kombi, preurejen v karavan, s počeno prednjo šipo. V njem dva dolgolasca. Ven se ni kaj preveč videlo. Kot da bi kdo s kladivom počil po šipi.

Fanta sta čez 500 m po-

Mustang 1 je najboljše kurbišče na svetu.

V Nevadi je prostitucija dovoljena, igranje na srečo tudi, strogo pa je prepovedano vsakršno orožje in mamila. Če te dobijo z jointom, lahko greš sedet za 20 let.

Okoli vile se je bohotal velik vrt, obdan s kovano železno ograjo. Pozvonili smo in nekaj trenutkov za tem so se vrata odprla. Ko sem hodil čez vrt proti hiši, me je njegovo zelenje očaralo in čisto sem pozabil na puščavo vse naokoli te lepote. Rajski svet.

tudi debeli; bile so vseh ras, od bele do rdeče, profesionalke in honorarke. natararice, študentke, dijakinje, matere in žene, ki so se po končanem delu vračale v Reno za šank, v šolo ali k možu. Bile so čudovite. Nihče jih ni zaničeval zaradi dela, ki so ga opravljale. Vsak moški bi si želel imeti tak harem.

Mustang 1 je pred kratkim kupil Prince. Jaz bi ga tudi.

Dekleta iz polkroga so se počasi razkropila po sobi. Tista trava mi je popolnoma izsušila usta in najprej sem hotel spiti pivo. Med potjo do šanka se je stisnila obme majhna Tajka in me vprašala, če bi rad lizal njeno mucu.

»Seveda,« sem odvrnil, »Samo tako sem zadet, da še s sabo ne vem kaj bi. **Too stonedtofuck.**« Razumevajoče se je nasmehnila in me spustila.

Vse skupaj se je končalo dokaj klavrno in zelo *zadeto*. THC019 me je odvelkel v orbito in želel sem si le še miru, da bi se poglobljal v možganske kombinacije.

Prepričal sem fante, da znam voziti in da bi rad vozil. Avtocesta je imela tri vozne pasove in dostavni pas. Uporabljal sem vse štiri. Po naslednjem jointu sem se odpovedal volanu.

Brez težav smo prišli do mesteca Winnemucca. Tam smo se hoteli še malo zabavati z ruleto in igralnimi avtomati.

Na robu mesta nas je ustavil policijski avto. Nagnali so nas ven. Kot v filmu. Noge narazen, z rokami se nasloniš na avto, popolnoma nebogljen si in že začutiš policijske roke na sebi, ko te otipavajo od vratu navzdol...

Obilil me je mrzel pot in v hipu mi je postalo peklensko vroče. Spomnil sem se, da imam v žepu za dva jointa trave. Zadeti, kot sem bil, sem v hipu našel kombinacijo z dvajsetimi leti za en joint...

Policaji niso našli pri nobenem od nas ničesar in so začeli premetavati našo prtljago. Zdaj jih je bilo že osem, v štirih avtomobilih, parkiranih okrog našega kombija. Zahtevali so dokumente.

V Ameriki vedno hočejb, da

dviča in dve kokakoli v casinu Harrah's. In kupon za 10\$ igralnih žetonov. Za 18 dolarjev.

V avtobusu je k meni prisedel tisti prijazen starejši možakar s postaje. Malo mi je postalo tečno vse skupaj, ker so me poi štirih urah mojega obstojanja v San Franciscu dvakrat povabili na pedranje m mi petkrat ponudili trde droge. Hvala. Na srečo se je izkazalo, da je ta možak country pevec in da ima celo kopico zlatih plošč. Tako je vsaj rekel. V dokaz je celo pot pre-

brala še enega štoparja. ime mu je bilo Bread.

Po kakšnih 10 milijah puščave je prišel izvoz z avtoceste in na tabli je pisalo MUSTANG 1. Zavili smo tja. Pred prelepo vilo je parkiralo kakšnih 30 avtomobilov. Voznik je ustavil malo naprej, da smo imeli lep pregled nad vsem skupaj in prižgal joint. Bil sem grozljivo zadet. Potem smo takoj skadili še enega. Sele takrat so mi povedali, kje smo.

Vrata v hišo nam je odprla madame. Eden od fantov me je predstavil in dodal, da bi (jaz) rad spoznal kakšno deklet. Madame nas je prijazno povabila naprej in nas povedla do nekih vrat. Za njimi je čakalo srce raja; kakih 30 deklet je pred vrati čakalo, razpostavljenih v polkrog, še enkrat toliko pa jih je ostalo zadaj, posedale so po foteljih ali pa so se sprehajale v ritmu nežne glasbe. Bile so gole, polgole in oblečene; bile so majhne, srednje, visoke; bile so suhe, zaobljene, ena ali dve sta bili

jim pokažeš voziško dovoljnejše. Pokazal sem mednarodno voziško in policaji so si ga začeli podajati okoli in niso ničesar razumeli. Medtem sem se primaknil h kombiju, segel z roko v žep po travo in jo vrigel pod avto. Takoj mi je bilo lažje pri srcu.

Policaji so hoteli videti še moj potni list. Dva sta odšla z mano do zadnjega dela kombija, kjer sta druga dva že veselo prekopavala po mojem nahrbtniku. Potni list je bil v posebnem žepu, sosed treh pipic za hašiš, nekaj paketov papirčkov in ostalih pripomočkov za kajenje. Ko sem jim pokazal potni list so si ogledati še notranjost žepa, rekli pa niso nič. Baje bi me lahko zašili že zaradi tistega, pa me niso. Kasneje mi je Bread povedal, da mora policaj spraviti človeka, ki ga je zaprl, do sodišča. Verjetno se pujskom ni dalo ukvarjati z mano, ker bi imeli preveč problemov. Zapreti tujca pomeni dosti več dela kot zapreti Američana. Ambasada, mednarodne zadeve... *zakajbi se človek trudi.*

Izgnali so nas iz Winne-mucce. Policijska patrila nas je pospremila še 10 milj iz mesta.

Fanta s kombijem sta hotela na sever, midva z Breadom pa na vzhod, tako smo se ločili. Čez dva dni sva bila še vedno vpuščavi. Sanjarila sva o jointu in kar tako sem segel v žep - in izvlekel na dan travo. Bog morda ve, kaj sem vrigel pod kombi - jaz pa bi rad vedel.

Bread je bil namenjen v Rosebud, indijanski rezervat na jugu Južne Dakote, kamor je bil povabljen na sončni ples. Vse skupaj me ni preveč zanimalo, dokler ni omenil indijanske cerkve, kjer med ceremonijo jedo peyotl. Čez tri dni sva bila v rezervatu.

Na poti naju je neko noč lokalni šerif povabil, naj prespiva v mestnem parku. Pripravljala se je nevihta in tako sva se spravila spat v lesene lope, namenjene za piknike. Zjutraj sem šel poravnat malo potrebo do žive meje, ki je obkrožala park. Živa meja je bila iz indijske konoplje. Potrgala sva nekaj vrhov in jih kasneje sušila na soncu. Šerifu sva bila hvaležna za vabilo.

V Rosebudu sva spoznala belce, ki živijo na indijanski način. Povabili so naju k sebi, nama postavili majhen tipi in pripravili ogenj za *sweat-lodge*. Rekli so mi, da je to nekakšna savna.

Sweat-lodge napravijo tako, da naredijo ogrodje 3 m v premeru in kakšen meter ali manj visoko in ga prekrijejo s ponjavami, da ne ostane niti luknjice. V sredini natedijo plitvo jamo, v katero navalijo razbeljeno kamenje. Vrata tesno zaprejo, da se v notranjosti vidijo le žareči kamni, ki osvetlujejo ljudi. Vodja ceremonije nadrobi na kamenje dišečih svetih rastlin in moli. Tudi vsi ostali molijo. Nato začne po kamnih polivati vodo. Že prej je bilo vroče, zdaj postaja neznošno. Znoj ti izbija iz vsake pore, gledati, ne moreš več, pljuča hlepijo po zra-

ku. Hotel sem zakričati, naj me spustijo ven, jaz hočem živeti! Vsi ostali so bili mirni in tako sem tudi sam potrpel. Čez četrto ure je vodja zaklical »metaki assš«, vratar je odprl vrata in spustil noter soparen poletni zrak, ki sem ga čutil kot odrešilen hladen veter. Želel sem ven, ven, ven.

Nisem šel. Vratar je prinesel še razbeljenega kamenja in še eno vedro vode in nas zaprl za naslednje četrto ure. Zdaj je bilo že lažje, vedel sem, kaj me čaka.

Ko so se čez četrto ure vrata ponovno odprla in ni nihče pokazal, da misli iti ven, sem moral vprašati, kolikokrat

bomo še dobili sveže kamenje in vodo. Skupaj štirikrat.

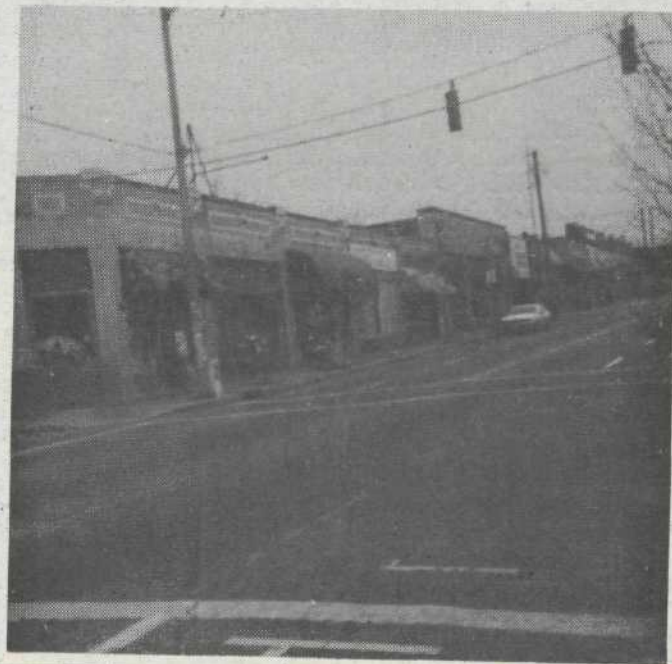
Po dobri uri smo prilezli ven. Bil sem izčrpan, odtaval sem do vedra z vodo in si jo zlil na glavo. Se čutil nisem, da je mrzla. Prevzelo me je olajšanje in občutek popolne očiščenosti. Tako čist do takrat še nisem bil.

Prostor, kjer so prirejali sončni ples, je bil nekaj milj od naselja, last vrača po imenu Crow Dog. Zraven družinske barake so stali tipiji, v katerih so stanovali plesalci. Več kot tristo jih je bilo. Prostor za ples je bil krog premera 50 m. Na sredi je bila skopana jama, ob njej pa je ležalo sveto drevo. Ples naj bi se pričel naslednjega dne.

Pred sončnim vzhodom so se zbrali plesalci, godbeniki in pevci, pa še mi ostali. Godbeniki so imeli samo bobne. Začeli so počasi, plesalci so pograbili vrvi, privezane na veje drevesa, in ga začeli postavljati v jamo. Ko so končali, so okoli debela nanosili zemljo in ga utrdili. Okrašene vrvi so leno visele z vej. Takrat se je ritem spremenil, postal je divji, neobrzdani in vključili so se pevci. Začel se je ples okrog drevesa.

Sončni ples traja tri dni. Moški, ženske in otrpci so od zore do mraka plesali okoli svetega drevesa, med plesom niso smeli jesti. Tri dni so živeli od sonca, vode in pesmi. **Ce je kdo omagal, ga je vrač brž odvedel v sweat-lodge, od koder se je plesalec vrnil z novimi močmi.** Nisem štekal, kako.

Nekateri plesalci so si z lesenimi palčkami preluknjali kožo in meso na prsih, pustili **palčke v mesu in privezali na**

„jih vrvi iz svetega drevesa, na katerih so jih drugi plesalci dvignili dva ali tri metre nad zemljo in jih pustili viseti. Po nekaj urah so si viseči s sunkovitimi gubi potrgali meso, padli na tla in skoraj takoj začeli plesati.“

Nekaj moških si je dalo zabosti palice v hrbet. Nanje so privezali vrvi, na kateri je viselo ducat bizonovih lobanj. Te lobanje so nato trikrat vlekli okoli plesišča. Po treh krogih so se na lobanje usedli otroci, plesalec je stopil dva koraka nazaj in se takoj pognal naprej, da mu je koža na hrbtu počila in se je znebil tovara.

Ta verska grozljivka je trajala tri dni. Pomagal sem pri ognju, čistil taborišče, pomagal pri kuhi - delal sem vse, kar so delali drugi. Tretji dan smo kuhali kot nori, ker se je po sončnem zahodu pripravljala gostija. Plesalci so bili lačni. In izčrpani. Sončni ples je bil končan.

Zbudili smo se v soboto, dan za peyotl ceremonijo. Čez dan smo pospravljali tabor in uživali v miru. Pozno popoldan so določili prostor za sveti tipi in ga postavili. Zvečer smo se postavili v vrsto in eden za drugim vstopili vanj. Vse po pravilih, po levi strani od vhoda, ob oltarju iz zemlje, ki je kraljeval sredini tipija. Ponovno molitev.

Seansa je bila posvečena nekemu umrlemu poglavarju,

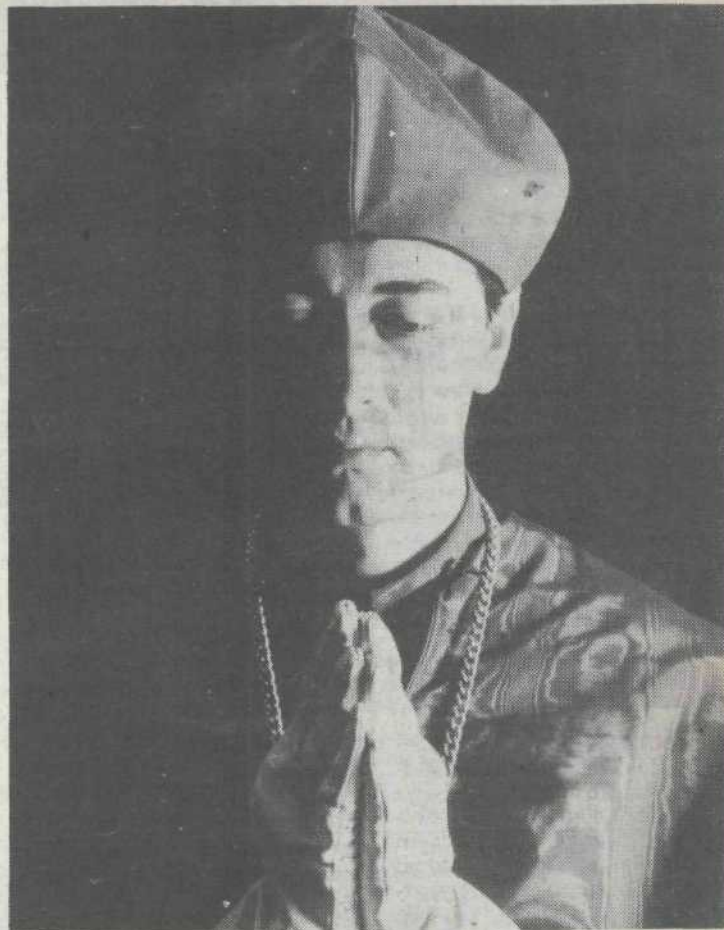
m. r.

peyotl zanjo pa je prispevala njegova vdova. Indijancem je dovoljeno, da gredo enkrat letno v Teksas in si naberejo kaktusov. Drugače je peyotl prepovedana rastlina.

Kaktus je bil zdrobljen, posušen. Do mene je prišel v steklenem kozarcu, z žličko, in vprašal sem Breada, koliko naj ga vzamem. Žlička bo dovolj, je rekel in dal sem v usta žličko peyotla. Ogaben okus, šlo mi je na bruhanje. Hitro sem pogoltnil vse skupaj in dal kozarec naprej. Nato sem čakal. Pol ure, ena ure, ure in pol, meni pa še vedno nič. Vdova je molila in jokala, končno je kozarček spet prišel do mene. Tokrat sem se prisilil, da sem na hitro pogoltnil kakšnih 10 žlic peyotla in še na dlan sem si ga stresel, da sem ga imel za kasneje. No, kasneje mi je postalo zares slabo in sem odšel iz ceremonije. Zadrževal sem bruhanje dokler nisem zaspal.

Zbudilo me je sonce in bil sem zadet. Tega tripa ne bi opisoval iz dveh razlogov: prvič, ne znam opisati tega, kar sem doživel, in drugič, oblast bi mi lahko težila, da propagiram prepovedane substance. Bil je izven vseh pričakovanj.

Čez dva dni sem zapustil Rosebud v starem kombiju, v spremstvu osmih Indijancev in ene Indijanke. Dobil sem štop do New Yorka.

POPRAVEK

Kot avtor prispevka F... ME STUPID (oziroma grešniki na razpelu) v prejšnji številki se odločno dostanciran od obscene packarije, ki mi jo je podtaknila neznana roka. Le-ta je mojemu žlahtnemu spisu pritaknila pogrošni sliki, ki sta vas nemara celo odvrnili od branja. Peilagam sliko, ki naj bo resnično priznanje razsvetljenskim prizadevanjem Kristjanovih obzorij.
Bogo Božič

Prišlo je zelo hitro in zelo po naključju. Prijatelj iz ZDA se je oglašil za nekaj dni na obisk in me je vprašal, če bi hotel za nekaj dni v Ameriko. Jasno, da bi! Kaj pa viza? Kaj pa denar? Pa čas? (No ja, tega je vedno dovolj za take stvari.) Odpeljala sva be v Zagreb na ambasado. Dve uri pogovora z nekim Sefom. rdeča nit ostajajočega vprašanja: "Kaj vem, da se boš vrnil v SFRJ?" Student, samski, brez nepremičnin - taki najraje ostanejo tam. Potem je moj ameriški prijatelj izvele) svoj diplomatski potni list in dobil sem vizo za dva meseca.

Z denarjem je bilo skorajda lažje. Malo tu, malo tam in se je nabralo dovolj za letalsko karto in tista dva meseca. Povratno karto za N.Y. sem dobil s fiksnim datumom odhodov, je najcenejša. Premišljal sem, da bi štopal v Bruselj in kupil stand by karto, pa se mi je zdel vsak dan v USA dragocen in sem rajši plačal več za fiksno vozovnico, kot da bi izgubil kakšen teden v Belgiji.

Prijateljke in sorodnike je zanimalo, kaj bom delal tam čez. Se sa^ nisem vecei. Dom že kaj. Gutovo je v Ameriki kakšna stvar. ki se jo spleča početi - ne za deriat, za lastno ve^elje. pa *ieprsv je lo sarro opazovan/e in spoznavarje* "Arnerican way of life". ^ega sem jmel ogromno. V oveh meseci". sem se kar navadil na ljudi, življenje in avtoceste. Se zdaj se sprašujem, zakaj nisem ostal. Kreten!

"- r- je končal faks in je sedaj že v službi.

TRIBUNA

št. 3, leto XXXVII, sreda, 9.12.1987

glasilo UK ZSMS Ljubljana

UREDNIŠTVO: Tomi Gračanin (gl.urednik), Miran Kalin (odg. urednik, v.d.), Tomaž Toporišič, Samo Resnik, Ruža M. Barič, Simona Fajfar, Marko Pečauer

Predsednik izdajateljskega sveta: Matjaž Maček

TISK : Tiskarna Ljudska pravica, priprava BEP - Dnevnik

NAKLADA: 6000 izvodov

Oproščeno temeljnega davka za promet po sklepu št. 421-170 z dne 22.1.1987

Naslov uredništva: Kersnikova 4, Ljubljana
Telefon: 319-496,318-457

Ante Rokov Jadrijevici
Urtonigla / 50*74

irantTgTY? bolnlea u ScZani
8.nov.19S7,

•ašaj« (7x10-70) MOBATI DAVATI X UALJS "IZRIMRE MZROVIIS" (1 naravno,
isniana prlTll«gida)?.I povrh avaga da zaborariao njlhovu proSloat 1
njihove greSka11

X X X X X X

Plauton

Br«vo Bogdan Jtovaki I Ja aialia da je najnoviji obrt dogadaja oko
"Katadre" saao Još jedan pokuSaj aalpullraiiija javnla maeajem.
Dali Je student-novinar-uradnik KATEDHE Peter Toaai Dobrlla povreme-
no užiavao drogu, krltao se u krugu poznatih narokoana i bio povezan s
tazeom preprod«vača droge, to je jedna Btvar, a aaavin druga stvar ja
boj LCAJ-ike za istinu, a protiv duboko ukorijenjanog slateaa laži, koji
smo naalijedili od Staljina i naše etaljiniaitičke frakcije unutar KPJ i
SKJ.

Uostalon, KATEFIRD ne člnl aamo urednik Dobrlla. Tu au i Oragicin
Korade, S_ao Resnlk i Igor Kekina ! Zato, "problem KATEJRE je predvsem
problem nanil", kako tvrdi iarko Hojnik u "3olu", ne možeao shvatati
uikako drukčije nego kao pokušaj podvale.Kakve to veze inaju članci "Jr.
•ašelja ili Hilovana 3rk«6a e problemoa droge u Kariboru? Kakve bi to ve-
ze moglo imati moje pis«io "pFaseči socijalizaa", koje Je navodno bilo
objavljeno u iln.ZEJH.I krajein aprila ili početkoa maja ove gocline, s proble-
mom droge u Kariboru? Hoče 11 svima nama, koji pišemo ova piaaa očaja i
nade (Janasu,Jugi,Xladini,Katedxi,Jelu,itd.) uskoro aontirati neke slične
optužbe? Izgleda da hoče!

KaJrve to veze iaa otkrivanje u javnost plagijata Handijo Pozderca
ili zakulisie borbe za vlast Slobodana Mijoševića s NAVODNIM povremenim
užiavanjoo droge urednika Petera Tomoža «obrile? I kako to da Je to unap-
rija obdavlđenoM^^^Je^o^p^a^m^drl^t-

Sto 8e tiče borb« protiv narkonanije, želim naSeo SUP-u Još mnogo
uspjeha. To Je opasnost, koju nnoql potcjenjuju, a to »« dobrim dijeloo
odnosi i na "Hladinu", koja najčešće iz pomodarstra ili neoproza često
koketira s tom temom na često ffunjiv i nedoličan nažln. To a« Božda
odnoei i na KAIEDRD, koju neaaa prilike Sitati, nitl saa Je ikad vidio.

ALI? OVDJE JE IPAK RIJEČ O KEČEK URUGOM I

RljeS Je o vrlo opaanoj «tik«tl "8irenje neistina 1 t«I«a usn««iraranju
JaTnosti", kako j« to prarilno aoSio Bogdaa HORak u aroa plwm "Oelu",
Spoolnjuči najnotiji sla2aj IVA CULJAJA, norinara DELAVSKE ERO09IOSTI.
Ta otrcana frata, vesaaa ta aloglasn« članor« 133. i 157« EZ. daje ogro-
nu aogučnost i ao6 Yla«odršci«a sa taror nad «rla latinelJubiTla 1
•lobodoljubiTi« gradanlM or« sealje. Ona J« joi i danaa prlkr1Tono
oružje za dklaturu polit-birokracid« i ••dlokracij« nad eroa z«aljoa 1
ovia narodiBa.I za oiuranj« Btataš-quoa, naauprot odlukaaa 12. i 13.
kongrese 3KJ.

BTO NAM JE, JAKLE, ČIKITI ?

Trebaao pred aud Javnoati (jer Je javnost aart sa mraSna enagel) poSetl
pozirati ove ona koji doaad "NIGU HTJELI O3IEMIRAVATI JAVNOST"ITI Sve one
koji su znall da au "Sachauakl proceai" bill obiSna «ontala i/ili u
njoj učeatrvovall, all tobož« "nisu htjeli tefa utaeairlrl javnosff STO
ona koji au znall «a »ločina na Goloa otoku 1 aa Koaactu, ali "nieu
htJeH taš« usnealriti javnoat"! ave ona koji su tnali'sa ogroana dugova
lnozanatru (koje au naprotir Tješto 1 us poao6 člana 133.KZ.) •kriyali
od naa, J«r toboia "niau htjali taie umaalriti Jamoat"! ara ona koji
•u davno prije znali sa pljačka "Agroko«arca",Ardi4a i Posdaraoa, ali
toboE "nlau htjoll teže uznoalriti javnoat"! ur* oae koji au rrlo dobro
anali sa IHEDENIU na Koaoru, % sa njaaa anagu i brojnoat, «a njen« isTore
finanairanja (i ic budiota Fedaracujd,dakakol), all ato JoS 1 danaa
"n«če da teže ssnealra Javno«tl".

OSito je da je trv. "neuzneairaTanJe javnoati bilo 1 oatalo B06B0 •
oružje BIHOKHATSKE KONIRAREVOUJCIJE, koja a« odvljala i kod nas pod omor-
noa načalomt

"ZATAIKAJ ?A VLADAJI"

«a tu kontrarevoluciju još niko nlje odgovarao(ni Rankovli, nlDuranovi,
ni Pozderci, ni HoDSe. A vrijem« JellJer, ostavk« Pozderaca 111 Fadilja
HoDž«, to Je rujanje naSoj Keroluciji. Njih traba prad aud naroda 111
barem pred otvorenl aud Javnosti.

X X X SX X X X

Najgore je» naaa u Hrvatskoj I Ovdja ,Jo8 niko nija nl pomlsllo
odgovaratl za Obrovce (Dinu,Junu, JadraneKu ialJazaru.KUTinu, Tunel
kroz U2ku,naTtna dugove.UniverziJadu, itd.)Ka Sudl me stoga, što Jo pri
Je 2-3 godine Mlka gpiljak rekao da n« traba kopatl po proSloatd (groblju
njihorth grešakal), Jer tiae aao aoSeao "usnaalararatl Javnoat", več
•a kao trabaao okranutl budućnosti (kuda bi aaa onl, lrtl "drugovf"
spremno vodllD.Hrala «u, leprad srih po3t«nlh Hrvata, na oYakvoj "buduč-
nosti", all nãa ipak zanlaa dall Geao 1 nadalja KRIVCIMA sa tolika pro-

*(Se nada ljuzi, ali smo za
izjenuo pogumnue (hrabore))*

Evo eao Jednog primjaraj Jedne tabu-temet nedavno i« ljubljaaaki
"Nadaljaki Itoavnlk" piaao o "ša ana Couarou", ovaj put IMA-COMMERCU,
Clji Je direktor Vanja Spiljak, optužanou sa ^umjivi aanjak od neklh
90-tač miliona dolara (II?). Vanjin otac, drug Mika ftpiljak, da na bl
doRlo do "teieg uuralraTaaJa Javnoati" eataakao Je oljalu tu afaru Jo8
prije 3-4 godine, ua poaoA Mltorada Vlakiža, pradBjadiuka aaborakog odbor«
»a PRAVOSDBE i upraru, tako što au amjanlll alniatra unutraSnjhl poalova
Hrrataka Parla Oažlja, koj1 aa-gle Sudal-uaudlo tu aferu iatraživatl.
RasJuriU BU neklh 30-tak inapektora, a glavnog saveznog inapektora
Stojakovlfia tužlll Sak 1 audu, Jar J« blo nadblllS dlJu.Međutla, nadavno
J« aaveznl Javn1 tušilao Kiloš Bakid ul«Elo (saveznl VETO 1 tako prlvre«
aeno apaaio lnapektora Stojakovlda.

Zauzrrat Hlloradu Vlaki6u, drug Mika Spiljak je spasio od ustaSke
bruke Kiloradovog brata Borlorja Vlakiča u aporu a partizankom Andelkon
RadeU6-JovanoTi6, tako Sto Je (Mlka f^piljak) zabranio listu "KomunlBt"
(a kaanlja i "Danaau" i "Slobodnaj Dalaacijl") da tu aferu obljelodane
u Javnost. JAVNOST JE DAKU.OPET^SMRT ZA MRAČKE SNAGE II

tlaclradala Je partieanka Andelka R.J. na «to je oStro reagirno
general Uruno Vulet1č 1 Savez Boraee. ALI GIF ČUM 1 BRUKEI SveDočni
iika ilpiljak (Inače ratni llegalacl) uopio Je eve njih uštkati, a eenera-
la Druva Vuleti.ča fak 1 amijenlti a (poSasnog) poloSaJa «injskog Alkar-
akog Vojvodel

Tako smo ml Sinjanl doJivjall najy«6u sranotu u posljednjih 350 god.
da naa z nažeg alkarakog Vojvodu aajenjuje Jedan aočnl birokrat iz Zagre-
ba. A ove godine, povodoa Oana Vatanka naroda Hrvatake , na mltingu
naroda 6lnjake Krajine, govor Je odriao Jodan alatanl «pildak-jugend,
Itajasto Slvog 1 zdrarog, alavnog ratnlka aa Sutjeaka, aterog generala
Bruna VuletLda. 0, SRAT-FOTO,SRAMOTO I Jedaa ratnl lllagala, pljuje pr«d
naSia očina najvedeg Junaka aa Sutjeaka, a al slnovi palih Dalaatinaea
na Sutjeacl, kukavlski gladaao i lutlaol Neka naa ja vječna-aranota'
žto al alnovl pallh boraca Jo8 čekaa?! ZaSto anažno 1 teško ne uznemrl-
ao javnoat?

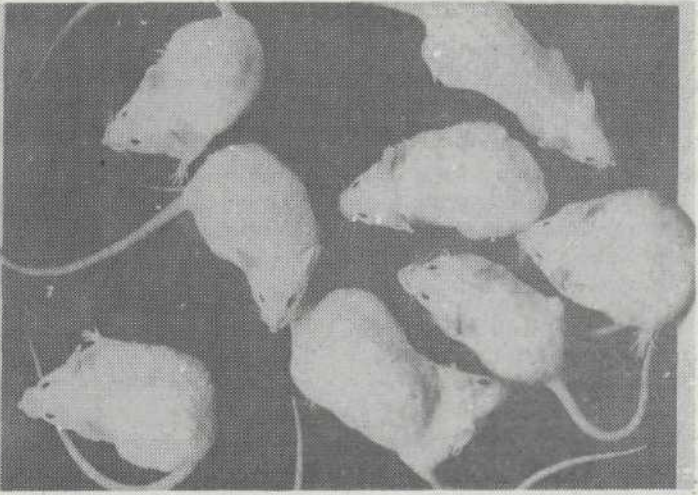
Inačat

**"od pandura atrorlli aao ValkaS«
doatojanatra podelil« idiotl
lopovi naa Slna bogataSa**

KRACNE DL'S HAZVASE SE PATRIOTI"II

"POD araotom fir1 naS« pokoljanj« I DIS.1907. (III)

Ante Rokov Jadrijević
Brtionigla, kovri 25
Plauton

ŠTUDIJSKI DNEVI - ZA KOGA?

»There are many individuals who are liberated or who appear to be so. Some of them seek disciples because they gave not heed to Nietzsche, who said: »What? You seek followers? You would multiply yourself by ten, by a hundred, by a thousand? Seek zeroes.« Remember this and know that any system of liberation may work once, for one individual.» (po C. Benarešu)

O Gorjupovih dnevih je bilo že skoraj vse povedano. Srečanje slovenskih novinarjev v Novi Gorici novembra letos ni prineslo nič pretresljivo drugačnega, razen tega, da so se z novinarji pogovarjali ljudje kot npr. **CAr**, **Ertl** (republiški sekretar za notranje zadeve), **Šiftar** (republiški komite za informiranje) in ostali. Koliko pa je bilo poslušalstvo cenjeno, pa je najbolje izrazil predavatelj **Bajt**, ki je ob vstopu novinarjev s televizije na okroglo mizo izjavil, da njegono predavanje ni za javnost. Ob polni dvorani novinarjev je to več kot simptomatična trditev, posebno še, če naj bi bil namen teh študijskih dnevov jasen.

Na gorjupovih dnevih je največ pozornosti zbudila okrogla miza Aktualni trenutek novinarstva, na kateri so oficialni zastopniki represij nad novinarji zapadali v nadvse zanimive konfrontacije s svojimi izjavami in svojimi vskodnevnim rarnanjem. **Marian Šiftar** je porabil npr. kar veliko časa, ker je poskusil razložiti spremembe Zakona o javnem obveščanju in je svoja podajanja razmejil najmanj v 6 točkah. To še ne bi bilo tragično, če ne bi glede zaplenjanja izjavil, da je temeljita, strokovna razprava o posameznih prepovednih razlogih nujna. Kako nujna je in predvsem kako zelo mogoča je ta razprava, se je izkazalo v primeru Katedra. Menim, da nihče ni dobil vtisa, da se kdorkoli res hoče o zaplembi pomeniti z novinarji. Strateško prelomnico v tem pogovoru je predstavljal tov. **Bele**, ki se je vprašal, **kje naj bo mesto prepovedi javnega obveščanja v tiskarni ali potem**. Edino kar bi bilo relevantno potegniti iz tega prispevka je ugotovitev, da naj se greh preprečuje ne tam ali potem, ampak že **predmet**.

Tov. **Eartl** pa se je na tej okrogli mizi močno razhudil nad vinarji nekaterih medijev. Poleg grdobij, objavljenih v Mladini

je njegov bes letel nad Pavliho, v kateri ga Novak zna šaljivo opisati, brez žalitev.

Ertl je postavil temeljno hipotezo, namreč da ne gre v Mariboru za noben poseben odnos milice, kajti imamo samo slovensko milico, Komunist pa naj bi tpmpliral javnosti povsem drugačno podbo. Ertl se žal ni zaustavil pri vprašanju, zakaj policaji v Mariboru žalijo ljudi (da zapiranja zaradi mamil niti ne omenjamo), najvažnejši problem je zanj očitno kako skriti tovrstne informacije o policijskih malverzacijah. Ta moja trditev pa se je uresničila takrat, ko je Ertl izjavil, da demokratizacije ne bo, če se bomo delili na vodiče in bogove. No, še vedno je boljša ta delitev, kot pa delitev na policaje in rajo. Kajti princip »kadija tuži, kadija sudi«, je bil jasen tudi pri primeru Dobrila. V široko zastavljeni akciji, je bil »pogovarjan« tudi Dobrila, vendar je **ravno Dobrila** zahteval dodatne informacije in ravno on je sprožil akcijo... {vemo kakšno, če sledimo analogiji tov. Ertla}. Ertl je poudaril, da v nobeni izjavi nihče ni rekel, da je Dobrila kriv. S to izjavo si je poskusil precej nespretno oprati roke zaradi nekompetentnega postopanja z mladimi novinarji in že celo več - poskusil je utemeljiti pravilnost tovrstnih postopkov, pri katerih si lahko zaradi svojega pisanja pmadeževan z narkomanijo in dodvisen od lokalne, pardonslovenske policije.

Tudi prispevek tov. **Carja**, republiškega javnega tožilca SRS, je bil korak naprej v demokraciji. Car se je razhudil nad Kajem in Nedeljskim Dnevnikom zaradi njunih bombastičnih naslovov v zvezi z aferami v Mariboru in v Novem mestu. Prisotnim je raztolmačil veljavne zakone, ki jih tangirajo, današnjo situacijo s **frustriranim čitalcem**,« povedal pa je tudi, da je »zakon naš imperativ, da druge možnosti nimamo«. Poudaril je, kar bi marsikoga spravilo v zadreg, **da je bil dr. Ljubo Bavcon njegov učitelj**, zato se je tudi strinjal z njim, da je Kalinger ravnal pri zaplembi Katedre v skladu z zakoni, da pa ni ravnal hkrati dovolj politično modro. V nadaljevanju se je posvetil opisovanju pogovorov, ki jih ima z javnimi tožilci po Sloveniji. Po tem opisovanju sodeč gre skorajda za **apostolske debate** znane že veliko stoletij nazaj, v katerih ena persona tolmači obstoječe (**Ne bodite občutljivi na sramotitve, ki letijo na vas!**).

Tov. Car bi glede na to, da je bil Bavconov učenec, lahko prikazal svoje delovanje tožilca kot nekaj najbolj sakralnega, vendar se mu je, prepričanemu v nedolžnost določenih javnih tožilcev, izvila na-

slednja misel, manreč da bi morali »ti ljudje dobiti svoje zadoščenje«. Da ne bo pomote, mišljen" ni npr. Dobrila, ostali uredniki s Katedre in njim podobni osebniki, mišljeni so **sami javni tožilci**. Pavle Car zagteva torej politiko noža, politiko oko za oko, ki bi se je mogli odrekati vsi tožilci, kajti takšno delovanje sodišč nikoli ne more biti **humano**. Car je pozabil, da *regine probationis* (kraljice dokazovanja) ne iščemo več z mučenjem, ampak z **racionalnim dokazovanjem**, kajti drugače v mladih letih ne bi nikakor mogel brati Karla Maya, Doyle ali Christie. Pri tej svoji izjavi o satisfakciji uželjenih sodnikov je pozabil, da je zanikal svoje prejšnje izjave, in da je žal preveč jasno povedal, kakšen možnosti ima novinar, če užali javnega točilca. S to njegovo izjavo so se Gorjupovi dnevi pravzaprav **končali**, kajti grenkega občutka, ki ti ga pusti suveren s takšnimi izjavami, ne more izprati niti pijska. Končali pa so se tudi zato, ker je Car s svojo izjavo postavil novinarje v absurden položaj **marionet**, ne pa **akterjev** dogajanja. V tistem trenutku je bila scena najbolj podobna primerom iz **kono-loških združenj**, na pa novinarskih študijskih dnevov. Car je s svojo izjavo označil vse prisitne in te etikete se novinarstvo ne bo rešilo še nekaj časa. Kajti - še vedno se bo našel kakšen **hojnik**, ki bo popolnoma rade volje za zadoščenje nekoga očrnil drugega. To je postalo ob nastopu tov. Carja povsem jasno.

Žal bolj žalostno pa je bilo lokalistično razpredanje zgolj o dogodkih v Mariboru. Pozabljeno je bilo, da nekateri novinarji oz. pisci v Katedri niso bili le iz Maribora. **Slovensko novinarstvo ni bilo in ni pripravljeno podpreti svojih srbskih kolegov, katerih glave in položaji so na tragični razprodaji. Ne zgj, da gre za omanjkanje solidarnosti, gre za kopanje lastnega groba**. Srbija je tudi v Jugoslaviji in če bo čistka uspela, tam, ne more nihče garantirati, da se ikanje satisfakcije ne bo nadaljevalo tudi tukaj in sedaj.

Zaradi vsega tega mislim, da bi bilo relevantno razmisliti o drugačni obliki Gorjupovih dnevov. Namesto takšnih ekscesnih situacij, v katere so posamezni prisotni novinarji postavljali oficialne politike (v zadovoljstvo ostalega dela avditorija), predlagam organizacijo **leninovskega koncepta člana društva novinarjev Slovenije, nekakšno novo partijsko šolo s kandidatskim stažom. Takrat bi se natančno vedelo, čigavo je zagoščenje (in kakšna je njegova cena)**

ALEŠVALDER

CENTER ZA RAZVOJ UNIVERZE

Socialnoekonomski položaj študentov v SR Sloveniji

xin. ZAIJUČEK

1. Podatki o socialni strukturi kažejo, da je udeležba pocamesnita »lojev prebivalstva v visokošolskem izobraževanju nesorazmerna z velketojto posameznega sloja. Delež študentov, katerih očetje imajo »amo osnovno šolo ali manj, je več kot trikrat manjši od deleža moškega prebivalstva (potencialji očetje) ob popisu leta 1981 z enako stopnjo končane izobrazbe. Delež študentov, katerih očetje imajo višješolsko, visokošolsko izobrazbo, magisterij, specializacijo ali doktorat znaša 29,9 %, pri tem pa je delež moškega prebivalstva z enako izobrazbo ob popisu leta 1981 znašal 8,6 %. Ob primerjavi rezultatov ankete z rezultati ankete VK ZSMS iz leta 1981 ugotovimo, da se je socialna struktura študentov spremenila in da je sedaj *ie* manj študentov, katerih očetje imajo samo osemletno osnovno šolo (prej je bil delež 14,7 %, sedaj je 8,5 %). Delež študentov z očetmi, ki imajo visokošolsko izobrazbo in več, pa je večji.

2. Regionalna neenakost v možnostih šolanja v SR Sloveniji še *imraj* obstaja. Študentje iz različnih regij imajo različne možnosti za vključitev v visoko šolstvo. Če o možnostih vključevanja mladim v visoko šolstvo sklepamo na podlagi števila anketiranih študentov na 10.000 prebivalcev, potem *o možnostimladine iz ljubljanskih občin za vključevanje v visoko šolstvo za 38 %večje od slovenskega povprečja. Večje možnosti za vključevanje mladine v visoko šolstvo imajo tudi v kraško-notranjski regiji (28 %več anketiranih od povprečja), v zasavsko-revirski regiji (16 % več) ter v severno-primorski regiji (14 % več).

Mladi iz nekaterih regij v Sloveniji imajo manjše možnosti za vključevanje v visoko šolstvo in sicer v pomurski regiji, kjer število anketiranih študentov dosega komaj 67 % slovenskega povprečja, v posavski regiji (75 % slovenskega povprečja) ter v občinah širše ljubljanske regije (80 %) razen ljubljanskih občin.

Mladina, ki izhaja iz mestnega okolja, ima večje možnosti za vključitev v visoko šolstvo, saj je le 31,0 % anketiranih študentov iz vaškega okolja, 9,24 % iz mest, ki niso občinski centri, 32,6 % iz občinskih centrov in 27,0 % iz Ljubljane ali Maribora. Prevladujejo torej študentje iz občinskih centrov, Ljubljane in Maribora.

3. Vrsta predhodne izobrazbe je zelo pomembna za vključitev v visoko šolstvo in za uspeh pri študiju. Še zmerom so določene vrste predizobrazbe pomembnejše pri vključevanju v visoko šolstvo. Največ je študentov-bivših gimnazijcev (33,8 %), sledijo učitelji (11,3 %), naravoslovno-matematični tehniki (7,2 %), strojni tehniki (6,7 %), ekonomski tehniki (6,4 %) ter absolventi družboslovnih smeri (5,0 %). Delež ostalih anketirancev po posameznih vrstah izobrazbe so manjši od 5 % oziroma večinoma ne dosegajo niti 1 %. Iz poklicnih šol prihaja le 0,4 % anketiranih.

4. Skupni dohodki študenta so v času ankete znašali v povprečju 48.000 din (mediana). Višina mesečnih dohodkov je pogojena z načinom njihovega bivanja (pri starših v kraju študija, pri starših v okolici kraja študija, v študentskem domu, v podnajemniških prostorih, pri sorodnikih, v lastnem stanovanju, drugje). 48,3 % anketiranih študentov njihovi dohodki pretežno zadoščajo za pokrivanje potreb. 15,8 % anketirancev s svojimi dohodki pokriva vse potrebe. 29,4 % anketirancev njihovi dohodki zadoščajo komaj za osnovne potrebe, 5,2 % študentom pa zelo težko tudi za osnovne potrebe. Dobra tretjina študentov torej po lastni presoji živi na robu eksistenčnega minimuma. Največ eksistenčno ogroženih študentov živi v študentskih domovih (skoraj dve petini), sledijo jim študentje, ki živijo pri starših v okolici kraja študija (dobra petina). Delež eksistenčno ogroženih študentov je najvišji v skupini študentov, katerih očetje imajo nedokončano osnovno šolo. Z naraščanjem dosežene stopnje izobrazbe očeta pada delež eksistenčno ogroženih študentov.

Študentje, katerim njihovi dohodki zadoščajo le za osnovne potrebe oziroma težko tudi za le-te, prihajajo v glavnem iz vaškega okolja (skoraj dve petini), sledijo jim študentje iz občinskih centrov (skoraj tretjina).

Zanimivo je, da je 85,0 % študentov, ki jim njihovi dohodki zadoščajo le za osnovne potrebe oziroma težko tudi za le-te, ocenjuje svoje materialne pogoje kot povprečne. Videti je, da se večina eksistenčno ogroženih študentovne zaveda svojega položaja.

Študentom v veliki meri pomagajo starši in sicer je znašala v povprečju (mediana) denarna oblika pomoči od staršev 19.990 din na mesec. Višina mesečne pomoči od staršev v denarju se razlikuje glede na način bivanja. Poleg de-

narnih prispevkov pomagajo starši študentom tudi na druge načine. Tistini študentom, ki živijo doma, običajno krijejo vse stroške v zvezi s stanovanjem, prehrano in higieno. Skoraj polovici študentov starši kupujejo obleko in obutev. Več kot dve petini študentov prežemlja vikende doma pri starših in zato porabijo manj denarja. Dobra tretjina prinaša od doma hrano. Študentje so še zmerom dokaj materialno odvisni od svojih stari.ev.

Med anketiranimi jih 56,4 % prejema štipendijo. V povprečju znaša vrednost štipendije (mediana) 36.000 din. Višina štipendije je različna glede na način bivanja. Najvišje štipendije dobijo v povprečju študentje podnajemniki, skoraj toliko dobijo tudi stanovalci študentskih domov in tisti, ki stanujejo drugje (pri sorodnikih, v lastnem stanovanju...). Najnižje štipendije dobijo v povprečju študentje, ki živijo pri starših v kraju študija in tisti, ki živijo pri starših v okolici kraja študija. Število študentov, ki prejemajo štipendije, je večje v višjih leuikihi študija, kar je verjetno pogojeno s kadrovsko politiko združenega dela, morda pa je tudi odraz želja študenta po zagotovitvi zaposlitve ob koncu študija. Med štipendisti je večji delež študentov z manj izobraženimi starši. Med študenti, katerih oče ima nedokončano osnovno šolo, je 83,8 % štipendistov. Z naraščanjem stopnje očetove izobrazbe pada delež štipendistov, tako je delež najnižji v skupini, kjer ima oče dokončano drugo stopnjo študija, specializacijo, magistrirall doktorat snanosti. Statistično pomembna zveza obstaja med dejstvom, da nekdo prejema itipendijo in povprečnim dohodkotn na člana družine. V skupinah študentov, kjer je povprečni dohodek na člana družine večji, je delež štipendistov manjši. 76,9 % študentov, ki menijo, da je življenjski standard njihovih staršev nizek, prsjeina Stipendijo. Med tistimi študenti, ki menijo, da je standard njihovih staršev visok, pa je le 32,7 % štipendistov. Največ štipendistov med prebivalci študentskih domov (72,3 %), sledijo jiro študentje podnajemniki (52,2 %). Največ je štipendistov, ki prihajajo iz vasi (68,6 %), sledijo študentje, ki prihajajo iz mest, ki niso občinski centri (64,4 %) in iz občinskih centrov (60,0 %). Najnižji je delež štipendistov iz Ljubljane oeiroiina Maribora (36,5 %). Med štipendisti je 29,7 % študentov. U brez štipendije sploh ne bi mogli študirati, 50,9 % takih, ki bi brez štipendije zelo težko študirali in 19,3 % takih, ki bi lahko študirali brez štipendije (po lastni izjavi) •

5. Stanovanske razmere ocenjuje več kot polovica študentov kot dobre, dve petini, da so kar v redu in 6 % kot slabe ter 1 % kot nezdržn*. Stanovanske razmere so po mnenju študentov torej kar dobre. V največji tneri so s stanovanjskimi razmerami nezadovoljni stanovalci itudentskih domov, sledijo jim študentje podnajemniki. Študentje, ki živijo v itudentskih domovih, se v glavnem pritožujejo nad hrupom ter slabimi higienakimi pogoji. Študentje podnajemniki pogosto omenjajo vlago, mraz, previsoke cene... 87 % anketiranih itudentov najpogosteje študira tam, kjer si želijo. Večina študentov, ki ni študira tam, kjer bi želeli, navajajo kot zeleni kraj študija svoje prebivališče med študijem. Desetina študentov ima take »tanovanske razmere, da jim ne omogočajo študija.

6. Več kot tri četrtine študentov je zadovoljnih s svojo prehrano. V največji meri so s prehrano zadovoljni študentje, ki se hranijo doma pri starših (89,9%), sledijo jim Usti, ki si kuhajo sami (70,7 %). Od tUtih študentov, kl jedo v študentskih menzi, jih je zadovoljnih 69,9 %. Tretjina študentov meni, da jehrana v študentskih menzah in v prehr&njevalnicah na visokošolskih organizacijah nekvalitetna, petina meni, da so r'visoke cene inravno tako petina, da je hrana neokusno pripravljena. Največ študentov, ki so nezadovoljni s svojo prehrano, stanuje v študentskih domovih. Večina študentov ima vsaj en topel obrok dnevno (97 %). Mnogi študentje običajno ne jedo vseh obrokov. Zajtrkuje jih le 61,8 %. 90,5 % študentov kosi in 71,7 % jih večerja. Dopoldansko malico ima približno ena četrtina študentov, popoldansko pa dobra petina. Skoraj polovica anketiranih ne je vseh obrokov zato, ker nima dovolj denarja. Dobri dve petini študentov, ki ne jedo vseh obrokov zato, kernimajo dovolj denarja, stanuje v študentskih domovih, skoraj ena petina so študentje podnajemniki in ravno tako skoraj ena petina je takih, ki živijo pri starših v okolici kraja študija. Pri hrani varčuje dobra četrtiaa študentov.

7. 63,3 % anketiranih študentov je izjavilo, da imajo težave pri nabavi študjskih pripomočkov. 41,9 % študentov meni, da so cene študjskih pripomočkov in literaturo previsoke. 30,7 % jih meni, da jih ni mogoče kupiti na našem tržišču, 39,9 % jih izjavlja, da je v knjižnicah premalo izvodov literature in da Je ne posojajo na dom.

8. V prostem času se večina študentov ukvarja z dejavnostmi, kl sodijo med pasivne oblike preživljanja prostega časa. Le 26 % Studentov se aktivno ukvarja s športom in rekreacijo in le 9 % se jih ukvarja z amaterskim delom v dramski skupini, zboru, v raznih uroetniških in kulturnih dmštvih. Načinpreživljanja prostega časa je v veliki meri odvisen od razpoložljivih finančnih

sredstev. Študentje v veliki meri varčujejo ravno pri stvarih, ki so povezane z načinom preživljanja prostega časa (53 % pri knjigah, revijah in časopisih, 39 % pri hobijih, 39 % pri obiskih kulturnih prireditve in 20 S pri rekreaciji).

9. Študentje pripisujejo največji pomen za uspešnost pri študiju naslednjim dejavnikom: vztrajnosti, rednemu obiskovanju vaj, veselju do študija in pridnosti. Najmanj pomembni za uspeh pri študiju pa so po mnenju študentov naslednji dejavniki: družbenopolitična dejavnost, zveze in protekcije, blufiranje ter socialni in kulturni izvor študentove družine. Povezava med pripadnostjo študenta določenemu izobrazbenemu sloju (izobrazba očeta) in dejstvom, da je nekdo že pavzirjal, je statistično pomembna. Čim višja je izobrazba očeta, večji je delež študentov, ki so že kdaj pavzirali. Vendar to ne pomeni, da so študentje iz teh slojev najmanj uspešni pri študiju. Ravno obratno! Delež študentov, ki pride do diplome druge stopnje je večji, čim višja je očetova izobrazba. Danes lahko pavzirajo predvsem tisti študentje, ki si to lahko privoščijo. Med razlogi pavziranja le nekaj študentov navaja ekonomske razloge.

Večina študentov itna negativno mnenje o prizadevanjih naše družbe za reševanje problematike študentskega standarda. 42 % jih meni, da so prizadevanja naše družbe na tem področju le občasna in nesistematična, 12 % jih meni, da so slučajna in stihijska ter 31 %, da jih čuti le takrat, ko "zavre" ob študentskih bojko-tih. 6 študentov je napisalo svoje mnenje o prizadevanjih družbenih dejavnikov (13 področju študentskega standarda. Navedli bomo le nekaj njihovih pripomb:

- problematika se rešuje glede na razpoložljiva sredstva in ne po potrebi
- komaj zadovoljiva ozirnoma premajhna za študente z nizkim standardom in ki ne stanuje v kraju študija
- občasna; rezultatov ni čutiti
- prizadevanj ni
- prizadevanja so slabo prisotna, ni pa rezultatov
- rešitve mimo študentov.
- pesek v očeh
- nejasnost družbenih potreb v načinu študija in o potrebah družbe po kadrih.

En študent predlaga, da bi za standard študentov lahko storilo več gospodarstvo. Menimo, da je ta predlog vreden razmisleka in podpore (morda v okviru akcije "podarim-dobim"?).

Glede na to, da sodi izobraževanje med pomembne kanale družbene promocije, si je socialistična družba postavila za cilj omogočiti vsem posameznikom enake možnosti za šolanje. Družbena prizadevanja na tem področju se kažejo v zagotavljanju brezplačnega šolanja, v štipendiranju, gradnji študentskih domov, z regresiranjem prehrane, z dodeljevanjem bonov za prehrano v nedavni preteklosti... Vendar pa rezultati ankete kažejo, da vsa prizadevanja ne zadoščajo za zagotavljanje enakih izobraževalnih možnosti. Študentje, ki izhajajo iz najnižjih izobrazbenih slojev, sicer večinoma dobivajo štipendijo, povečini tudi stanujejo v študentskih domovih, vendar pa jih večina iz teh slojev živi zelo skromno, saj jim njihovi dohodki služijo komaj za pokrivanje osnovnih potreb oziroma težko tudi za le-te.

Prizadevanja družbe na področju študentskega standarda bi lahko v bodoče potekala v dveh smereh. Lahko bi jih ločili na širša družbena prizadevanja, ki naj bi bila vezana na vse stopnje izobraževanja in na spremembe v celotni državi ter na ožja družbena prizadevanja, ki se tičejo le posameznih segmentov študentskega standarda.

Glede na to, da sedaj "prileze" do visokega šolstva še manj otrok iz nižjih izobrazbenih slojev kot pred leti, da so nekatere vrste predizobrazbe še zmerom "primernejše" za vključitev v visoker šolstvo in da je zmerom obstoja regionalna diferenciacija, bi se morala družbena prizadevanja na tem področju povečati že v osnovni šoli. Osnovne šole bi morale biti kvalitetnejše (predvsem manj učencev v posameznem razredu, bolj razvito poklicno usmerjanje in bolj razvita vzgojna funkcija šole, več ukvarjanja s talentiranimi otroci iz 'deprivilegiranih' okolj...). Predvsem pa bi morali poklicni svetovalci in učitelji v osnovni šoli še v večji meri poskrbeti, da se talentirani otroci iz deprivilegiranih slojev vključijo v "primerno" srednjo šolo, ki jim bo omogočala nadaljevanje šolanja brez raznih zapletov (diferencialni izpiti) in da dobijo štipendijo že v srednji šoli. Za nadaljevanje šolanja naj bi dobili tako štipendijo, ki jim bo omogočala študij ob nekaterih normalnih življenjskih pogojih, n* pa životarjenje na robu eksistenčnega minimuma. Poleg štipendije bi kazalo morda zopet razmisliti o uvedbi študentskega posojila. Posojilo bi lahko dobili študentje, ki ne morejo dobiti štipendije oziroma dovolj-velike štipendije (sploh taki študentje, ki jim njihovi starši ne pomagajo), vračali pa bi ga, ko bi se zaposlili. Poleg tega bi lahko ustanovili študentske posojilnice v okviru študentskega servisa ali na univerzi oziroma na visokošolskih organizacijah, kjer bi si lahko sposodili denar študentje, ki so zaili v finančne težave ali potrebujejo večje vsote denarja za nabavo študijskih pripomočkov in literature.

Kakšna naj bi bila družbena prizadevanja za izboljšanje življenjskih in študijskih pogojev študentov? Mnogi odgovori se nam ponujajo že iz kritike obstoječega stanja in iz predlogov študentov.

Stanovanske razmere študentov bi lahko izboljšali tako, da bi zgradili še kakšen študentski dom, tako da bi se zmanjšalo število študentov, ki stanujejo v podna-

jemskih sobah in stanovanjih. V novih študentskih domovih naj bi čim več študentov imelo lastno sobo. Vsak študentski dom naj bi imel učilnico, ki bi bila odprta tudi čez noč. V sedanjih študentskih domovih bi bilo potrebno urediti hišni red, urediti higijenske pejaje in uvesti večjo disciplino, saj se mnogi študentje pritožujejo, da v sedanjih razmerah nimajo miru za študij.

Glede na pripombe študentov v zvezi s prebrano bi bilo potrebno poskrbeti, da bi bila hrana v študentskih menzab in v prehranjevalnicah na visokošolskih organizacijah kvalitetnejša. Ker dobra desetina študentov ne jé vseh obrokov zato, ker nimajo dovolj denarja, menimo, da bi morali pomagati predvsem tistim študentom npr. z večjimi štipendijami ali z možnostjo posojila. Ker skoraj polovica anketiranih ne jé, ker nimajo dovolj časa, bi bilo treba verjetno razmisliti o bolj racionalni razporeditvi vaj in predavanj na visokošolskih organizacijah.

Študentom bi morali omogočiti lažji dostop do študijskih pripomočkov in literature npr. z možnostjo najemanja posojil za nakup le-teh, z možnostjo odplačevanja na obroke brez obresti in s postavitvijo fotokopirnih avtomatov na visokošolskih organizacijah. Večjo funkcijo pri tem bi lahko opravile tudi knjižnice npr. z večjim številom izvodov knjig, z boljšo organizacijo čitalnic.

Poglobljeno in načrtno razreševanje opisanih problemov bi olajšal tudi sistem stalnega spremljanja socialnoekonomskega položaja študentov. V ta namen bi bilo potrebno dograjevati informacijski sistem. Zbiranje takšnih podatkov od vseh študentov pri vpisu je smiselno le za temeljne podatke, kjer imamo na voljo že daljše časovne serije. Za številna druga, zlasti "mnenjska" vprašanja so primernejše periodične ankete reprezentativnega vzorca študentov po primerljivi metodologiji.

PETER GREENAWAY

Nek angleški novinar je pred kratkim napisal, da je Peter Greenaway filmski režiser, čigar zadnji filmi sprožajo več vprašanj kot celotna *Zgodovina zahodne filozofije* Bertranda Russela. In pa režiser, ki vam takoj lahko z natančnostjo odgovori, koliko vprašanj sprožijo junaki v njegovem filmu iz leta 1985 **ZOO**, ki smo ga pred kratkim lahko videli tudi v Ljubljani (*namreč točno 402*). Greenaway je izrazito hermetičen režiser, ki verjetno nikoli ne bo delal filmov za širšo publiko, njegovi filmi so traktati o posameznih popolnoma avtorsko suvereno izbranih temah, vprašanjih, predvsem pa formalno stilni ekskurzi, kakršnih je v sodobni kinematografiji zelo malo. Njegov zadnji film, ki ga že nekaj časa vrtijo s precejšnjim uspehom po dvorinah Evrope, spremlja zadnjih devet mesecev v življenju ameriškega arhitekta, ki pride v Rim, da bi tu postavil razstavo v spomin svojega vzornika iz 18. stoletja, Etienne-Louis Boulléeja. Zmeraj očitnejše bolečine v drobovju ga pripeljejo do prepričanja, da ga hoče zastrupiti žena. In ne samo to, zdi se, da hoče Kracklitea (igra ga Brian Dennehy) žena tudi varati. Junak se v naraščajočem obupu (bolečine v drobovju se izkažejo za raka) popolnoma izključi iz družbe, svojemu arhitektu-idolu pa začne pošiljati pisma, ki seveda ne morejo doseči naslovnika. Njegova usoda se konča s samomorom.

Seveda pa je film veliko več, kot samo zgodba nekega samomora arhitekta. Kljub temu, da Greenaway izjavlja, da snema filme, ker se pač rad igra z besedami in podobami, njegov film načenja vrsto vprašanj o statusu sodobne umetnosti, še posebej arhitekture v sodobnem svetu, vprašanje povezanosti arhitekture in filma, arhitektov in režiserjev, in pa seveda zmeraj znova se ponavljajoča vprašanja o statusu filmske umetnosti v 20. stoletju.

Njegov naslednji film **Drowning by Numbers** bo po njegovih besedah enostavno spisek iger, razen tega pa pravi, da se mu po glavi mota še 14 projektov. Naslednje leto naj bi snemal film **The Pillow Book**, spet v Rimu naj bi leta 1989 posnel film o iluzionizmu z naslovom **The Stairs**, in seveda še veliko stvari.

Intervju, ki ga objavljamo, je izšel v oktobrski številki francoske revije *Uarchitecture d'aujourd'hui*.

VPRAŠANJE: Zakaj ste se odločili, da boste posneli film o arhitektu?

PETER GREENAWAY: Iz večih razlogov. Najprej zato, ker je arhitekt danes postajal grešni kozel. Še posebej v Angliji

je tako: Odgovoren naj bi bil za vse urbanistične probleme. To vprašanje na nek način osvetljuje dejanje princa Charlesa v zvezi s povečavo *Tate Gallery*. Poleg tega mislim, da med procesom nastajanja filma in izgradnjo neke zgradbe obstaja močna analogija. Prav tako lahko med arhitekti in režiserji potegnemo mnogo vzporednic. Kot režiserji si tudi arhitekti zamišljajo velike projekte, ki zahtevajo dosti denarja in niso nikoli do konca uresničeni. Poleg tega se okoli predstavnikov obeh poklicev zbirajo isti tipi ljudi: producenti, financerji, organizatorji, kritiki, publika. Tako arhitekt kot režiser lahko svoj projekt, potem ko sta zanj porabila čas, denar in domišljijo, tudi izgubita.

Po drugi strani pa sem si želel posneti film v Rimu. In Rim je za nekoga, ki je arhitekt, najbolj izjemno mesto. V zadnjih dvesto petsto letih je bil ves zahod pod njegovim vplivom. Narediti film z Rimom je narediti film o arhitekturi, o arhitektih, o tem, kar predstavlja civilizacijo z veliko začetnico. Obstajal je torej kup razlogov, zaradi katerih je bilo za glavno osebo treba postaviti nekega arhitekta.

VPRAŠANJE: Toda zakaj arhitekt, ki ne gradi?

PETER GREENAWAY: To je simbol nemoci, nezmožnosti reproducirati to, kar je včasih tudi karakteristika mojega režiserskega dela. V tem je nekaj smrti, nekaj pogube. Film predstavlja ti dve temi. Po

doba Etiennea-Louisa Boulléeja, ki je gradil v začetku svoje kariere, potem pa ostali del svojega življenja prebil tako, da je snoval projekte za idealno mesto, predstavlja obliko manierizma, tako kot Andrea Doria, ki predstavlja njegovo prvo obdobje. Danes smo spet v obdobju manierizma, post-corbusierovstva, če hočete.

Za Stourleya Kracklitea je bilo bistveno, da se je poistovetil z nekom, ki ni gradil, ker je tudi sam tičal v podobni situaciji. Takšen arhitekt iz določenega stališča prepoveduje kritike, ker njegova dela ne obstajajo v času in prostoru.

VPRAŠANJE: Ali Krecklite, ime vašega junaka, kaj pomeni?

PETER GREENAWAY: Kot v vseh mojih filmih so tudi tu imena takšne, da vzbujajo asociacije. Iz čisto fonetičnega stališča ime sugerira svetlobo ali razsvetlitev po močnem hrupu. Ostale osebe v filmu imajo barvita rimljanska imena kot Kaspazijan, Flavija, Julija, ki so polna pomenov.

VPRAŠANJE: Se vam zdi, da bi film lahko imeli za dokumentarec o poklicu arhitekta?

PETER GREENAWAY: Takšno bi lahko bilo eno branje. In sicer v tem smislu, kot Risarjeva pogodba predstavlja probleme risarja in sestavlja dokument o tistem, kar se je dogajalo v desetih dneh v polletju

1687. Tudi ZOO bi lahko imeli za dokument o ljudeh, ki imajo dolge in nezadovoljujoče odnose z živalmi. Lahko bi rekli, da se Arhitektov trebuh sklene kot razprava o problemih sodobnega arhitekta. Hkrati pa je zaradi v njem uporabljene preteklosti postmoderni dokument o stanju arhitekture.

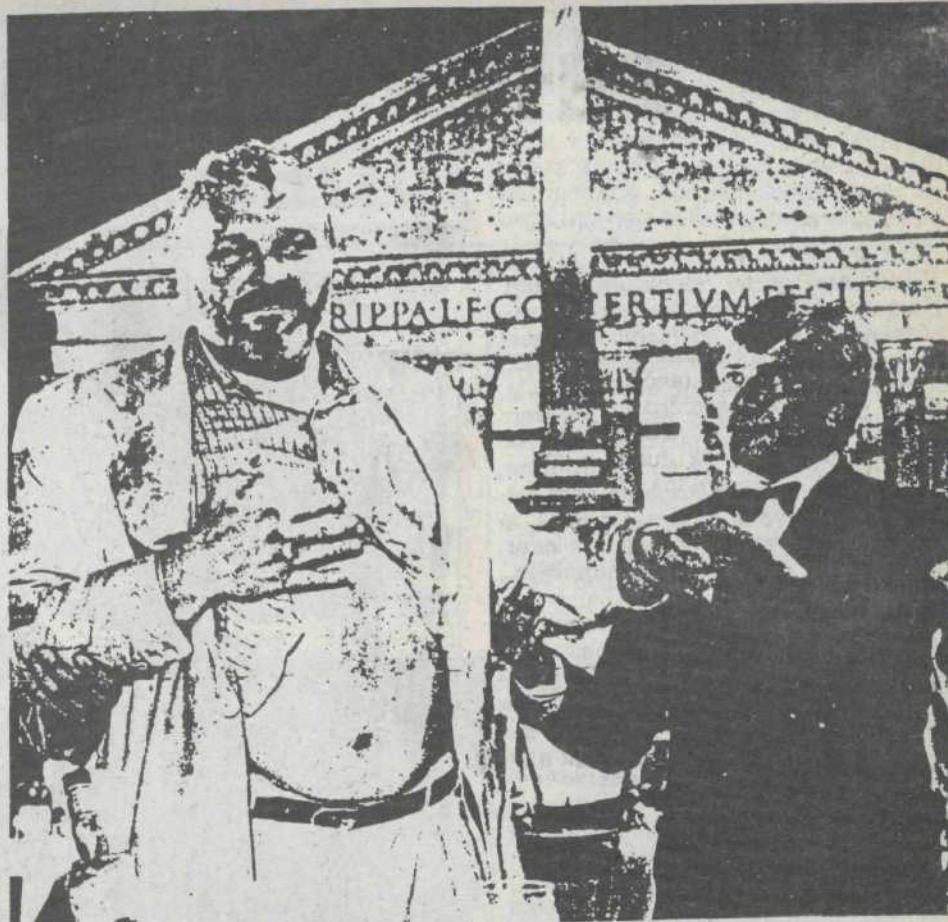
VPRAŠANJE: Ali ste v tem filmu uporabili arhitekturo na tak način, kot ste v prejšnjih uporabili slikarstvo?

PETER GREENAWAY: Gre za hommage slikarstvu Ouatrocena, Pieru della Francesci, Mantegni, ki so bili pravi mojstri za postavitev človeške figure v urbanem okolju. Lahko bi rekli, da sem si vse zamislil tako, kot da bi bil operater arhitekt. Vse stavbe so kadirane v rastočem planu, s sposebno skrbjo za sii'etrijo, kar je tipično za klasično arhitekturo, ki se nanaša na antiko, tudi če je treba govoriti o fašistični arhitekturi; o baroku, o protireformaciji, o stilu beaux-arts..., ki so vedno bazirani na stebru in arhitravu.

Ves film je organiziran na apoliničen način; na *Godlike Way*. Skozi ves film je pozomost posvečena herojskemu klasicizmu. Pomembno je, da je tudi Kracklite sam impozanten človek, ki se dviguje pred vso to neverjetno herojsko arhitekturo. V bistvu je Rim po dva tisoč petsto letih zgodovine danes še vedno živ, češar ne bi mogli reči za nobeno drugo starejše evropsko mesto, Atene na primer. Hkrati pa je tudi mesto polno grobov in spominskih obeležij, ki govorijo o smrti in slavi, kar morda nakazuje tudi na to, da ima rim tudi arhitekturo zgodovino, ki izvira iz fašističnih idealov. Vsa rimska arhitektura je zelo klasična, zelo težka, bodisi da gre za Konstantinov slavolok, za Caestiušovo piramido ali Avgustov forum in celo za sodobne stavbe, kot je palača italijanske kulture, itd. Da, v tem filmu je veliko pozornosti posvečene formalizmu, zato ker se mi zdi pomembno, da združiš pripoved in dogajanje filma z načinom, na katerega je posnet.

VPRAŠANJE: Zakaj Amerikanec v Rimu pripravlja razstavo o Francozu? Zakaj toliko različnih nacionalnosti?

PETER GREENAWAY: Ta film je, tako kot vsi moji filmi, zasnovan kot čebula, iz cele vrste lupin, ki jih lahko lupimo v neskončnost. Ena od teh lupin je tema vrinjenca. *Risarjeva pogodba* je bila zgodba o vrinjencu, ki je brezupno poskušal prodreti v skrivnost nekega klana in je pri svojem projektu propadel. V *Arhitektovem trebuhu* imamo vrinjenca druge vrste: ameriškega arhitekta, ki prihaja v Rim, ki je za tiste, ki so arhitekti kjerkoli v zahodni Evropi, verjetno mesto njihovih korenin, iz Chicaga (kjer je veliko zanimivih stavb, zahodni Rim, mesto krvi, mesa in denarja). Moja prva zamisel je bila, da bi za glavnega junaka uporabil Angleža, vendar se mi je zazdelo bolj metaforično uporabiti nekoga, ki prihaja iz prav tako agre-

sivne kapitalistične dežele, kot je bil v začetku Rim.

Drugi predstavljeni vrinjenec sem jaz sam, Anglež, ki potuje v Rim. Tretji je Bullée, ki ni nikoli potoval v Rim. Tako gre za film, ki odseva položaj treh tujcev glede na Rim.

Eden od razlogov za temo tujca je referenca na tradicijo Hanryja Jamesa, tradicijo starega sveta nasproti novemu svetu. Seveda je med obema kultumi jarek. Krackliteova nezmožnost, da bi razbral znake, ki bi mu pokazali, kako naj se obnaša, nezmožnost da bi opazoval nekatere konvencije, ga napravi za žrtev lastnega entuziazma.

VPRAŠANJE: Ali Kracklite ne trpi zaradi melanholije?

PETER GREENAWAY: V eni od prvih verzij scenarija, zdravnik, ki ga obišče Kracklite, vpraša arhitekta, kakšna bolezen bi najverjetneje dajala arhitekta in Kracklite mu zares odgovori: melanholija.

Drugo čebulino lupino predstavlja dejstvo, da film lahko pojmuje kot dokument o napredovanju neke bolezni. V Začetku Kracklite misli, da je preprosto preveč jedel, ali pa da trpi, zato ker se še ni navadil na italijansko kuhinjo. Potem pomisli, da ga je morda zastrupil njegov žena, ker je slišal zgodbo o tem, kako je Ekspazijan povzročil Avgustovo smrt. Po časi se zave, da gre za bolezen, ki je njegova in ki se vedno bolj slabša: ima raka na želodcu. Da bi v svoji smrti našel nekaj dostojanstva, da ne bi bedno umrl, se spomni nasveta nekega zdravnika in na

dan otvoritve svoje razstave napravi samomor. Spomenik Vittoriu Emmanuelu, kjer je postavljena razstava, je zasnoval arhitekt Sacconi, ki je tudi sam napravil samomor.

VPRAŠANJE: Ko že govorite o Henryju Jamesu, alj mi lahko poveste, kakšna je podoba v kontekstu vašega filma?

PETER GREENAWAY: Mislim, da bi to bila neverjetna Bpulléejeva zgradba, Newtonov kenotaf. Če vzamemo še eno čebulno lupino, potem lahko imamo film za razpravo na temo gravitacije, pa ne samo skozi arhitekturo in njeno matematiko. Newton je ves čas prisoten. Konec koncev je film vizualni fenomen, Nejtton pa je prvi delal fizikalne poskuse v zvezi s svetlobo. Glavna predstavitev gravitacije je seveda kracklitova smrt. Gravitacija se pojavi kot »razrešitev« Kracklitove nezmožnosti, da bi sam dosegel neke vrste nesmrtnost. Hkrati pa ima Newtonov s po menik obliko kupole. Kot en del nekega arhitektumega trebuha (naslov filma je izbran zelo skrbno) predstavlja arhitektov trebuh, ki je njegov negativni del s tistim, kar je v njem in sicer z bolečino, tesnobo in gnilobo. Hkrati pa je tu tudi nosečnost Krackliteove žene, ki konec koncev predstavlja neko pozitivnost. Je tudi trebuh Rima, trebuh zahodne arhitekture, ki je iz njega izšla. In trebušasta oblika, če jo hočete vpeljati v kontekst Henrlja Jamesa, se ves čas pojavlja skozi oblike in vizualne motive filma, torta na mizi, oblika postav, pojavlja se kar naprej, še in še. (prev. J. P.)

SALOMA, PRINCESA JUDEJSKA

Neko jutro so se pričeli pod mojim oknom oglašati čudoviti beli pavi, s pozlačenimi kljuni in nožicami bakrene barve. Spremljali so temnopolto sužnjo, oblečeno v numidijsko obleko, sešito iz nojevih peres. V roki je držala srebrno skledo in jo neslišno postavila na neugleden nabiralnik - ko sem priropotal po stopnicah, ni bilo nikogar in nočesar večm, razen seveda srebrne posode, z vabilom na predstavo Saloma, na dvor kralja Heroda, šesti dan po saturnalih, pb sončnem zahodu.

bil sem prestrašen, hkrati pa vznemirjen, kakor alkemist pred odkritjem. Saloma bo zopet prodrla iz podzavesti v zavest in strah red tem iztganjem je strah pred razkritjem osme tančice, ki je Saloma sama, razkritje skrivnosti, ki je možna samo tako, da pomeni osma tančica turkizno meglico, ki se dvigne v jutro poslednjega, sodnega dne. Wildova Saloma jekos biblije, eden njenih najzlahnejših kosov. je relikvija fanatičnemu verniku, ki kleči pred metaforo in joče od neizmeme lepote. Je svet jetnika, ki si šepeta na uho stavek za stavkom v mavričnem, neprekinjenem krogotoku, kakor je Ivan Cankar šepetal Prešemove verze, ujet v cukrarniški Dunaj. Wildova Saloma je citat, sadež, ki je dozorel iz svetopi-semskega cveta, postavljen v večno sve-to olje in vsaka nadaljnja parafraza se lahko pojavi zgolj v obliki plesni, gnilobe, razpadanja, uničenja. Na žalost (*rečeno iz kompleksa Salominme nedotakljivosti*) in na srečo (*zadnja beseda v prepiru s kompleksom*), tako ne misli Leszek Kotakovski in z isto pravico - ničesar umetniškega mi ni tuje - sta razmišljala Darko Lukič in Damir Zlatar-Frey. Kompleksov ostane še precej, seveda, najvztrajnejši pa tisti, o največjem le največji, o *Procesu* Orson Wells, van Gogha slika van Gogh, Josipa Broza Božidar Jakac, o Woodiju Gurthriju poje Bob Dylan. Zato je bil začetek težak, ampak kompleks udarnega začetka, šusa droge v glavo, ki te vozi med oblaki do konca, je že zdavnaj premagan. Dobro vino samotraško, škrlatno kot plašč Cezarja, zadane počasi, na rava mesta, na najvzburljivejše erogene cone gledališkega sladokusca. Glasba je bila predstavi pri tem v veliko pomoč - hvala bogu, zato pa jo imamo, glasbo in če glasba skupine Laibach odzvanja *Zeitgeist* naše nesrečne sedanjosti, še. toliko bolje.

Zdajle pa bo treba nujno spregovoriti pametno besedo z morskim psom, kakor je rekla Pika Nogavička. Osnova za dobro koteodramo je silno prepreosta. Igralci morajo znati plesat, plesalci pa igrati in odličen koreograf mora biti hkrati odličen režiser - tukaj pa zaškripa pöden pod ko-

reografsko čarovnijo in predrami o-mamljenega gledalca. Na oder se prikra-dejo preočitne režiserske poenostavitve sim-bolov in znakov (socer do potankosti iz-peljane), ki jim pokvarjeni gledališki ljudje neVerjamejo (s spremembo luči menjano prizorišče kot nenehno menjavanje dveh filmskih kadrov, stilno izpadlo uporablja-nje rekvizitov baterijskih svetilk, telefonske slušalke, fizičen stik zapornika O. Wilda s Salomo, ki ga je obsedla, presla-botni in premalo strah vzbujajoči glas Jo-hanaanaiz vodnjaka, njegova glava, obra-sla z redkimi rjavimi lasmi, ki je imela si-cer povsem simpatično brado je imel na-vsezadnje tudi A. Dührer; vsi ti očitki bi bili pravzaprav očitki O. Wilda, če bi slu-čajno dobil dovolilnico od nebeške upra-ve za enkratno večerni izhod). Celo se-dem sveč, ki so hvaležen atmosferski

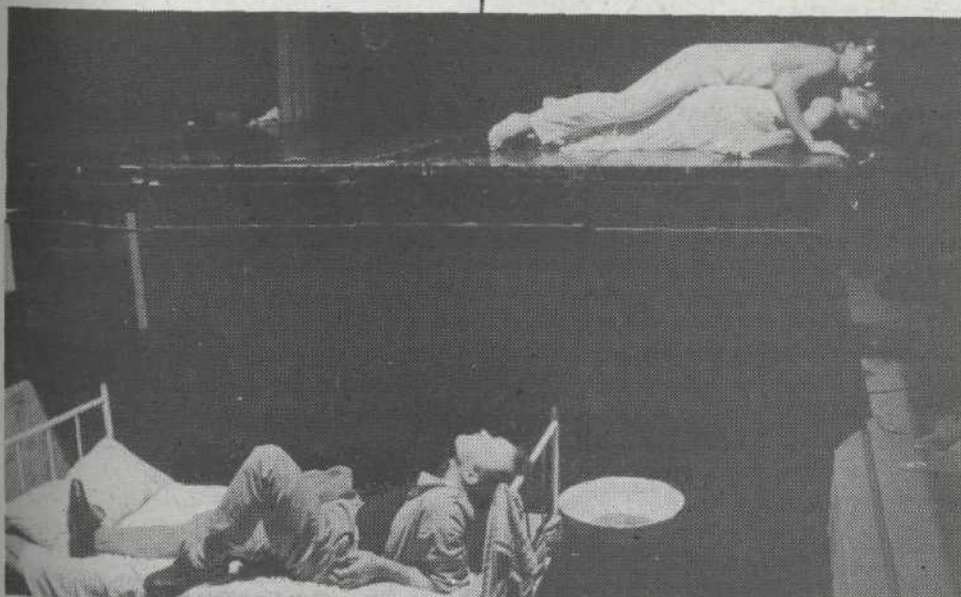
gledališki material je postavljeno v pre-očitno metaforo sedmih Salominih tanj-čič, od tu narej pa ni očitati ničesar več. SCenograf in kostumograf sta iz najbrž sila skopo odmerjenih soldov naredila pravi mali čudež, z maskami in materi-alomtkanine oz. blaga, ki ga je direktno iz statev prevzela koreografija in se ga lotila z južnoameriško ustvarjalnostjo in do-mišljijo hkrati. Sam pri sebi sem se za-hvalil Kseniji Hribarjevi in vsem neskon-čnim uram, ki sem jih pretolkel na njenih *classih*, se naučil, da je telo lok in tetiva, ki lahko proži v prostor puščice na naj-različnejše načine. Ko je Cezarjevo vino pripotovalo na pravo mesto, se je sprožil tisti tako težko pričakovani srh, ki se za-čne nekje pod vratom in se razlije po tele-su, srh veselja ob lepem, afriški črnici se v takih primerih na glas krohotajo, mi, ki

ma enakovreden svojemu izkušenejšemu kolegu z akademije Kristjanu Mucku, Božo Vovk je reprezentančno predstavil igro stare šole s svojo neustavljivostjo, in ko predstava izzveni z razlitjem rdečega platna, kakor bi se iz od Salominega poljuba razklane glave vsule v svet neskončne množice kitajskih boljšečev, se konča tudi delo odličnega plesnega zbora deklet, ki se jim je koreograf lahko posvetil perfekcionistično koreografsko. neobremenjen z njihovo ženskostjo. Tudi poklon, skoreografiran do slučajnosti, plesalčevim mišicam ni pustil, da bi se v morebitnem dolgotrajnem, sproščnem priklanjanju ohladile in ogrozile plesalčevu zdravje, hkrati pa se tudi zgodba o Salomijahko konča samo tako in nič drugače. Studentom in upokojevcem je odmerjen popust pri nakupu vstopnice, ki je kljub na prvi pogled visoki ceni dosti cenejša od odpustka, ki ga bodo prej ali slej morali kupiti tisti, ki si predstave ne bodo ogledali. O dogajanju po predpremierni ne

smo za malenkost bolj zavri, pa to občutimo pač tako. Kaj se s človekom dogaja takrat, je težko definirati, in če si zaradi službene dolžnosti škripanja prisiljen početi ravno to, je hudič. A nič ne de, ker bom šel predstavo gledat pe enkrat, če sar se že veselim, in ker sem in še bom ustvarjalce pohvalil, me bodo na Herodov dvor gotovo spustili zastonj.

Najzanimivejši del koreografije je del s palicami, kjer se ogromnemu živemu ježu gibljejo bodice kakor barve pri največjih mojstrih sestavljanja Rubikove kocke. In kakšen prijeten slučaj - razen Olge Kacjan ne bi vedel za nobeno gledališko igralko na Kranjskem, ki bi lahko izrala vlogo Salome, hčerke Herodiadine, princese Judejske. Na vrhovih predstave je bila podobna živemu, gorečemu otoku, s katerega divje bežijo tropske živali in se mečejo v razburkano morje. Presenetila je Nina Skrbinšek, Alja Tkačev pa žalost spoloh ne more več presenetiti, ker je poznavalec njene igre presenečen, če ona ne preseneti. Robert Prebilje bil popolo

morem poročati, ker sem z ženo, Željkom Hrsom, Livijo Pandur in še nekaterimi starši jadrno odhitel domov, kjer se je varstvo za naše naslednike že iztekalo. MAKARČUDRA , o • 1 u -i-

foto: Sonja Lebedmec

"l'Œuvre"
 administration : 23, rue Turgot
Salomé
 Texte de M. OSCAR WILDE

Salomé	MM ^{mes} Lina Munte
Hérodiade	Barbieri
Le page d'Hérodiade	Suzanne Aucclair
L'écuyer	Helwig Moore
Esclaves d'Hérodiade : M ^{mes} Fanny Zauniger, Bréthel, Renard, More, Ugeux, Ancier.	
Préparé	MM Max Barbier
Hérode	Lugne-Poe
Le jeune Syrien	Naray
Un	Labruyère
Un	Léveque
Un	Laumonier
Un	Griffon
Le Nazaréen	J. Hergé
Le Capucien	Lajourné
Nazaréens, Juifs, Romains, etc. : MM. Furet, Biron, Laubat, Bouffe.	
Decor de M. H. SERUZIER	
Municipal de scène de M. René LARDE	

V kulturi je zmeraj tako, da se zanimive stvari večkrat zgodijo na isti dan ali pa v istem tednu, potem pa si lahko pamagaš pač, kakor znaš. Ali greš gledat isti dan dva filma, npr. **Temo Gleba Panfilova** in **Zoo Petra Greenwaya**, ali pa enega od obeh ne boš verjetno videl nikoli. Tisti, ki ga en teden v novembru ni bilo v Ljubljani, je tako zamudil verjetno najboljše filme, ki jih bomo lahko videli do konca leta v Ljubljani, se pravi filme, ki so jih odvrteli na filmski šoli. Da ljudje ne bi izgubljali živcev, tiste, ki so šili to usodno napako, sicer lahko napotimo v Union, kjer si bodo še nekaj časa lahko ogledovali **Platoon** in njegove vietnamske oskarje, tiste pa, ki jim je bližje post triler, pa v Komunno, kjer bodo verjetno enako dolgo vrteli nekoliko manj uspešen film, posnet po največjem italijanskem bestsellerju zadnjih dvajsetih let, **Imenu rože** semiologa itd. **Umberta Eca**. tisti, ki si niso ogledali jugoslovanske oziroma srbske C produkcije **Vedno pripravljene ženske** v produkciji Croatie in Smart Egg Pictures iz Londona, si lahko oddahnejo. Zamudili niso ničesar. V Slogi že nekaj časa vrtijo nov program. Izrazito nežen film **Nežna koža device Angele** in pa trdo varianta z eksotičnim naslovom **Tropske strasti** in podnaslovom za tiste, ki teh strasti šenislo geografsko locirali: **Ljubezen na Tahitiju**. V Cankarjevem domu se je filmska sezona tega leta v bistvu že končala.

Največ zanimivih stvari se je že in se še bo zgodilo v gledališčih. **Koreodrama** je pripravila zmeraj kontroverzno **Salomo**, ki je tokrat režirana in scoreografirana po dveh predlogah, tisti vsem znani **Oscarja Wildea** in pa novejši, nekaterim po praznovanju rojstnega dneva tudi znanega mladega sarajevskega pisatelja in dramaturga **Darka Lukiča**. V **Gleju** se je trenutno oblikoval center za boj proti hermetičnemu vladajočemu postmodernizmu in zoper njegovo navado citiranja, vse v zvezi s premiero drame **Heinerja Müllerja Opustošena obala - Medeja kot material - Pokrajina z argonavti**, ki sta jo pripravila dva avstrijska gosta. Če pa jim je uspelo obuditi MIT v »opustošenem svetu ...«, boste morali presoditi sami. V Drami je nova postavitev **Stričkovih sanj F. M. Dostojevskega**, ki naj bi ljudi predvsem zabavala, **Barbara Hieng** pa po neuradnih virih pripravlja **Brecht**. Kaj več o tem drugič. Šentjakobsko gledališče je za tiste, ki ne sovražijo amaterskih gledališč, pripravilo »poetično izgro za mladino **Milana Dekleve Zgodba o magnetnem dečku**, Lutkovno gledališče z **Bourekom** pripravlja **Aristophana**, Akademski film AGRFT bo gledališko obdelal **Balantičevo poezijo**, ki smo jo po boomu končne ponovne izdaje že precej pozabili, novo premiero pripravljajo tudi v Mladinskem gledališču in še kje. Skratka, če že ne bomo mogli videti zanimivih filmov, bomo šli lahko v teater.

Cankarjev dom tja do 10. decembra ne ponuja skoraj ničesar res pretresljivega. V začetku decembra bodo imeli tudi tam gledališko premiero: **Kožo z obraza ali Ljubezen je nebeška moč**, dramo **Manfreda Kergeja**, ki je lansko leto po Evropi bojda žela precejšen uspeh, v izvedbi **Lenče Ferenčak** in režiji **Matjaža Zupančiča**. V sredo 4. decembra bodo tisti, ki bi radio drame radi slišali tudi v CD-ju, poslušali **Mrtveca**, ki pride po svojo ljubico **Svetlane Makarovič**, dramo, ki jo je v svojih mladih letih uspešno postavil na oder **Tomaž Pandur**. To pa je v bistvu tudi vse.

V četrtek 26. novembra se bo dalo v Francoskem kultumem centru videti še en film **Erica Rohmerja: Le gonou de Claire** (ob 18 h), naslednji teden, 2. decembra pa bodo ljubitelji in skrivne oboževalke **Bernarda Pivota** lahko videli eno od njegovih uspešnic o knjigah: **Apostrophes**.

Tisti, ki si vseh možnih knjig niste kupili že na knjižnem sejmu, se lahko potešite vsaj s prevodom tretjega dela **Proustovega Iskanja izgubljenega časa Svet Guermanjtskih**, ki je po vseh peripetijah končno izšel pri Državni založbi. Se zmeraj vas v knjigarnah čaka **Rdeča magija** nikogar drugega kot v Trstu živečega **Ripela**. Lingvisti z ljubljanske FF pa si bodo že takoj po knjižnem sejmu lahko nabavili dvojezično izdajo **Bohoričevih Zimskih uric**. Pa še kaj.

(T.T.)

Appendix: če številka, ki jo berete, izide šele 9. decembra, bodo nekatere stvari zgoraj seveda zastarele, to pa po zaslugi "kulturnega molka", ki so si ga nekateri meni neznan element privoščili za "obeležitev" nam vsem dragega preznika ob koncu novembra. Se pravi, če, poteratakem bi vas zanimalo, kaj boste lahko delali od 9. do 23. decembra, se pravi skoraj do Božiča. V CD-ju, recimo, aelo malo, če seveda niste ljubitelji "taz?.resne 21"^^"> 11<>12.,13. decembra boste lahko gledali Bneve plesa z gosti i Hadžerske in Henčije,11. decembra se boste večodijsko "predstavljali" z Jurijem Korencea v predstavi z naslovom "Svetloba giba - svetloba sence", 15. decembra Eledali z vašioi otroki Čitto pravega ğusarj8, nov slovenski otrooki film Antona Tomašiča, poslušali pa koncert Big Banda RTV Ljubloena. ?otem pa ostane samo še .Kric Kohier, francoiti novi valovec s svojiai štirimi "moralnimi zgodbami", se pravi štirimi filmi. Sano dva dni po tem, ampak za nas že prepozno, pa bo res pravi dogodek: Nostalgija Plesnega Teatra z gosti.

Lepo bi bilo povedati še nekaj o filmih v Kinoteki, ki tudi ta mesec ne bo ravno briLirala: četrtek lo.^Body Heat Lavrencea Kasdana, petek 11.jSedmi pečat vsi vemo katerega Šveda. pon.1*. Fossov Keberet, ki se ga da gledsti vsaj trikrat do štirikrat, sreda 16., Divje jagode se ve koga, petek 18., malo preveč dolgočasen Ujetnik druge avenije z Jackom Lemnom, Anne Bancroft etc. in potem torek 2i1., Trije kondorjevi dnevi Sydneya Pallacka (Redford, P. Dunaway etc.)« Kar nekaj, ampak lahko bi bilo več, predvsem pa kaj, kar že nekaj časa nismo nogli videti.

PISMO IZ AMERIKE

Frankfurter Allgemeine Zeitung PRELUBI PORNOFILI IN PRELUBE PORNOFILKE!

Jesen se približuje, za njo pa še zima, mene pa so tu v Utahu, rodni deželi pre mnogih znanih osebnosti, zateleke lepe novice. Zadnji teden sem v prilogi nedeljske izdaje Washington Posta prebral, kako bodo tudi moji rojaki v Sloveniji lahko od letošnje jeseni dalje gledali filme, za katere si lansko leto tudi najdrznejši borci za pravice pornofilov niso nadejali, da jih bodo lahko videli v tako ugledni dvorani kot je ljubljanska Sloga, kino, ki ga je takole ob popoldanskih ali večernih urah imel veselje spoznati tudi predvojni intelektualec, ki je večerne urice nameraval preživeti v eni od obeh »Sporting Houses«, ali po domače javnih hiš, ki sta krasila takrat še zeleno Ljubljano.

In moram priznati, da sem se ob tej novici iz srca razveselil. Naša borba le ni bila zaman! Tribunine strani, ki so jih lansko leto napolnile slike mladih deklet, sem pa tja pa tudi fantov in pa seveda vsem nam tako drage zgodbe, katerih prevod bo upam kmalu izšel tudi tukaj v Utahu, niso ostale brez posledic. Končno so tudi tisti, ki v demokratični javnosti odločajo o tem, kaj se sme in kaj se ne sme videti, poslušati ali brati, tako kot tista prijazna starejša gospa, ki je napisala pismo uredništvu in ga pohvalila zaradi naše rubrike, prišli do spoznanja, kako nujna, plemenita in delovne ljudi povzdigujoča je naša umetnost, ki brez moralnih zadržkov opeva umetnost ljubezni. In tisti, ki jih skrbi usoda filma so se prednosti, ki jih slehernemu občanu ponuja pornografija zavedli prvi. V današnjih težkih časih, ko odkup pravic distribucije postaja vedno večje ekonomsko breme, so bili pripravljani žrtvovati dragocene denarce za nakup video kaset, tega čuda sodobne tehnologije, vse zato, da bo delovnemu človeku v kinu lahko ponudili na velikem platnu tudi umetnost ljubljenja, mu prikazali različne tehnike, formalne in subjektivne težave, ki jih lahko sreča pri uveljavljanju svoje potrebe in dolžnosti po potešitvi telesnih in duševnih stresti. Ljubljana je tako na mah postala velemesto, v katerem se po naporni službi skupaj s svojo izvoljenko za starih tristo jurjev lahko podate v posebne vrste kino, ki je kar posejan z amorčki različnih narodnosti in verskih izpovedi. In ne pozabite. V kinu smo si vsi enaki, še posebej, ko si svoje vrstnike ogledujemo takole brez obleke na velikem platnu.

No, pa naj bo to o našem skupnem uspehu dovolj. Jukaj v Utahu sem si prav zaradi razmer doma ogledal nekaj novih pornofilskih filmov in moram vam povedati, da je letošnja pornofilomska bera več kot kvalitetna. Mislim, da boste nekatere med njimi lahko videli tudi v Ljubljani, saj

sem se pri tukajšnjih prijateljih pomofilih zavzel za to, da bodo nekaj video kaset poslali brezplačno tudi v Ljubljano. Je že tako, pornofili moramo držati skupaj. Samo v Slogi je moč.

Oragi prijatelji, oglašam pa se vam še zaradi nečesa nič manj pomembnega. Prijatelji iz Ljubljane so mi poslali pok pomofilske beletristike, ki sem ga z veseljem pregledal in v upanju, da ga bodo objavili, poslal na zaenkrat še vedno edini časopis, ki dosledno podpira naše zahteve - študentsko Tribuno, ki jo z veseljem prebirajo tudi kolegi s Harvardske univerze. In o domači pornoprodukciji lahko podobno kot o tukajšnji filmski rečem samo najboljšo. V manj kot enem letu smo se Slovenci, ki po svetu veljamo za narod pesnikov, izkazali tudi kot pomofilski beletristi. Zgodb je vedno več, zmeraj daljše so, konkretne, nekatere so eksotične, druge spet družbeno kritične, vse skupaj pa res pristno slovenske, pisane v kleni besedi, blizu kmečkemu življu in kar je še podotnih reči. Takole za uvod sem vam pripravil nekaj družbeno kritičnega, tako rekoč sociološko pornostudijo o slovenski obali, njenih ljudeh in njihovih navadah, polno kritičnih bodic, obenem pa ljubezni do slehernega občana. Mladi avtor je na straneh Tribune že objavljal, njegove (na žalost še zmeraj ne pomofilske)

Franjo Frančič

Fuk opolnoči (po sceni, ki se ponavlja...)

Ne, težko je zdržat, ni javne bajte, pa ni zdravnika, pa nipenzjona, pa prihaja mraz, čeprav tu na obali ne pade pod nulo, samo drkaško razpoloženje, čik za čikom, ledra sto krilo, malo nad pičko, rdeč pas, grize nje nohtov, prekleti pofuklji, zdaj ne smete več stat v predverju Metropol, nagnali so vas do drevoredov, teh par, ki še zdržite, v briljantini plačanega močefita, duha po švicu in parfumu. Črtalo za ustnice ežev roki. Jeben posel, na Casinoju se vrti belordeče-črna, utripajoča maketa rulete. Polnoč se bliža, še nobene stranke. Ni se za čuditi, če je cenavisoka. Ciao, Ornela gre z mordim audijem. Merda, stari, zapiti italijanski hazarderji in volilci PSI. Špeh, pleše, krčne žile, gibcanje brez konca in kraja. Debele denarnice, ki so narejene iz jajc plemenskih bikov. Vsak tretji, četrti, nosi pri sebi umetnega kurca na bateriji, s premično glavico. Kurbini sinovi. Pa ni drugega, samo posel. Mi, pa..., mraz je u božju mater!

Počas, prav počas bo dvanajst. Jeben film. če se spomnim ene lutke, ene majhne

knjige so med ljudmi zelo brane, zato upam, da bo tale kratka zgodbica naletela na dober odmev. Mislim, da si to tudi zasluži. O tem, kaj sem pripravil za vas za vbodoče, pa kaj več prihodnjič. Spušča se že noč in jaz se moram podati za kruhom v mesto.

Lepo vas pozdravlja vaš
PRIMOŽTRUBA

plastične lutke, ki je imela plafmaste lase in izbočene joškice, brez zareze med nogami.

Ko ustavi starček v japonski makini, pokimaš, zrecitiraš ceno. Dvesto tisoč lir za fafanje se mu zdi veliko. Pizda, kdo bi pa valjal njegov puščajoči mehkl nudel, ki z udarja po scalin, kdo bi mu ga obdelal in ga po čudežu spravil pokonci. Narediva krog, nekam tiho je. Pri strunjanskem drevoredu zavije v temo. Plačat prej, na roko. Spusti sedež in se uleže. Odpneš mu hlače in ga masiraš z dlanjo. Žilnata goba narašča v spužvasto gmoto. Posesajoče mu ga cuzaš, s konico jezika obdeluješ vijolčasto glavco, s prsti gneteš po oteklih jajcih, da mu tisto malo močefutne plane v noč. A tip uživa, ne da se, prepit in star fe, kurac je mlahav, spustiš ga do grla in stisneš, zdaj ne more več, trzne, kot riba, dvakrat, trikrat, ko mu pride te zadrži za lase. Prasec ti ga spusti v usta, pljuneš ven, ta odurni okus po postani scavnici. Najraje bi ga usekala, nagraužneža. On pa odpre vrata in te nažene ven: Via, via...!

Po Mancu in temi hitiš proti Portorožu. Začne pršiti, iglice dežja. Mraz te trese, zavijaš se v lisico, pa ne pomaga, celo te pakja.

Jeben posel, rečeš in pljuneš vjuto.

INGEBORG BACHMAN

Pesmi

»Mladi potrebujejo voditelje in vzore, da bi jim mogli slediti.«

»Ljubezen traja najdlje in nikoli nas ne spozna.«

Ingeborg Bachmann je ena najpomembnejših nemških pesnic, nedvomno pa tudi ena največjih pesnic nasploh. Rodila se je 1926. leta v Celovcu; svojo mladost je preživela »na Koroškem, na jugu, ob meji, v neki dolini, ki ima dvoje imen - nemško in slovensko. In hiša, v kateri so prebivale mnoge generacije mojih prednikov - Avstrijcev in vindišarjev - še danes nosi tuje zveneče ime. Tako je blizu meje še ena meja, meja jezika - in jaz sem bila doma tu in tam, z zgodbami o dobrih in zlih dugovih dveh, treh dežel, zakaj za gormi, uro hoda daleč, leži že Italija.«

kot pesnica je izšla iz skupine Gruppe 47, povojnega nemškega literarnega gibanja, ki je združevalo vse tiste mlade hemške književnike, ki jim je vojna in zmeda po njej vtisnila pečat izgubljene generacije. Izdala je dve pomembni pesniški zbirki: *PODALJŠANIČAS* (*Die gestundete Zeit*, 1953) in *KLICANJE VEUKEGA MEDVEDA* (*Anrufung des Großen Bären*, 1956), ki sta bili obe nagrajeni. Poleg radijskih iger in libretov za opere je pisala tudi novele, na primer zbirki novel *Trideseto leto* (*Das dreißigste Jahr*, 1961) in *Simultano* (*Simultan*, 1972); od načrtovanega cikla romanov z naslovom *Način smrti* (*Todesarten*) pa je dokončala le roman *Malina* (1971, 1983 v slovenskem prevodu).

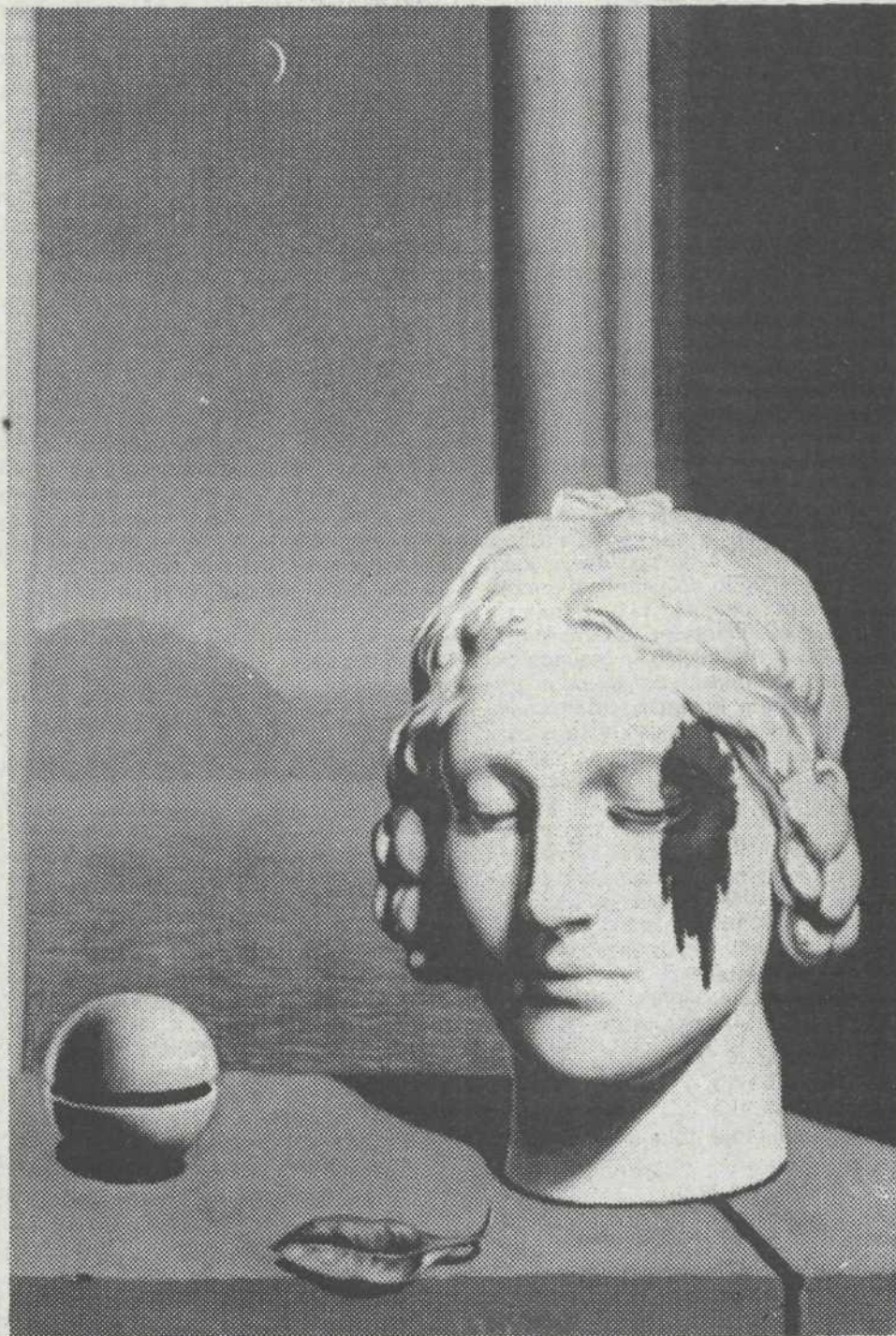
Bila je doktorica filozofije; njena disertacija je nosila naslov kritičen sprejem eksistencialne filozofije Martina Heideggerja (1950) in morda je prav v njenih zgodnjih pesmih čutiti vpliv teh in še drugih, podobnih nazorov o smislu in nesmislu, o koncu človeka in boga. toda odveč bi bilo tlačiti Ingeborg Bachmann v kakršnekoli kalupe, saj njene besede, ki so bile tako

značilno in neponovljivo samo njene, same težijo k nečemu povsem nasprotnemu.

Umrla je v Rimu 17. oktobra 1973 v nepojasnjenih okoliščinah, v požaru

namreč, ki ga je verjetno (nehote) povzročila sama s svojo zadnjo prižgano cigareto.

V. J.

PODALJŠANI ČAS

Prihajajo težji dnevi.
Do preklica podaljšani čas
postaja viden na obzorju.
Kmalu moraš zavezati čevelj
in pse spoditi nazaj na dvorišča.
Kajti drobovja rib
so se ohladila vvetru.
Luč lúpin borno gori.
Tvoj pogled dela gaz v megli:
do preklica podaljšani čas
postaja viden na obzorju.

Onkraj ti ljuba potone v pesku,
narašča krog njenih plapolajočih las,
pada ji v besedo,
ukaže ji, naj molči,
najde jo umirajočo
jn željno slovesa
po vsakem objemu.

Ne poziraj se.
Zaveži si čevelj.
Pse spodi nazaj.
Ribe vrzi v morje.
Lúpine ugasi!

Prihajajo težji dnevi.

REČI LE TEMNO

Kot Orfej igram
na strune življenja smrt
in v lepoto zemlje
in tvojim očem, ki vladajo nebu,
znan reči letemno.

Ne pozabi, da si tudi ti, naenkraf,
nekega jutra, ko tvoje ležišče
bilo je še mokro od rose in nagelj
na tvojem srcu je spal,
videl temno reko,
ki je šla mimo tebe.

Struna molčanja
napeta na val iz krvi,
sem zgrabila tvoje bijoče sece.
Tvoj koder se je spremenil
v senčne lase noči,
črni kosmi mraka
so zasnežili tvoje obličje.

• n jaz ti ne pripadam.
Zdaj toživa oba.

Toda kot Orfej vem
za življenje na strani smrti,
in modri se mi
tvoje za vedno zaprto oko.

PO TEM VESOLJNEM POTOPU

Po tem vesoljnem potopu
bi rada goloba,
in ničesar razen goloba,
videla še enkrat rešenega.

V tem morju bi se vendar utopila!
ko bi ne vzletel,
mi ne prinesel
ob zadnji uri lista.

IZGNANSTVO

mrtvec sem ki se spreha
nikjer več prijavljen
neznen v kraljestvu prefekta

odveč v zlatih mestih
in vzeleneci dolini
že dolgo odpisan
in za ničimer obdarjen

le u vetrom le s časom in z zvenom!

teh med ljudmi ne morem živeti!

Jaz se z nemškim jezikom
tem oblakom krog sebe
ki ga imam za hišo
prebijam skoz vse jezike

O kako se je zmračil!
ti temačni ti deževni toni
le malo jih pade

V svetlejši pasove potem povzdigne
mrliča!

KLICANJE VELIKEGA MEDVEOA

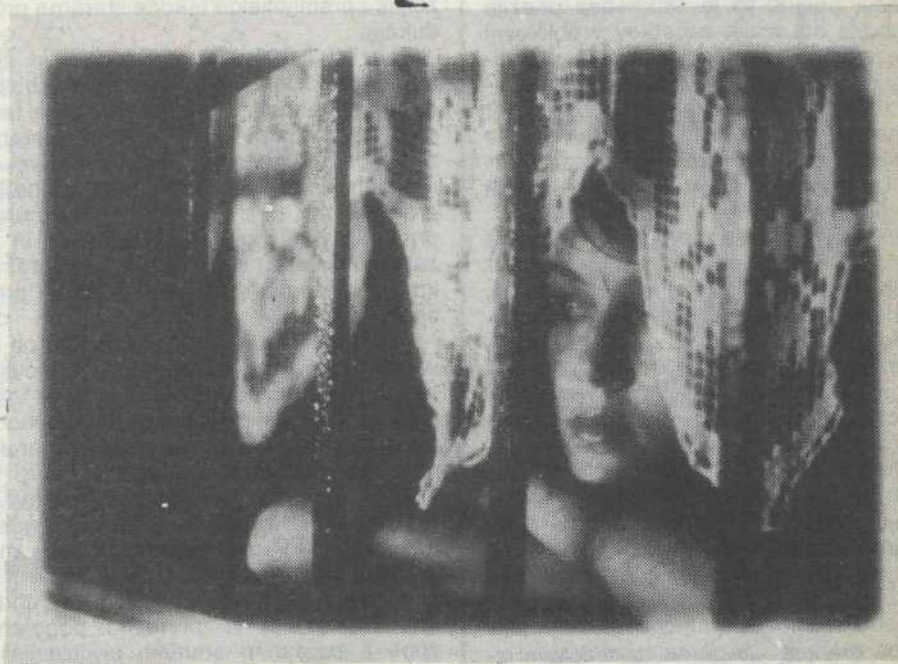
Veliki medved, pridi dol, kosmata
noč,
oblačni kožuhar s starimi očmi,
zvezdnimi očmi,
skoz goščavo rijejo migljaje
tvoje šape s kremplji,
budno čuvamo ognjišča,
vendar si nas ti preklel, in ne zaupa-
mo
tvojim upehanim lakotnicam in
ostrim,
polodkritim zobem,
stari medved.

Storž: vaš svet.
Vi: luske na njem.
Ženem jih, valim jih
od jelk na začetku
k jelkam nakoncu,
povoham jih, poskusim v gobcu
in jih zgrabim s tacami.

Če se bojite ali če se ne bojite!
Poštejte v puščicah in dajte
slepemu možu dobro besedo,
da bo držal medveda na vrvi.
In dobro začinite jagnjeta.

Bo že res, da se je ta medved
strgal, ne grozi več
in vse storže ulovi, ki so padli
z jelk, velikih, krilatih,
ki so telebnile iz raja.

Prevod: Václav Jarm

Slovenska poezija (8)

ZAPRISEŽENI PRAH

DEKLEVA

ZAPRISEŽENI PRAH

Pet pesniških zbirk *Milana Dekleve*, pet zapisovanj, dopisovanj, nagovarjanj, zapriseganj skozi zmeraj nekoliko drugačne možnosti pesnjenja. Morda bi tako lahko označili pot, ki jo je *Deklevova* poezija prehodila od svojih začetkov v oblikovni navezavi na Slovencem še zmeraj nekoliko tujo zvrst haikuja v njegovi prvi pesniški zbirki **Mushi Mushi** iz sedaj že kar daljnega leta 1971 do zaenkrat zadnje zbirke **Zapriseženi prah**, ki je pred kratkim izšla v zbirki Nova slovenska knjiga pri založbi Mladinska knjiga.

Deklevova poezija zapriseženega prahu ostaja po svojih temeljnih poetoloških izhodiščih zvesta svojim predhodnicam, obenem pa se v temeljno ubesedbalčevno pozicijo in obdelavo 'zdi se' nujno ponavljajoče se pozicije makrokozmosa glede na makrokozmos oziroma naravne principe, ki to pogojujejo, po zakonu časa in prostora, ki mu pripada, vključuje današnji zgodovinski pa tudi umetniški trenutek. Pri tem *Deklevi* ne gre za povnjenje oziroma jasno prezentacijo izrazito postmodernih pesniških postopkov in pristopov. Njegova poezija tudi tokrat obstaja primarno skozi in zaradi nujnosti avtohtone obdelave ponujajočega se pesniškega gradiva. Če pa se ta obdelava iz-

kaže za tipično današnjo, se pravi lastno drugi polovici osemdesetih let, je to sekundarnega pomena in pretežno le sledica za zmeraj klasifikacije in osistemljenja željne spremljevalce tekoče literarne produkcije.

Poezija **Zapriseženega prahu** je že, lahko bi rekli, onstran zavesti o smiselnosti angažiranosti, hkrati pa se ogiba tudi pasti pretiranega sklicevanja in uporabe postmoderne tehnike literarnih referenc, nujnosti kar se da zapletenih predelav prototekstov, ki jih manj zahteven bralec enostavno ne more več prepoznati in je zato na žalost nujno izključen iz bralne igre prepoznavanja in užitka ob tem prepoznavanju.

Deklevi gre za nekaj drugega, kar pa je venaki meri izraz današnjega zgodovinskega trenutka: ubeseditev večno se vračajočega začenenja, živetja in nedokončnega končevanja kozmosa, ki po naravnem redu omogoča pretakanje mikro in makrokozmosa, prvinskosti naravnih principov in hkrati praznine in polnosti na srečo še vedno nepredvidljivega mikrokozmosa. Mikro in makrokozmos sta si do neke mere seveda nasprotna, toda nasprotnost, ki je pretežno pogojena zgolj z začasnim stanjem civilizacijsko

PRIJAJO, PRIJAJO TE SANJARIJE

Kaj se je pritajilo
za navzkrižnim zaslišanjem bitja,
zgrbljenega v pisavo?

Listanje po sonetih skomin
razkrije svečane trenutke
izbrane sreče.

Prijajo, prijajo te sanjarije
kože v dotiku, zvezdne naročilnice
zasebne večnosti

Zasople so duše - tja do stopal
zasople - v kamrah, ki ne prepuščajo
sublimirane smrti.

To, kar je zunaj, in kar posvetno
svetuje, je pšretežko, da bi se moglo pri-
lagoditi oblili.

Je pa veljavno: v besedi,
v raztolčeni dlesni, v sodbi,
ki nasprotuje drugim, ne sebi.

Praznina, past ljubezni, ti
podčloveška usoda pesnjenja:

patologija izraza.

pogojenega makrokozmosa, se da z odbrisom te civilizacijskosti vsaj delno izbri-
sati. Popolni primat makrokozmosa, sve-
ta ljubljena, je trenutek prepustitve igram
telesa, ki so obenem tudi igre duha. Ko
se ta trenutek izteče, dualizem ostane, a
vsaj v pesniški projekciji ni nenadomest-
ljiv. Poezija torej stopa v funkcijo zaprise-
ganja možnosti prepustitve igri prelivanja
kozmičnih silnic narave s primarnimi sil-
nicami človeka, ki je preko svojega fizisa
nujno v stiku s temi silnicami.

Pri tem pa ubesedovalcu nikdar ne gre
čisto zares, poezija ostaja seveda tudi
prostor igre, ne tragedičnega zaklinjanja
ampak sprostitve, besednih in pojmovnih
iger, ki naj začarajo in odčarajo svet, ki ga
reflektira tudi pčsniška beseda. *Dekleva*
je mojster nepredvidljivih komparacij, me-
njavanj odtenkov resnobnosti in igrivosti
razpoloženi, predvsem pa jezikovno stili-
stičnih drobnih igric in obratov, ki pesni-
ško gradivo dosledno rešujejo pred ste-
reotipnostjo, patetičnostjo, ohlapnostjo in
še čem. Zato bi lahko dodal še nekaj: **Za-
priseženi prah** je zbirka, ki jo je treba bra-
ti brez naglice, večkrat kar na glas, se v
enaki meri predati vidnemu, slušnemu in
pojmovnemu zaznavanju.

TOMAŽ TOPORIŠIČ

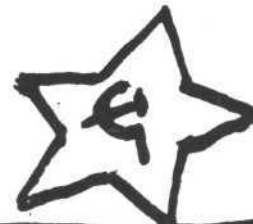
ve. ro in pri tem Je naletel na ranoge težave, toda Alah mu Je pomagal in veliki so bili njegovi uspehi, kajti ljudstva zemlje so sprejela pravo vero. Pravoverni muslimani, bratje v Alahu, obrnimo se proti našemu svetemu mestu Meki, sezujmo obuvata in umiomo si noge in dvignimo roke k moli^vi. Izgovorimo milo ime našega boga Alaha, ki nas bo zagotovo uslišal, da bodo vse naše težave postale majhne in nepomembne, kajti **Alah**, ki <je edini bog, bo z nami. Vedno se moramo zavedati, da je Alah najsvetlejša luč, da je Alah najslajša hrana in najbolj osvežilna pijača, da je Alah zrak, ki ga dihamo, da Je Alah vse in povsod in prav nič se ne more zgoditi, če tega Alah noče. Večno naš bo hvaljen naš veliki bog Alah,

ubogih, predvsem pa v molitvi, bodo deležni večne svetlobe pogleda Božjega. Tudi trpljenje lahko privede v nebesa, kar kažejo tudi življenja svetnikov, prvih kristijanov in predvsem sina Božjega, našega Gospoda Jezusa Kristusa, ki je za nas krvavi pot potil, za nas trikrat pod križem padel, za nas žolč pil, za nas križan bil, za nas na križu umrl, od mrtvih vstal in v nebesa odšel. Bratje in sestre, podajmo si roke in združimo se v molitvi k Očetu, Sinu in Svetemu duhu. Naj bodo naše duše čiste. Ne ustrašimo se zemeljskega trpljenja, dajrao cesarju, kar je cesarjevega in Bogu, kar je božjega, če nas tepejo, ne udarja^jmo nazaj, ampak nastavimo še drugo lice, kajti naše muke bodo bogato poplačane v lepšem življenju v nebesih. V imenu Očeta in Sina in Svetega duha - Amen!

-foofa za boi^fei. ^utiri, se apio&a trudi žrtvovati del "trenutne^a udobja in ga podrediti ciljea dolgoi^očnega programrar «pl&\$oe stabilizacije in napredka* Vzgle dofcati se raorara@pri NOB, pri njenih vbditeljih in borcih za lepši iti boljši jutri. Mnogi od njih so dali celo življen^e za idejo bolj pr^vičmk družbene ureditve, in naš cilj je, da to tudi dosežemo, Tovariši in tovarišice, ptrniti moramo svoje vrste in se skupno podsdbi v široko in dobro organizirano akcijo, **kajti** le tako bomo aposobni premagati trenutne težave. Vedno moramo imeti pred očni misli in delo naših in tujih klasikov raarksizma, borcev za pravičnejši in boljši jutri, ki ga želimo doseči, kar bo mogoče le z enovito in dobfo organizirano akcijo pod vodstvom ZK,

Obstajajo krivični zakoni: bomo zadovoljni s tem, da jim bomo poslušni, si jih bomo prizadevali popraviti, pokoravajoč se jim, dokler v tem ne uspemo, ali jih bomo kar takoj kršili? Ljudje običajno mislijo - pod tako vlado, kot je ta - da bi Tiorali čakati, vse dokler ne bi prepričali večine, da jih spremeni. Mislijo, da bi bila, če bi se morali upreti, izboljšava slabša kot zlo. Vendar je kriva sama vlada, da je izboljšava slabša kot zlo. Zaradi nje je slabša» Zakaj ne more gledati naprej in sama pripraviti reforme? Zakaj ne ceni pametne manjšine? Zakaj Joka in se upira, še preden 30 boli? Zakaj ne opogumlja svojih državljanov, da bi ji kazali njene napake (..)? Zakaj vselej križa Kristusa, izobči Kopernika in Luthra, razglasi Vashingtona in Pranklina za upornika?

(-)

Pod vlado, ki kogarkoli po krivici zapira, je mesto poštenega Človeka tudi v zaporu. (..) Na teh ločenih, vendar svobornih in dostojnejših tleh, kamor Država postavi tiste, ki niso z njo, temveč proti njej, edinem raestu v sosednji državi, kjer lahko svoboden človek s častjo prebiva,

Če kdo misli, da se bo njegov vpliv tu izgubil in da njegov glas ne bo več ciosegel ciržavnega ušesa, tedaj ne ve, koliko močnejša je resnica od zmote, ne ve, koliko zgovorneje in učinkoviteje se lahko bojuje proti krivici tisti, ki je je nekaj občutil na lastni koži. Dajte svoj celoten glas, ne zgolj kosček papirja (..) • če se manjšina prilagaja večini, je nemočna. še manjšina ni več. (..) Če ima država izbiro, naj drži vse preveč ljudi v zaporu ali naj se odreče vojni in suženjstvu, si ne bo pomišljala izbirati. Če letos tisoč ljudi ne bi plačalo davkov, bi to ne bilo nasilno in krvavo dejanje, kot je njihovo plačilo, ki omogoča državi, da se nasilno vede in oreliiva nedolžno kri.

Kristus Je odgovoril Herodijcem, kot ji je šlo. "Pokažite mi denar za davke," je rekel; - in eden od njih Je vzel novčič iz žepa; - če uporabljate denar, ki nosi cesarjevo podoteo, denar, ki ga je dal cesar kovati in mu je on podelil vrednost, če ste torej ljudje države, in cenite koristi, ki vam jih prinaša cesarjeva vlada, tedaj mu vrnite nekaj njegovih novcev, ko jih zahteva. "Dajte torej cesarju, kar je cesarjevega in Bogu, kar je božjega," - in nič več niso razurraeli kot prej - saj niso želeli vedeti.